

Več kot v stari Avstriji?

Na veliki tiskovni konferenci o zaostali Kozjanskem, ki je bila pred dnevi na Planini, je naš časnikar povprašal tudi za število nepismenih v tem predelu, ki je upravno razdeljen med šest občin: Smarje pri Jelšah, Sentjur, Laško, Sevnica, Krško in Brežice. Nemudoma je odgovoril samo podpredsednik občine Sentjur Vinko Jagodič, da je v njegovi občini 2,17 odstotka prebivalstva nad 10 let nepismenega. Zastopnik iz občine Smarje je prišepnil, da znaša pri njih odstotek nepismenih 3,8 od prebivalstva, starega nad 14 let. Tudi predstavnik občine Laško je še tiho dodal: »Tudi pri nas jih imamo.« Drugih podatkov pa ni bilo več mogoče dobiti...

VEČER — 26. VI. 1969

Po ključu

Kot posebno nevzdržno ureditev so predstavniki slovenskega gospodarstva na seji gospodarske zbornice SRS označili to, da deli federacija zbrana sredstva za ceste po ključu, po katerem je odločilno, koliko ima republika cest prvega reda. Seveda razen »cestnega križa« v Sloveniji takšnih cest ni. Neprimerno pravičnejši bi bil takšen kriterij za delitev finančnih sredstev, po katerem bi upoštevali, koliko so posamezne komunikacijske poti obremenjene!

DELO — 18. VI. 1969

Ekspanzija RTV

Po podatkih zveznega zavoda za statistiko je bilo v Jugoslaviji lani 3,2 milijona radijskih naročnikov ter 1,2 milijona televizijskih naročnikov, od tega velika večina v gospodinjstvih (2,8 milijona oziroma 1,2 milijona).

V primerjavi s letom 1964 je bilo lani za 27 odstotkov več radijskih naročnikov (ali okoli 680.000 naročnikov). Na Kosovu pride en sprejemnik na 21 prebivalcev, v BiH na 10, v Crni gori na 11, v Hrvaški na 5, v Makedoniji na 9, v Sloveniji na 4 in v Srbiji na 6 prebivalcev. V poprečju, ki sicer manj pove, ima vsako jugoslovansko gospodinjstvo svoj radijski sprejemnik.

Pri televizorjih je položaj takšen: v poprečju pride en sprejemnik na vsako četrto gospodinjstvo, po prebivalcih in po republikah pa takole: v BiH en sprejemnik na 32, v Hrvaški 12, v Makedoniji na 19, v Sloveniji na 9, v Srbiji na 17 (na Kosovu na 68) prebivalcev.

TOVARIS — 17. VI. 1969

Škodljivi — insekti in tudi ljudje

Po podatkih zveznega Zavoda za statistiko je škoda, ki so jo povzročili razni insekti v gozdovih, v meri lu države lani znašala 126.205 kubičnih metrov lesne mase, ali 9.252.000 dinarjev. Istočasno pa so ljudje z nezakonito sečnjo povzročili presenetljivo visoko škodo. Oškodovalci so namreč gospodarstvo za 53.342 kubičnih metrov lesne mase oziroma za 8,5 milijona dinarjev, k čemur pa je treba prišteti še kroja in vrednosti 1,9 milijona din. V celoti je znašala škoda, ki so jo lani v gozdnem oziroma lesnem gospodarstvu povzročili ljudje, 73.763 kubičnih metrov ali 14,8 milijona dinarjev. To je dejstvo, ki osepja in obenem terja energične ukrepe za preprečitev škode.

GOSPODARSKI VESTNIK — 17. VI. 1969

80 milijonov dolarjev na deviznih računih

Jugoslovanski državljani imajo na deviznih računih več kot 80 milijonov dolarjev. To je doslej največji znesek, ki so ga devizni varčevalci zaupali domačim bankam. Narasčajo pa tudi dinarske hranilne vloge. Konec aprila jih je bilo za 11 milijard dinarjev, kar je za trinajst odstotkov več kot decembra in za enaindeset odstotkov več kot aprila lani.

VEČER — 17. VI. 1969

Capljamo

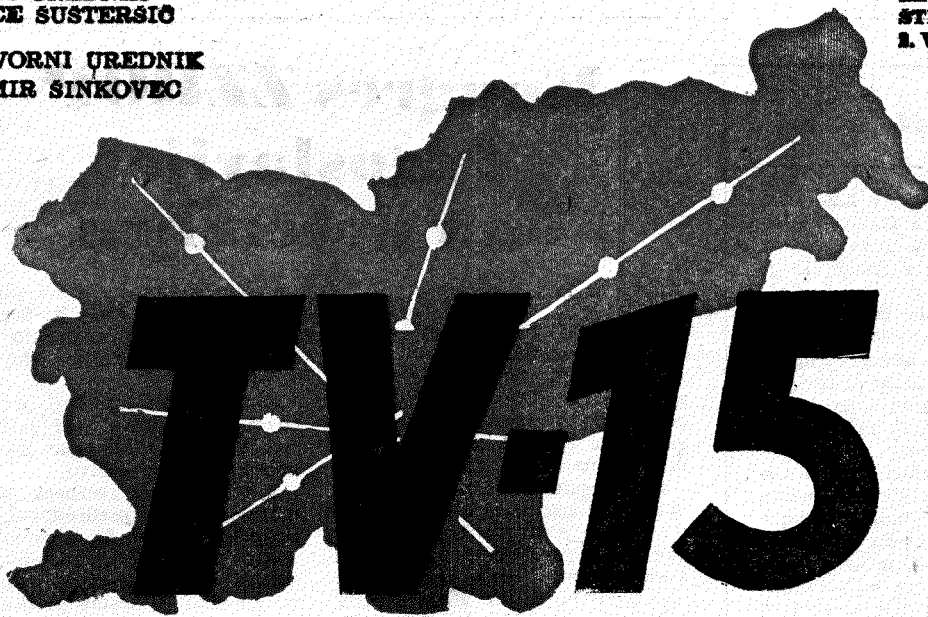
V članstvu ZK v vsej državi je delež mladih (do 25 let) 24 odstotkov, v Sloveniji pa so »zrinili« še z lanskimi in letošnjimi sprejemi odstotek mladega članstva ZK na 16,3 odstotka.

VEČER — 11. VI. 1969

GLAVNI UREDNIK
FRANCE SUSTERSIĆ

ODGOVORNI UREDNIK
CRTOMIR SINKOVEC

LETO VII
ŠTEV.: 26
2. VII. 1969

GLASILO ZVEZE ZDRUŽENJ BORCEV NOV SLOVENIJE

Solidarnost z vietnamskim ljudstvom

Republiški koordinacijski odbor je na seji 25. junija 1969 razpravljao o najnovejših dogodkih v razpletu vietnamske vojne, zlasti o položaju, ki je nastal po ustanovitvi začasne revolucionarne vlade republike Južni Vietnam. V razpravi je bilo ugotovljeno, da je vietnamska vojna že zdavnaj prestopala svetovni moralni in politični problem ter tudi preizkusni kamen za vsa napredna gibanja v svetu. Pridobitve našega osvobodilnega boja nas izvirno združujejo z osvobodilnim bojem vietnamskega ljudstva v skupnih prizadevanjih, da ostanemo neodvisni med blokovskimi skupinami.

Po poročilu, ki ga je o delu Stockholmske konference podala voditeljica jugoslovanske delegacije Vida Tomšičeva, so člani odbora ugotovili, da se kljub pariškemu pogajanju vojne strahote nadaljujejo in je mir še hudo ogrožen. Zato so podprli poziv Stockholmske konference o brezpogojnem umiku ameriških in drugih intervencijskih čet. To je tudi glavna zahteva nove revolucionarne vlade republike Južni Vietnam.

Republiški koordinacijski odbor podpira mirovni načrt v 10 točkah, ki ga je na pariški konferenci predložila južnovietnamska osvobodilna fronta kot avtentična predstavnik ljudstva Južnega Vietnama. Odbor meni, da omenjeni mirovni načrt vsebuje konkretne poti za doseg pravičnega miru v Vietnamu in da je zahteva po umiku ameriških čet, ker so ZDA agresor v Vietnamu, utemeljena.

Z umikom tujih čet bo šele dana možnost in priznana pravica vietnamskemu ljudstvu, da samo ureja svoje prihodnje življenje.

Republiški koordinacijski odbor pozdravlja ustanovitev revolucionarne vlade Južnega Vietnama in bo podpiral prizadevanja v napori za čimprejšnjo osvoboditev dežele, za suvereni, neodvisni in nevtralni Vietnam. S tem, da še naprej podpiramo pravične zahteve vietnamskega ljudstva, se vključujemo v široko mednarodno akcijo, ki zahteva sklenitev sporazuma o miru v Vietnamu.

Republiški koordinacijski odbor poziva vse vključene družbene, strokovne, politične in humanitarne organizacije naj na svoje svojstvene načine izrazijo solidarnost z vietnamskim ljudstvom. Ob praznovanju obletnice zgodovinskih dogodkov, ki pomenijo mejnike našega težkega boja za osvoboditev, naj vse naše družbeno politične organizacije pojasnijo tudi pomen vietnamskega boja za osvoboditev in poudarjajo pomen žrtev malega vietnamskega naroda za vse, zlasti majhne narode v boju proti imperializmu in hegemonizmu.

Ker je ljudstvu Južnega Vietnama zaradi nadaljevanja vojne še bolj kot doslej potrebna moralna in materialna pomoč, poziva Republiški koordinacijski odbor vse prebivalstvo Slovenije, naj se odzove akciji zbiranja materialne pomoči za vietnamsko ljudstvo.

RKO za pomoč žrtvam imperialistične agresije

Kongres ZZROP Jugoslavije bo v decembru

Na podlagi odloka zveznega odbora ZZB NOV Jugoslavije od 16. VI. 1969 in v javni diskusiji izražene volje članstva ZZROP za ločitev ZZROP in ustanovitev samostojne organizacije je komisija za rez. oficirje in podoficirje pri zveznem odboru ZZB NOV Jugoslavije kot iniciativni odbor na ravni federacije za izvedbo odloka o ločitvi in ustanovitvi samostojne organizacije na svoji seji 16. IV. 1969 sprejela sklep o kongresu Zveze vojaških rezervnih oficirjev in podoficirjev Jugoslavije.

1. Kongres Zveze združenj vojaških rezervnih starešin Jugoslavije je za ponovno organiziranje in konstituiranje ZZROP v samostojno organizacijo od občine do federacije bo v prvi polovici decembra 1969. Natančen datum in čas trajanja kongresa bosta določena naknadno.

2. V času priprav na kongres ZZROP vsi člani, združenja in organizacije ZZROP — občinske, pokrajinske in republiške — obravnavajo dokumente in predlagajo delegate za člane organov Zveze.

Nadaljevanje na 2. strani

Praznik rojstva naše revolucije

Spet smo v času, ko se nam bolj ko kdajkoli vrača misel v enainštirideseto leto, leto najhujše preizkušnje in najbolj usodne, najbolj pogumne in najdaljnosežnejše odločitve jugoslovanskih narodov: ker niso marali biti sužnji fašističnih Džingiskanov, so poslušali glas Komunistične partije in šli z njo na čelu v boj za obstanek in za pravičnejšo družbeno ureditev.

V spomin na tiste dni praznujemo četrty julij kot dan vstaje, dan rojstva jugoslovanske revolucije. Časovno je ta datum — kot je dejal tovariš Tito — omejen samo navidezno. Kot začetek velikega dejanja.

ne vstaje, krvavih bojev in zmag in snovanja novega življenja v socialistični domovini. In v vsej tej veličastni epopeji je četrty julij simbol, kot je bil veliki francoski revoluciji simbol naskok na Bastiljo.

Za nas borce pa ima ta datum še poseben pomen, ker ga praznujemo z zavestjo, da smo bili udeleženci velikega boja za osvoboditev in socialno preobrazbo, in z neugasnim spominom na tovariše, s katerimi smo se skupaj borili in ki jih ni več med nami.

Praznujemo pa ga tudi z zavestjo, da naša revolucija še traja — drugačne so le njene oblike — in da sta naša prisot-

Vsem udeležencem in sodelavcem NOV, vsem naročnikom in bralcem »TV 15« iskrene čestitke za 4. julij, dan borca.

Glavni odbor ZZB NOV Slovenije
Uredništvo in uprava »TV 15«

nja nam zbuja spomine na vsa leta borbe za svobodo, pa tudi na predvojno delovanje Komunistične partije, katere 50. obletnico obhajamo letos, in na graditev novega življenja v miru.

Vse je namreč organsko povezano — od sestankov prvih komunistov, štrajkov in drugih oblik odpora proti izkoriščevalskemu sistemu do oboro-

nost in aktivnost v njej še vedno potrebni. Še posebno smo dolžni skrbeti, da se ohrani prava podoba o rojstvu te revolucije in da se revolucionarne tradicije prenašajo nepotvorene na mlade rodove.

Četrty julij naj nam ostane večni simbol borbenosti in neuklonljivosti pred nasiljem!

F. Š.

Dogodki tedna

Delegacija Zveze združenj borcev NOV Jugoslavije, v kateri sta Djuro Pucar, predsednik zveznega odbora in Braco Golovič, svetnik v komisiji za narodno sodelovanje in zveze, se je udeležila kongresa nacionalne federacije republikanskih borcev Francije, ki je bil v Rochefortu od 21. do 24. junija.

Državni sekretar za zunanje zadeve Tepavac in veleposlanika Belgije in Nizozemske so podpisali sporazum o ukinitvi vizumov med Jugoslavijo in državami Beneluksa (Belgija, Luksemburg in Nizozemska), ki bo začel veljati 3. julija. Jugoslovanski državljani lahko ostanejo v državah Beneluksa samo z veljavnim jugoslovanskim potnim listom do 90 dni. Državljan, ki se žele zaposliti, si morajo tudi odslej pred potovanjem preskrbeti vizume.

Na slovesni akademiji v Sofiji, posvečeni 87-letnici rojstva Georgije Dimitrova, je član sekretariata CK KPB in glavni urednik »Rabotničeskoga dela« Georgij Bokov omenil tudi bolgarsko-jugoslovanske odnose. Po besedah Bokova je »bolgarska vlada, upoštevajoč interese dveh sosednjih narodov, socializma in miru na Balkanu, prepričana, da se »navzlic nekaterim razlikam lahko najde rešitev problemov v interesu obeh narodov. Zategadelj se morajo bolgarsko-jugoslovanski odnosi, z obojestransko dobro voljo, izboljšati.

Predstavnik zahodnonemškega zunanjega ministrstva je potrdil, da je ministrstvo sprejelo jugoslovansko zahtevo, naj ukrepajo proti krivcem na diverzijo v beograjskem kinu »20. oktober«, ki se združujejo na ozemlju ZRN, ter da to zahtevo takoj posredujejo pravosodnim organom. Postopek so zaupali tožilstvu v Stuttgartu. Po izjavi tamkajšnjega tožilca Schilleja so nekaj ljudi že aretirali.

V Rižarni pri Sveti Ani v Trstu so obudili spomin na tragične dni pred 25 leti, ko je prvič zagorela krematorijska peč v tej tržaški mučilnici. V Rižarni so zapirali Slovence in Italijane, Hrvate iz Istre in severne Dalmacije in Žide. Skozi njene celice je odšlo kakšnih 20.000 ljudi, v krematorijski peč pa je izgubilo življenje od 2.000 do 2.500 ljudi. Rižarno so pred leti naposled proglasili kot nacionalni spomenik in letos je tržaška občinska uprava odobrila idejni projekt za njegovo ureditev.

Zahodnonemški kancler Kiesinger je v govoru pripadnikom Bundeswehra pozval zahodnoevropske države, naj združijo svoje sile, tako da bi Evropa lahko v atlantski zvezi in na svetu kot celoti igrala večjo vlogo. »Prava sramota je, da je 200 milijonov Američanov prisiljenih ščititi 300 milijonov Evropejcev, ker se ti niso sposobni združiti.

Zahodnoberlinski župan Klaus Schütz je po povratku iz Varšave izjavil, da bi se morali nadaljevati stiki, ki so se začeli z njegovim obiskom v Poznanju in Varšavi, tako da bi se spletli normalni odnosi med Zvezno republiko in Poljsko. »Niti enkrat in z nobene strani me niso skušali spraviti v nerodnost ali v zadrego,« je izrazil Schütz svoje zadovoljstvo. Povedal je tudi, da so se na vseh pogovorih, ki jih je imel na Poljskem, dotaknili vprašanja meje na Odri in Nisi kot najtežavnejšega problema.

Posvetovanje komunističnih in delavskih partij v Moskvi — na njem je sodelovalo 75 partij — se je končalo s podpisovanjem osnovnega dokumenta: »Naloge boja proti imperializmu v sedanji etapi in enotnosti akcije komunističnih in delavskih partij ter vseh protimperialističnih sil« ter s pozivom za sklicanje svetovnega kongresa protimperialističnih sil. Ob koncu posvetovanja so tudi soglasno sprejeli poziv komunističnim borcem za socialistično preobrazbo, in privržencem napredka in miru, naj dostojno proslavijo 100. obletnico rojstva Vladimira Iliča Lenina, ki bo aprila 1970.

V glavnem mestu NDR je bilo od 21. do 24. junija svetovno mirovno srečanje. Predstavniki raznih mednarodnih in nacionalnih organizacij kakor tudi posamezniki iz številnih držav so razpravljali o možnostih za ohranitev miru in o žariščih nevarnosti v današnjem svetu. Na dnevnem redu so bili Vietnam, evropska varnost, Srednji vzhod, kolonializem in neokolonializem, nacionalna neodvisnost in razorožitev.

ZAR je sklenila začeti novo široko diplomatsko akcijo v zvezi s krizo na Srednjem vzhodu. Namen te akcije je po mnenju kairskih opazovalcev, preprečiti, da bi kriza »zamrznila«. V prihodnjih dneh bosta odpotovala iz Kaira dva Naserjeva odposlanca. Podpredsednik republike Husein el Safel bo obiskal države zahodne Afrike, minister za nacionalno usmeritev Mohamed Fajek pa vzhodno Afriko. Šefom teh držav bosta predala Naserjevo poslanico. Razni predstavniki ZAR pa so že obiskali skandinavske in nekatere druge evropske države.

Kitajska vlada je imenovala v Stockholmu novega veleposlanika Vang Tunga, ki je bil prej veleposlanik v Romuniji in Albaniji; prejšnji kitajski veleposlanik v Stockholmu je bil odpoklican med kulturno revolucijo. Sklep kitajske vlade, da pošlje v Stockholmu novega veleposlanika, si nekateri švedski krogi razlagajo kot nakazano možnost, da bi švedska prestolnica utegnila postati kraj za ameriško-kitajске sestanke, ki so bili prej v Varšavi.

Ameriški predsednik Nixon se je pogovarjal z najvišjimi vojaškimi in političnimi svetovalci v nacionalnem komiteju za varnost. Pogovarjali so se o preliminarnih načrtih za sovjetsko-ameriški dialog o omejevanju oboroževalne tekme v izdelovanju strateškega jedrskega orožja.

Sovjetska zveza je izročila ZDA odgovor na njihove predloge za reševanje krize na Srednjem vzhodu. ZDA so te predloge poslale Sovjetski zvezi približno pred enim mesecem. V ameriških krogih nočejo dati nobene informacije o vsebini sovjetskega odgovora, ki je, kakor pripominjajo, prispel nekaj dni po obisku sovjetskega ministra za zunanje zadeve Gromika v Kairu. Poleg tega pa štirje veleposlaniki pripravljajo besedilo o ureditvi arabsko-izraelskega spora. Tako bi bilo posebnemu U Tantovemu odposlancu Gunnarju Jarringu omogočeno nadaljevati misijo na Srednjem vzhodu. S tem v zvezi Josef Luns, predsednik sveta ministrov zahodnoevropske unije, izjavil: »Obstaja upanje, da bodo predstavniki štirih velikih sil dosegli sporazum, ki bi pripeljal do sporazuma med zainteresiranimi stranmi.« Vendar je Luns pripomnil, »da bi Izrael hotel skleniti mirovno pogodbo z arabskimi državami, ki pa smatrajo, da bi bilo dovolj sporazum, ki bi ga registrirali v OZN, kar pa je za Izrael nesprejemljivo.

Indonezijski notranji minister Amir Mhmud je uradno sporočil, da se bo glavno mesto zahodnega Iriana Sukarnapura odslej imenovalo Djajapura. Medtem ko je na tem ozemlju vladala Nizozemska, se je mesto imenovalo Holandia. Ko je prišlo pod začasno upravo OZN, je mesto dobilo ime Kotaburu in ohranilo to ime do 1. maja 1963, ko je Zahodni Irian prišel pod indonezijsko upravo. Tedaj so ga poimenovali po tedanjem predsedniku republike Sukarnu. Tudi neki vrh, ki se je doslej imenoval po Sukarnu, se zdaj imenuje Djaja.

Biro CK KPČ za Češko je znova obravnaval probleme sedanjega političnega položaja v državi in partiji. Obsodil je »ponovne poskuse gonje« proti sklepom majskega plenuma CK KPČ, širjenje govora Františka Kriegla in drugega gradiva, kakor tudi prirejanje shodov, kar vse imenuje »znana taktika desnice«. Iz KP so tudi izključili šahovskega velemojstra Pachmana, ker da je znova kršil partijski statut.

Kongres ZZROP Jugoslavije bo v decembru

Nadaljevanje s 1. strani

združenj rez. oficirjev in podoficirjev Jugoslavije.

3. Delegate za kongres Zveze združenj rez. oficirjev in podoficirjev bodo izvolile republiške skupščine ZZROP, in sicer enega delegata na 1500 članov.

4. Delegate za člane zveznega odbora in nadzornega odbora bodo izvolile pokrajinske in republiške skupščine ZZROP, in sicer: za zvezni odbor iz vsake socialistične republike po 10, iz vsake socialistične avtonomne pokrajine po 5, tj. skupno 70 članov, za nadzorni odbor pa iz vsake socialistične republike in socialistične avtonom-

ne pokrajine po enega delegata.

5. Delegate za člane predsedstva zveznega odbora predlagajo republiške in pokrajinske skupščine ZZROP.

Zvezni odbor na svoji prvi seji izvoli predsednika, več podpredsednikov in sekretarja zveznega odbora ter predsedstvo.

V predsedstvo zveznega odbora pridejo poleg predsednika, več podpredsednikov in sekretarja iz vsake socialistične republike in socialistične avtonomne pokrajine po en član. V sestav predsedstva pride tudi 8 predsednikov republiških in pokrajinskih odborov ZZROP. Predsedstvo bo šelo 25 članov.

6. Pri predlaganju delegatov za kongres ZZROP v federaciji ter delegatov za zvezni odbor, nadzorni odbor in predsedstvo ter druge organe ZZROP je treba paziti, da bodo spoštovana vsa načela nacionalne enakopravnosti in da bo v celoti najmanj 60 odstotkov delegatov iz vrst mlajših, vojskih rezervnih vojaških starešin.

7. Volilni postopek za kongres ZZROP Jugoslavije bo določil poslovnik, ki ga bo kongres sprejel na začetku svojega dela.

8. Dosedanje republiške in pokrajinske komisije rezervnih oficirjev in podoficirjev, ki imajo vlogo iniciativnih odborov, so pooblašene, da s svojimi odloki in poslovniki skupščin uredijo način konstituiranja republiških, pokrajinskih in občinskih skupščin Zveze združenj rezervnih vojaških starešin in njihovih organov ter izdajo v tem smislu podrobnejša navodila.

Vabilo

Zveza združenj borcev NOV Litija vabi borce Dolenjskega in Kamniško-zasavskega odreda, da se udeležijo zbora obeh enot, ki bo 4. julija ob 9.30 v Litiji.

Na srečanje borcev Dolenjskega in Kamniško-zasavskega odreda, ki bo hkrati počastitev dneva borca, so vabljeni tudi vsi drugi borci in aktivisti z območja te občine!

Poizvedujemo

Vse tovarišice, ki so bile odpeljane v zapor AICHACH leta 1944 in ki žive izven območij Jesenice, Kranja, ŠKOFJE LOKE in KAMNIKA, naprošamo, da pošljejo svoje naslove na Komisijo za interniranje pri Občinskem odboru ZZB NOV KAMNIKA. Naslove rabimo zaradi vabil na srečanje zapornic AICHACHA, ki bo na DAN NARODNIH NOS v KAMNIKU dne 7. septembra 1969.

Predsednica komisije za interniranje
Marica BREJC

Obvestilo

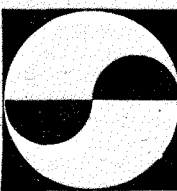
Obveščamo bivše aktiviste in aktiviste, ki so delovali kot ilegalci (člani in članice) v ONOO, Okrožnem komiteju KPS, SKOJ, njihovih komisijah in odsekih za srednjeprimorsko okrožje ter v okrajih Sežana, Komen, Vipava, Ajdovščina, Miren in Gorica, da bo ob 25-letnici ustanovitve teh oblasti in političnih organov tovariško srečanje v soboto, 13. septembra 1969 v Novi Gorici.

Kdor od prizadetih se doslej še ni prijavil za srečanje, ga prosimo, da sporoči svoje ime in priimek, partijsko ime in funkcijo v navedenih organizacijah in sedanje bivališče najpозneje do 15. julija 1969 na ZZ borcev NOV občine Nova Gorica, kjer ima sedež pripravljalni odbor.

Za udeležbo na tovariško srečanje bomo poslali osebno vabilo.

Pripravljalni odbor za tovariško srečanje bivših aktivistov in aktivistk za srednjeprimorsko okrožje.

NE ZGRADITE
SVOJE HIŠE
BREZ VRAT IN OKEN

SLOVENIJALES

LJUBLJANA, Vižmarje 168
LJUBLJANA, GR. hala "D"
CELJE, Tkalska 13
MARIBOR, Cankarjeva 4

Besede naših dopisnikov

Odkritje spominske plošče v Pamečah

Tudi na slovenjegraškem območju pripravljajo na čast 4. juliju — dnevu borca več prireditev in pribožnostnih slovesnosti. Tako bo krajevno združenje ZB NOV Pameče razvilo društveno zastavo. Na pokopališču v Pamečah pa bodo 4. julija odkrili spominsko ploščo borcem Pohorske brigade, ki so preminili v borbi pri Jesenku pred petindvajsetimi leti.

- M -

Po 50 letih prejemajo priznanje

Dne 6. junija je preteklo 50 let od takrat, ko so bili končani boji za našo severno mejo, boji, ki so trajali od zloma stare avstroogrske monarhije. Naši prostovoljci so v teh bojih veliko žrtvovali, mnogi so izgubili tudi življenje. Preživeli in ostareli prostovoljci iz teh časov danes z zadoščenjem spominjajo, da jih naša socialistična družba ni pozabila in da se jim skuša oddolžiti.

Občinske skupščine v naši republiki so izdale že precejšnje število odločb nekdanjim prostovoljcem za severno mejo 1918/19, s katerimi so jim po republiškem zakonu priznane določene ugodnosti.

Tudi na Jesenicah so organi občinske skupščine pokazali veliko razumevanja do nekdanjih prostovoljcev. Vloženih je bilo približno 120 zahtevkov in od teh je do sedaj ugodno rešenih okoli 65 odstotkov, to je za vse tiste, ki so imeli dokumentacijo o udeležbi v omenjenih bojih. Bolj zamudno je urejanje zadev za tiste tovariše, ki nimajo nobene dokumentacije in je treba zanje iskati priče, kar pa po 50 letih ni za vsakogar lahko. Občinski odbor Zveze prostovoljcev za severno mejo na Jesenicah tesno sodeluje z organi občinske skupščine, ki rešujejo to zadevo, zato je tudi delo bolj pospešeno. Skušajo pa tudi pomagati tovarišem, da pridejo do svojih pravic.

V občinsko organizacijo Zveze prostovoljcev za severno mejo na Jesenicah so vključeni tudi nekdanji prostovoljci iz Radovljiske občine, kjer je bilo tudi vloženih 55 zahtevkov. Tudi tu je že nekaj ugodno rešenih, vendar je zaradi razsežnosti občine delo bolj zamudno, ker morajo zaslišati mnoge priče iz oddaljenih krajev.

SORLI SREČKO

Na Primorskem za dan borca

Tudi na Primorskem bo ob dnevu borca 4. julija, več prireditev. Na Koprskem bo osrednja slovesnost na Socerbu, kjer bo partizansko srečanje. Po slavnostnem govoru bo kulturni program, ki ga bodo izvajali koprski pevski zbor, godba na pihala in baletna sku-

pina iz Kopra. Ta dan pa bo posebno velik praznik za vasice pod Socerbo — zlasti za Osp. Odprli bodo novo asfaltno cesto od Črnege kapa, prek Ospa do državne meje. Cesta bo velikega pomena za razvoj turizma v teh krajih, pa tudi za domačine, ki jim bo odprla široko pot napredka v tem predelu Slovenske Istre.

V Piranu bodo na večer pred praznikom prižgali kresove. Osrednja proslava bo v soboto, 5. junija, v športnem parku, kjer bo partizansko srečanje ter kulturno-zabavna prireditev.

Na Lokvah se bodo dopoldne zbrali številni borci in aktivisti, ki so sedaj zaposleni v tovarnah in poslovnih enotah Združenega podjetja Iskra.

Aktiv ZB NOV tega združenega podjetja priredi vsako leto v drugem kraju tradicionalno tovariško srečanje svojih članov. Letos je bila organizacija te prireditve zapužana vodstvu Tovarne Iskra Šempeter pri Gorici. Za najprimernejši kraj srečanja so izbrali znano partizansko vas Lokve sredi Trnovskega gozda. Pričakujejo dokaj številno udeležbo, in sicer vsaj 2000 članov, ki bodo prišli na prireditev z ženami in otroci, tako da bo vseh udeležencev nad 5000.

Večja slovesnost bo na Lokvah, kjer bo srečanje borcev druge brigade VDV. Povabljeni so tudi nekdanji aktivisti, kurirji, obveščevalci in drugi, ki so sodelovali z omenjeno enoto. Druga brigada VDV je bila ustanovljena pred 25-letni na Šentviški gori na Tolminkem.

M. P.

Lepa proslava krajevnega praznika v Utiku

Krajevna skupnost Bukovica-Vodice v občini Ljubljana-Siška praznuje svoj praznik vsako leto 13. junija v spomin na boje Gorenjskega odreda leta 1944. Takrat se je enota odreda prebila iz nemškega obročja.

Dne 13. junija so na Utiku priredili sprejem za svoje padlih borcev. Zbralo se je 70 svojcev.

V soboto, 14. junija so predstavniki ZB položili vence k spomenikom in spominskim ploščam, ki jih je na območju krajevnih skupnosti kar 14. Proti večeru pa so se pred zadružnim domom na Utiku zbrale partizanske patrulje ter nato odšle proti vasi Selo, kjer je spomenik borcem 1. rašičke čete. V patruljah je bilo tudi precej mladincev. Od spomenika pa so odšle patrulje pod vas Rašica, kjer je bil kres, ognjemet in partizansko srečanje. Nekdanji partizanski kuhar Brank je skuhal golaž. Srečanja se je udeležilo nepričakovano mnogo ljudi.

V nedeljo, 15. junija, je imela po vaseh koncerte mladinska godba Litostroja, ob 10. uri pa je bilo slavnostno zborovanje v zadružnem domu na Utiku. Zbrali so se predvsem nekdanji borci in aktivisti, prišel je predsednik občine, predsednik ZZB in drugi. Sledil je kratek, toda uspešen kulturni program.

Tako lepega proslavljanja, kakršno je bilo letošnje, krajevna skupnost še ne pomni. Z njim so do-

stojno proslavili tudi 50-letnico KPJ in SKOJ.

MAKS ŽNIDAR

Praznovanje dneva borca v Mežiški dolini

Ob letošnjem prazniku borcev pripravljajo v Mežiški dolini več prireditev in tovariških srečanj. Na večer pred praznikom, 3. julija, bo pred Domom železarjev na Ravnah osrednja proslava, na kateri bodo izvedli tudi krajši priložnostni kulturni program. Po proslavi pa bo v Domu železarjev sprejem za vse udeležence narodno osvobodilne borbe iz Mežiške doline. Zvečer pa bodo prazniku na čast po vseh vrhovih zagoreli kresovi.

4. julija pa bodo odkrili spominsko ploščo pri Neži pod Plešivcem, na meji med slovenjegraško in ravensko občino in potem izročili spominsko ploščo v varstvo občinskemu združenju ZB NOV Slovenj Gradec. Popoldan 4. julija pa bo v Kotljah tovariško srečanje borcev, delovnih ljudi in mladine iz Mežiške doline.

- M -

Po stopinjah kurirjev

Slovenski transverzali, Gorenjski partizanski poti in drugim podobnim oblikam ohranjanja tradicij NOV se je te dni pridružil še Transverzala kurirjev in vezistov, ki se je slovesno začela 13. junija. Ta poteka mimo mnogih zgodovinskih krajev, spomenikov in obeležij naše revolucionarne zgodovine in še posebno po poteh partizanskih kurirjev od Prekmurja do Slavnika nad Koprmo. Pot je dolga okroglo 700 km in jo je moč prehoditi v 25 dnevih.

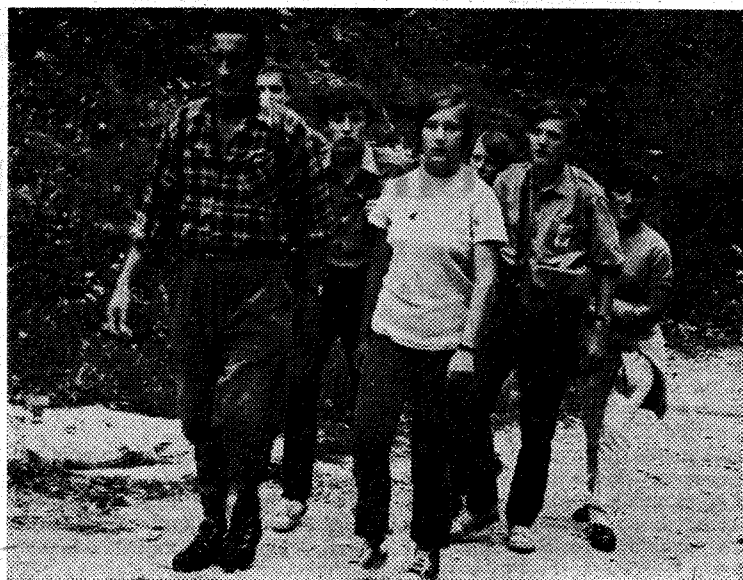
Podjetja PTT službe, ki so prevzela domicil svojih predhodnikov, partizanskih poštarjev-kurirjev in telegrafistov so že pripravile lep vodič, označile in uredile pot ter poskrbele tudi za vodstvo prvih pohodov mladih udeležencev iz njihovega šolskega PTT centra v Ljubljani. Pot so razdelili na sektorje.

Gorenjski sektor zajema pot od Črnege vrha nad Cerknem ter pelje prek Blegoša in Jelovice na Petrovo brdo nad Podbrdom. Prva dva dni, od petka do nedelje 15. junija, je 6 mladih udeležencev pod vodstvom Donata Štibeja iz PTT Kranj prispelo do Vodiške planine na Jelovici, odkjer je ta posnetek. Vreme jim je bilo naklonjeno tudi na drugem delu poti.

K. M.

Živahna razprava na seji ZZB NOV Idrija

Na III. redno sejo občinskega odbora ZZB NOV Idrija, ki je bila dne 21. junija t. l., so bili vabljeni tudi predsedniški komisiji. Na dnevnem redu te seje je bila namreč

Po poteh partizanskih kurirjev prek Vodiške planine

razprava, ki je zajemala vsa področja, ki zadevajo to organizacijo in njene člane.

Obravnavali so letne skupščine krajevnih ZB NOV, ki so potekale zadovoljivo, in to v vseh krajih razen Čekovnika, kjer bo skupščino sklical občinski odbor ZZB v Idriji.

Na skupščinah ZB so prihajala v ospredje vprašanja dodeljevanje priznavačin, izjemnih pokojnin, invalidskega dodatka, zdravstvene zaščite itd. Skoraj na vseh skupščinah je bilo čutiti veliko skrb ob vprašanju nadaljnjega obstoja ostarelih kmetov-borcev. Več kmetov ne more plačevati prispevka za zdravstveno zavarovanje ter so tako ostali zdravstveno nezavarovani.

Na vseh skupščinah na podeželju je bilo izrečeno mnogo kritike na račun davčne uprave SO Idrija, ki izjava prisilne izterjave, ne da bi upoštevala trenutno stanje dolžnikov (bolezen v družini, nesreča pri živini, zaprtost tržišča itd.). Kritika je bila izrečena tudi na račun gozdnega gospodarstva.

Na skupščinah so bila načeta tudi vprašanja prepočasne reševanja vlog za priznanje posebne delovne dobe. Na seji pa so ugotovili, da je le še nekaj vlog nerešenih.

S finančnimi sredstvi, s katerimi razpolagajo v občini za stanovanje borcev, bo problem stanovanj za leto v glavnem rešen.

Na seji so sklenili, da se bodo zavzeli, da bodo vsi spomeniki in grobišča vzdrževani in urejeni. Do sedaj to ni bilo povsod. Predvsem pa se bodo zavzeli, da se čimprej preuredi grobišče 305 padlih borcev na Vojsčici, ki naglo razpada. Ugotovili so, da so organizacije ZB na podeželju med vsemi drugimi najbolj aktivne. Premalo pa je še povezave med občinskimi odborom in krajevnimi organizacijam na podeželju.

Spremenili so tudi letni program prireditev, ker bo letos le teh nekaj več, kot so predvidevali.

JANEZ JERAM

Prisrčno slavlje ob občinskem prazniku

Prebivalci Mislinjske doline so tudi letošnji občinski praznik, se-

demnajsti zapored, lepo proslavili.

V Šmartnem pri Slovenjem Gradcu so preimenovali tamkajšnjo osnovno šolo v osnovno šolo XI. SNOUB »Miloša Zidanška«, ob tej priložnosti pa so v prostori šmarske šole odprli razstavo »Narodno osvobodilna vojna v Mislinjski dolini«, ki jo je pripravil Muzej ljudske revolucije Slovenj Gradec.

Na slavnostni seji skupščine občine Slovenj Gradec, ki so se ju udeležili številni borci in aktivisti, pa so izročili letošnjo občinsko nagrado Slovenj Gradca Muzeju ljudske revolucije, predstavnikom XI. SNOUB »Miloša Zidanška« pa so podelili listino o podelitvi domicila in pripeli na brigadno zastavo spominski trak.

Muzej ljudske revolucije Slovenj Gradec je prejel letošnjo občinsko nagrado za zasluge pri razvijanju tradicij NOB, za zbiranje zgodovinskega gradiva in za publicistično dejavnost. Doslej je pripravil 24 razstav iz zgodovine delavskega gibanja in NOB, uredil je stalno muzejsko zbirko v Drovgradu in Bolnico Trška gora; muzejsko zbirko v Slovenjem Gradcu si je ogledalo že nad 100.000 obiskovalcev.

Partizanski enoti, v kateri je bilo največ borcev iz Mislinjske doline, XI. SNOUB »Miloša Zidanška« Pohorski, pa so podelili na slavnostni seji listino o podelitvi domicila. Brigada je bila ustanovljena januarja 1944. leta, njena borbena pot pa je izredno bogata in polna uspehov. Listino o podelitvi domicila je iz rok predsednika slovenjegraške občinske skupščine Iva Čerčeta sprejel Andrej Cetinski-Lev, ki se je v imenu borcev te partizanske enote iskreno zahvalil slovenjegraški občinski skupščini za to veliko priznanje, ki borcem te partizanske enote veliko pomeni. Podelitev domicila bo borcem te partizanske enote spodbudila ne samo za nadaljnje širjenje in oživljanje tradicij NOV, marveč tudi za krepitev obrambne sposobnosti naše domovine in za nadaljnjo graditev samoupravnega socializma pri nas. Andrej Cetinski-Lev je poudaril, da bodo borci tudi vnaprej zvesti tradicijam Zidanškove brigade in da bodo še z večjo ljubeznijo in pozornostjo prenašali te tradicije na mladi rod. Nad 2.000 žrtev, kolikor jih je imela Zidanškova brigada, to nedvomno tudi terja.

- M -

Ob tabornem ognju

Kje se je zataknilo in zakaj?

Večkrat me pot zanese mimo spomenika ob cesti pri Frankolovem, kjer je okupator slaba dva meseca pred dokončno kapitulacijo dal zverinsko pomoriti sto trpinov iz zloglasnega celjskega Piskra. Tedaj se spominam na tisto usodno jutro 12. februarja 1945 leta, ko so tu umirale na drevsih žrtve za našo svobodo.

Na te grobove, ki so nema priča enega največjih in najpretrpljivejših zločinov okupatorjev na Slovenskem, nas na vsaki strani ceste opozarjata dve tabli,

sicer že malce obledeli in porjaveli. Žal pa nam nič kaj dosti ne pomenita, zakaj tu ob grobovih ob cesti ni mogoče parkirati z avtomobilom. Kaj lahko bi prišlo do nesreče.

Zato se ob teh grobovih le redki ustavljajo, večina voznikov zdrvi mimo. Marsikdo pa bi se tu rad ustavil ter se poklonil žrtvam fašizma.

V spominu imam tudi spor z nekim avtobusnim podjetjem, ki je avtorja javnega pisma sodnijsko preganjalo, ker se je zavzemal, da bi naj avtobusi tu ustavljali. Že tedaj je bilo več predlogov in želja, da naj bi skupščina občine Celje skupaj s cestnim podjetjem poskrbela oziroma tu pri grobovih zgradila ustrezne parkirne prostore, seveda v obeh smereh ceste (nova cesta, ki bo speljana drugje, naj nas ne moti, kajti ljudje bodo tudi potem potovali še po stari cesti,

seveda, če bo vsaj malo vzdrževana). Tu bi se potem lahko vsa motorna vozila tudi ustavljala.

Cepprav tu ne počiva nobeden moj sorodnik, sem že v lanskem letu naslovil na skupščino občine Celje pismo z željo, da bi naj o tem razpravljali tudi na skupni seji obeh zborov. Žal do danes nisem zasledil nikjer v javnosti, da bi občina o tem kaj razpravljala. Prav tako še tudi nisem do danes, dne 24. junija 1969 leta, dobil nikakršnega odgovora iz Celja ter se zato upravičeno sprašujem, kje se je vse to zataknilo, oziroma, v katerem predalu počiva moja vloga, na katero bi mi občina le bila dolžna kot občanu dati ustrezen odgovor.

Upravičeno pričakujem, da se bodo sedaj na občini v Celju spomnili na ta primer in poiskali sredstva ter pri grobovih uredili tisto, kar še manjka. Sicer pa sredstva ne bi smela biti vprašanje!

FRANJO HOVNIK

Iz zgodovine revolucije in ljudskega odpora

Slovenska socialna demokracija in SDSJ(k)

NADALJEVANJE TEKSTA FRANCETA SLOKANA »SRP IN KLADIVO«

Slovenec nismo bili zastopani na »kongresu zedinjenja« (20. do 23. aprila v Beogradu, prvotno sklicanem v Slavonskem Brodu, kjer ga pa oblast ni dovolila), kar je zlasti značilno za tedanje razmere v slovenski socialni demokraciji. Na kongres je prispelo 432 odposlancev socialdemokratskih strank, le iz Slovenije ni nihče sodeloval. Ustanovili so »socialistično delavsko stranko Jugoslavije (komunistov)« (SDSJ/k/). Potrdili so splošni del programa srbske socialdemokratske stranke (ta je program prevzela iz tako imenovanega erfurtskega programa nemških socialne demokracije). Poglavna listina kongresa zedinjenja pa je bila »podlaga zedinjenja«, programska načela med katerimi so bila med drugim smernice in ugotovitve: II. internacionala ni dorekla vlogi v obdobju, ko je kapitalizem prestopil na svojo zadnjo razvojno stopnjo in se razredni boj razvija v velike socialne revolucije; zato nova stranka pristopa k novi, III. komunistični internacionali. »Podlaga« je ožigosala nazadnjaško politiko jugoslovanske vladajoče buržoazije in napovedala boj vladi ter buržoaziji. Zato je hkrati tudi obsodila »ministerializem« (sodelovanje socialdemokratov v vladi).

Na kongresu se niso ognili tudi kmečkega vprašanja. Sprejeli so resolucijo z zahtevo, da je treba odpraviti ostanke fevdalizma (tlačanstva) in brezplačno razdeliti zemljo kmetom; brez odplačila jim je treba zagotoviti tudi orodje in sredstva, da se sezidajo hiše. Sklenili so prav tako, da bodo ustanavljali kmečke partijske organizacije in sindikalne organizacije kmetijskih meznih delavcev.

Nova stranka je bila enotna, nova, ne pa zveza dotedanjih socialdemokratskih strank. Njena organizacija je bila centralistična,

tako da so bili njen osrednji izvršni odbor, pokrajinski izvršni odbori, parlamentarna skupina in njen tisk popolnoma podrejeni osrednjemu svetu stranke. — Za glavnega sekretarja so izvolili Filipa Filipoviča.

V času kongresa zedinjenja so naši socialdemokrati še grela ministrske stolčke. Tako je socialistično glasilo »Naprej« šele 13. junija priobčilo »Ponovni odpoklic socialističnih članov deželne vlade«:

»Izvrševalni odbor jugoslovanske socialne demokratske stranke je z ozirom na splošni položaj sklenil odpoklicati iz deželne vlade svoja zastopnika Prepeluha in Kristana. Nadaljnje sodelovanje v vladi ne more — po sedanjem položaju — nikakor prejudicirati položaja, zaradi katerega je stranka dosedaj v glavnem vztrajala v koalicijski. Njen sklep je bil včeraj pismeno naznanjen predsedstvu deželne vlade in političnim strankam.«

Zakaj »ponovni odpoklic«? Deželna vlada namreč prvega odpoklica na podlagi sklepa izredne konference stranke z dne 13. aprila 1919 »ni vzela na znanje«, toda tudi Anton Kristan in Albin Prepeluh se nista zmenila zanj, saj bi lahko izstopila. Tako je Kristan ostal na svojem stolčku v deželni vladi, dokler ni 20. avgusta 1919 vstopil v osrednjo vlado (beograjsko), Albin Prepeluh pa je vztrajal do 28. novembra 1919, a ga je zamenjal prav tako socialdemokrat Milan Jaklič kot poverjenik za socialno skrbstvo.

Tako je socialdemokratska razglasila socialistična načela, medtem ko so njeni zastopniki sedeli na mehkih in uresničevali svoja »načela«.

O nadaljnjih prizadevanjih, da bi se tudi socialdemokratska stranka na Slovenskem zedinila z novo delavsko stranko, pa doku-

menti ne izpričujejo dolgo nič zadovoljivega. Značilno za tisto obdobje je, da je bila v Novem Sadu konferenca tako imenovanih ministerialistov, to je tistih socialdemokratov, ki so zagovarjali in uresničevali načelo, da stranka mora sodelovati v vladi. »Naprej« je o tem 8. julija 1919 priobčil poročilo J. Petejana:

»Udeležila sva se s sodrugom Kristanom konference v Novem Sadu kot strankina delegata z namenom, da zastopava tam stališče našega izvrševalnega odbora glede ujedinitve vseh jugoslovanskih socialističnih strank. Sklepi te konference ne odgovarjajo stališču našega izvrševalnega odbora, ki zahteva kategorično odklonitev ministerializma, s čimer se popolnoma strinjam in kar sem tudi na konferenci v Novem Sadu ponovno izjavil ter sodrugu Bukšegu pred mojim odhodom in zopet poudarjal, da naš izvrševalni odbor sklepov konference ne vzame na znanje, ako se ta ne postavi v svojih sklepih in resolucijah jasno na antiministerialno stališče.«

Kako je bilo dejansko v tistem obdobju združevanja revolucionarnih političnih sil v razredno, enotno delavsko stranko z izvrševalnim odborom jugoslovanske socialne demokratske stranke?

Najprej je treba opozoriti, zakaj se naši socialdemokrati niso udeležili kongresa zedinjenja. »Naprej« je o tem priobčil pojasnilo — šele 4. julija 1919: »Na ta kongres so bile povabljene samo tiste sekcije, ki stoje na stališču antiministerializma. Mi smo takrat sedeli še v deželni vladi in se zato nismo mogli udeležiti kongresa.«

Resnica pa je, da je bila socialdemokratska stranka mnogo bolj reformistična v svojem bistvu in da so v njej sedeli večji oportunisti, ljudje, ki so se radi »prilagajali« po svojih koristih in zasebnem »prepričanju«.

Revolucionarni usmeritvi jugoslovanskega delavskega gibanja, kakršno je pomenila ustanovitev komunistične, leninistične (boljševiške) stranke je pri nas tedaj nasprotoval zlasti Anton Kristan s svojimi somišljeniki. Značilno za njegove nazore je, da je 27. maja — torej po kongresu zedinjenja — v začasnem parlamentu kot član ljubljanske deželne vlade besno poudaril: »pri nas na Slovenskem bolševizma ni bilo in ga še ni!« (France Klopčič v razpravi »Zaton slovenske socialdemokratske stranke 1919—1920«).

Raziskovalec zgodovine našega delavskega gibanja France Klopčič je zapisal:

»Politika vodstva slovenske socialdemokratske stranke si je takrat prizadevala obdržati slovensko delavstvo pod svojim reformističnim okriljem in ga zato ločiti od delavstva drugih jugoslovanskih pokrajin, izolirati od revolucionarnih sil. To je bila hkrati politika razkola delavskega razreda Jugoslavije. Medtem ko so se Anton Kristan, Albin Prepeluh in drugi zavzemali za jugoslovansko zedinjenje in centralizem v državi, so v delavskih vrstah nasprotovali zedinjenju kakor na političnem tako tudi na sindikalnem področju. Sredstva te politike so bila sledeča: ponašanje z razvito industrijo v Sloveniji, z zgrajenimi delavskimi organizacijami in blagajniškimi fondii, omalovaževanje delavskega gibanja v Srbiji, Bosni in drugod, zagovarjanje federalizma in avtonomije v sindikatih in delavskih organizacijah sploh.«

Zgodovinar nadalje ugotavlja, da je revolucionarno gibanje ob prevratu raslo čez glavo socialdemokratom kova Kristan, Prepeluh in Kopac. Tako je razumljivo, da A. Kristan in A. Prepeluh nista izpolnila sklepa izredne konference z dne 13. aprila 1919 in sta ostala nadalje v deželni vladi. Odpor proti tej politiki je bil nedvomno, toda se ni mogel uveljaviti tako

hitro, tako da je bila na Slovenskem ustanovljena komunistična partija šele leta 1920.

To ne pomeni, da je bilo naše delavstvo, čeprav še ni bilo organizirano v revolucionarni stranki, manj levičarsko, manj revolucionarno. Levo krilo v stranki, ki je odločno nasprotovalo Kristanovi politiki, zlasti še potem, ko je Kristan avgusta 1919 stopil kot minister za gozdarstvo in rudarstvo v beograjsko »demokratsko-socialistično vlado Lj. Davidoviča. To se je pokazalo očitno zlasti v tem že 20 in 21. julija, ko se je tudi slovensko delavstvo udeležilo splošne stavke na klic mednarodnih delavskih organizacij; ta stavka je bila mogočna manifestacija, ki je z njo delavstvo izrazilo solidarnost z mlado sovjetsko državo, Rusijo, pa tudi s sovjetsko Madžarsko. Delavstvo se je odločno uprlo, da bi imperialistične države z vojnimi posegi zatrle sovjetsko oblast.

Nedvomno ni naključje, da so se le dan pozneje, 22. julija, v Mariboru uprli štirje polki slovenskih vojakov. Kaže, da je bil zasnovan široko razpreden upor, ki bi utegnil imeti pomembne posledice za razvoj revolucionarnega gibanja v vsej državi. Uporniki so bili namreč povezani z varaždinsko garnizijo, kjer se je vojaštvo prav tako uprlo, in v stiku so bili z vojaštvom v Dravogradu, Celju in Ljubljani. Ti dogodki pa še niso dovolj dobro raziskani, da bi jih bilo mogoče primerno oceniti ter opredeliti.

Za tedanje razmere v slovenski socialni demokraciji je bilo značilno, kar je zapisal eden izmed mladih socialistov v »Demokraciji«, namreč, da slovenski socialna demokracija hodi po treh poteh: po eni zapuščenim proletariatu, po drugi voditelji in po tretji glasilo stranke »Naprej«. Toda tu je bilo vendar že levo krilo, ki pač ni moglo čakati, da se bo kaj spremenilo samo od sebe. Tako je dne 20. oktobra 1919 prišel v roke naših delavcev letak z razglasom, naslovljenim na »socialistični delavski in kmečki proletariati«. Priložen je bil hrvaškemu glasilu SDSJ(k) (komunistične partije) »Istina«. Ta list so namreč precej brali tudi v naših delavskih krajih. Glede na kongres slovenske socialdemokratske stranke 1. novembra se razglas zavzema, da bi na kongresu dosegli »združitev slovenskega proletariata s proletariatom ostale Jugoslavije«. Rečeno je bilo, da se je »proletariat Srbije, Hrvatske, Bosne in Dalmacije že združil strokovno v centralnem delavskem strokovnem svetu, politično pa v socialistični delavski stranki Jugoslavije (komunistov)«. Slovenski proletariati se sedaj še ni pridružil tem organizacijam. Posledice vidimo: naš delavec, hlapec, kajzar ima nesorazmerno manjši zaslužek nego srbski in hrvaški sodrugi. Zato se združimo z njimi, ker v skupni organizaciji, v združenih razredni borbi bomo zboljšali svoje življenje in končno premagali izkoriščevalce.«

Določeno pa je treba v ta namen izpolniti tri naslednje zahteve: do seči združitev socialdemokratske stranke v Sloveniji s SDSJ(k) in prav tako združitev vseh socialističnih strokovnih (sindikalskih) organizacij v »centralnem strokovnem svetu«, t. j. v veliki enotni sindikalni zvezi; delavci in kmečki proletariati na prepovedo svojim političnim voditeljem vsako pakiranje (povezovanje in sodelovanje) z buržoaznimi strankami.

Ta razglas je imel pomembne posledice. Velikega pomena pa je tudi, da se je tri dni pred kongresom začela velika rudarska stavka v Zasavju. Tudi tiskarsko delavstvo je stavkalo v Ljubljani in ta stavka je trajala kar dva meseca, da medtem sploh ni moglo izhajati časopisje. Toda na kongres se je dobro pripravilo tudi desno krilo stranke — po svoje, saj je imelo oblast na svoji strani, tako

da je najnevarnejše levičarje obtožilo grdobij ali jih z obrekovanjem tako oblatilo, da niso mogli sicer kot izvoljeni delegati sodelovati na kongresu. Ta kongres ali »VI. zbor jugoslovanske socialne demokratske stranke« je bil 1. in 2. novembra v Ljubljani. Udeležili so se ga tudi odposlanci iz Trsta in s Primorskega, z ozemlja, ki so ga sicer tedaj zasedali Italijani. Na kongresu se je razvila izredna ostra bitka med levičarji in »ministerialisti«. Anton Kristan je očitno imel debelo kožo, ko je nastopil kot minister za gozdarstvo in rudarstvo pred rudarji prav med stavko, v kateri se je postavil kot oblastnik na stran delodajalcev. Med govorniki so se oglašili štirje vodilni desničarji. Njihove govorance, idejno zmedene ter tuje delavskemu jeziku, pač niso mogle nikakor ogreti. Razen desnega krila so bili med udeleženci tudi sredinci, ki so hoteli z nečakanim kompromisarstvom doseči celo združitev socialdemokratov z novo komunistično partijo, in sicer tako, da bi se imenovala zgolj »socialistična«. Očitno je bila že sama beseda »komunist« nekaterim na moč neprijetna.

Iz vsega grmenja je bilo razmeroma malo dežja: rodili so se le polovičarski sklepi, ki pač niso mogli zadovoljiti delavstva. V resoluciji so skušali celo zagladiti ter skriti spor o ministerializmu:

»Soudeležba stranke v meščanski vladi vobče ne ustreza potrebam razredno organizirane delavske stranke. Glede na zgodovinski moment je sicer bilo našo jugoslovansko socialno demokratsko stranko treba česče prilagoditi svoj politični nastop izrednim prikljam, zlasti zato, da se prepreči hujša reakcija.«

Tako bi naj dosegli, da bi bila koza cela in volk sit: najprej so obsodili ministerializem, nakar so ga upravičevali. S tem pa je bilo že vse opravljeno, ne da bi se jim zdelo potrebno zahtevati, naj zastopniki stranke izstopijo iz vlade. Prav tako so priliči kar največ vode zahtevam po zedinjenju delavstva v enotni, komunistični stranki z izmikanjem: »Po sporazumu vseh naj se ustanovi podlaga, na kateri bo mogoče izvesti ujedinitve.«

Kakšna bi naj bila ta podlaga in kdo bi jo naj ustanovil, ni bilo niti pomembno, ker oblikovalci resolucije pač niso resno računali z zedinjenjem. Če bi pokazali pravo pripravljenost, bi bila tista podlaga, ki je že omogočila zedinjenje strank aprila, kar najboljša. Tako so bili levičarji na kongresu dejansko osleparjeni, ne da bi se prav zavedali dvoreznosti resolucij. To so mogli spoznati šele, ko so se lahko seznanili z ocenami komunističnega tiska, kolikor jim je pač bil pristopen. Tako je beograjski komunistični dnevnik »Radničke novine« med drugim pisal:

»Kongres 1. in 2. novembra ni opravičil pričakovanj... Kongres je sklenil o ministerializmu in zedinjenju, toda... rešil je ti pomembni vprašanji le polovičarsko... Opoziciji je načelovala sredina, ker je levica ostala brez izrazitega vodstva na kongresu, in sicer zaradi aretacij tistih dni, zaradi razveljanja mandatov nekaterim delegatom in zaradi zamude, ki jo je zakrivilo nekaj delegatov. Tako je desnica z omahljivo sredino tvorila formalno večino in samo tako je mogoče pojasniti takšno dejavnost kongresa.«

**Oglašujte
v TV-15**

LJUBLJANA

PRIPOROČAMO VAM IZLETE:

Pripravili smo prijetne poletne izlete:

18. julija — 4-dnevni izlet v ŠVICO, z ogledom športnih in turističnih centrov v Švici, Italiji in Avstriji

19. julija — 4-dnevni izlet v ZVEZNO REPUBLIKO NEMČIJO. Na potovanju preko Italije in Avstrije si bomo ogledali zanimivosti Zap. Nemčije in se s posebno zidnico odpeljali na najvišji vrh Nemčije Zugspitze — 2966 m

20. julija — 2-dnevni izlet v SALZKAMMERGUT. Na našem tradicionalnem potovanju po Koroškem in Tirolskem delu Avstrije boste spoznali turistične in zgodovinske zanimivosti teh krajev.

21. julija — 2-dnevni izlet v BUDIMPEŠTO. Na potovanju preko Čakovca mimo Blatnega jezera v Budimpešto si bomo ogledali še večerno življenje v tipičnem lokalu »casardie«.

22. julija — Enodnevni izlet v TRBIZ (Višarje), CELOVEC in na GOSPO SVETO. Po zelo znižani ceni imate možnost ogledati si obmejne kraje Italije in Avstrije.

3. avgusta — 4-dnevna udeležba na MEDNARODNEM ČEBELARSKEM KONGRESU v MÜNCHENU.

NU. Poleg kongresa si bomo ogledali več avstrijskih mest in pokrajino Bavarske vključno s koncentracijskim taboriščem Dachau.

7. avgusta — 4-dnevni izlet z vključenim ogledom BALETNE PREDSTAVE OTHELLO NA BODENSKEM JEZERU. Potovanje poteka preko Beljaka, Wörgla, Innsbrucka, Bregenza, z gondolo na hrib Pfänder, Schaffhausen do slapov reke Ren, Zürich, Liechtenstein, Schaan, Ljubljana.

9. septembra — 13-dnevno potovanje v ŠPANIJO. Potovanje organiziramo v sodelovanju s Klubom frizerjev iz Ljubljane, ki se bodo udeležili Evropskega prvenstva v Madridu. Vabimo tudi druge udeležence, da si ogledajo lepote Francije in Španije.

13. septembra — 15-dnevno potovanje v FATIMO. Potovanje je namenjeno romarjem, ki bodo potovali iz Ljubljane v Padovo, Lourdes, Compostelo, Fatima, Madrid, Marseille.

Zahtevajte pismene programe in informacije v vseh naših poslovalnicah oziroma v Ljubljani na Titovi 38, tel. 314-922 in 315-342.

Pisma uredništvu

Razočaranje v Kumrovcu

Skupina 50 upokojencev z Jesenic je sklenila obiskati rojstni kraj tovariša Tita. Za dan izleta, 16. junija 1969, smo naročili avtobus. Vse je bilo v redu, tudi vreme nam je bilo naklonjeno. Udobna vožnja in lepi kraji so nam pričarali prijetno in veselo razpoloženje. Čim bolj smo se bližali Kumrovcu, tem bolj se je v naših srcih oglašal čuden nemir.

Ali — brez »silca grenčice« ne gre! Tik pred Kumrovcem je bil smerokaz zasukan v napačno smer. Sofer je zaustavil, ker mu ni šlo v glavo, da bo moral voziti po tako slabi cesti. Zgolj po naključju se je pojavil miličnik, ki nas je pravilno usmeril. Krepak požirek »grenčice« pa nas je čakal prav pri rojstni hiši našega maršala. Hiša je bila zaklenjena. Sosedje so nam pojasnili: »Danes je ponedeljek — dom je zaprt.« Ker za to mi nismo vedeli, smo šli na dom oskrbnika prosit, naj bi se nam izjemoma odprlo. Če je oskrbnik res odpotoval v Zagreb, kakor smo zvedeli, naj bi nam pač kdo drug odprl hišo. Toda na domu oskrbnika nikogar... Ker pa smo videli pripravljeno pranje, smo bili prepričani, da vsak čas kdo pride in nam odklene hišo, ki smo jo prišli gledat. Toda naše čakanje je bilo zaman. Pred tem se je pripeljalo še mnogo drugih ljudi in šolskih otrok z istim namenom in željo kot mi.

Za to zelo težko nam je bilo vsem, ki smo napravili dolgo pot in doživeli tako žalosten in neprijazen sprejem.

IVANKA KOZAR

Dopolnitev članka

Pošujam vam dopolnitev članka o srečanju nekdanjih vedevejecev, ki ga je napisal Franc Vidic-Aleš in ki v njem opisuje v splošnih črtah ustanovitve brigade ter njeno predgovodino.

V tem članku omenja tudi skupine GAP, vendar se pri opisu njihove delavnosti moti. Novembra 1943 so odšle v

Trst prve sabotažne skupine VOS pod vodstvom narodnega heroja Dušana Muniha-Darka. Delovale so do konca vojne ter se ves čas zadrževale v mestu ali po bližnjih vaseh. Ves čas so se tudi številčno množile. Naj povem, da je od novembra 1943 do konca vojne v raznih akcijah padlo več kot 30 pripadnikov sabotažnih skupin VOS oziroma VDV. Razen štirih so bili vsi padli Slovenci. Nekaj sodelavcev teh skupin pa so fašisti razkrili in pozaprl, med njimi so bili tako Slovenci kot Italijani.

Skupina GAP pa je delovala v Trstu leta 1944, vendar le kratek čas. Nato se je spojila z našimi skupinami.

OSKAR PETELIN

Zahvaljujemo se

Občinski odbor ZZB NOV Kamnik je nedavno organiziral izlet svojih članov v Goriška brda. V ta namen je predhodno izdal ciklostirano vabilo z natančnimi informacijami o izletu, času odhoda, ceni za prevoz itd. Vsakemu vabilu pa je priložil tudi naročilnico za »TV 15«, kar je utemeljil z naslednjimi besedami:

»Hkrati prilagamo tudi naročilnico za naš list »TV 15«. Če ga nimate, ga naročite, saj obravnava borčevske in invalidske zadeve. Ako ste že naročnik lista »TV 15«, oddajte naročilnico drugemu, da ga naroči!«

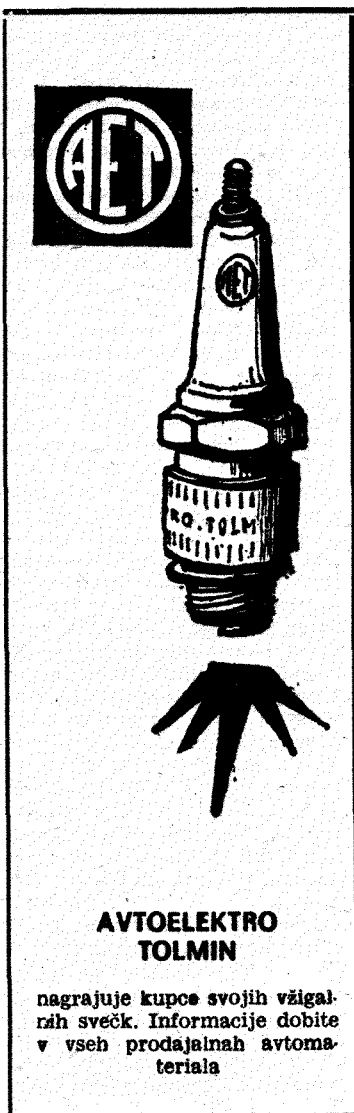
Tovarišem iz Kamnika se zahvaljujemo za pozornost. Hkrati priporočamo drugim občanom, da jih posnemajo!

Uredništvo in uprava »TV 15«

Obvestilo

Združenje borcev NOV Škofja Loka organizira v okviru škočjeloškega piknika za »DAN BORCEV«, 4. julija ob 11. uri na Loškem gradu razvite prapora organizacije.

Združenje borcev NOV vabi prebivalstvo, posebno pa borce, aktiviste in mladino, da se v čim večjem številu udeležijo te proslave.

Pripoveduje: O. Križanovski-Igor

Piše: Mile Pavlin

Pogovor s črnogledim humoristom

Ko je bilo čez kako uro razpoloženje na višku, je pridrvel v sobo neki borec, ki je bil stopil ven po človeški potrebi. Izustil je nekaj kosmatega in pripomnil, da peljajo proti vasi tanki. Nekaj nas je planilo iz hiše, da bi prestregli sovražnika.

Po ustaljenih navadah smo prišleke ustavili z ostrim »stoja«. Ko smo ugotavljali, kdo se nam bliža, smo ugotovili, da sta drugi dve četi našega bataljona. Slišal sem jih, ker bi moral s signalno raketo obvestiti štab, kaj in kako je v Lavrici. Nazadnje sem se izgovoril, da je raketa pištola odpovedala. Takoj za obema četama je prišel v vas še Janez Hribar. Splošno veselje in lep sprejem sta ga potolažila, da ni bil preveč hud. Končno smo izstrelili tudi raketo in z njo dali drugim znak, da je Lavrica svobodna.

Z Lavrice smo takoj šli proti Orljam, kjer so bobneli topovi in drdrali mitraljezi. Od tam so že vozili ranjence in mrličje. Ustavili smo se pri neki hiši ob cesti, nedaleč od divizijskega štaba, in legli spat. Štab nas je namreč imel v rezervi za odločilni napad na Ljubljano, ki naj bi se začel zvečer. Ciril in Andrej sta šla na posvet. Medtem je naš kurir Miha brskal v neki hiši za jajci, pri tem pa odkril skrivna vrata in za njima dve sobi. Tako smo kraljevsko ves dan spali na pravih posteljah, medtem ko so okoli nas padale mine in granate.

Zvečer smo počasi krenili proti mestu ob desnem robu Dolenjske. Kaj kmalu smo se ločili. Dve četi, ki sta ju vodila komandant in komisar, sta zavili proti Igu, da bi z južne strani vdrl čez žično ograjo. Jaz pa sem prodiral z »rusko četo« kar ob Dolenjski cesti. Korakali smo s presledkom 10 metrov. Okoli 3. ure zjutraj smo prišli do bunkerjev, seveda s prsti na petelinah. Nekako od ene ure dalje je postalo vse tiho, računali smo, da se je sovražnik pritažil in da nas čaka.

Tedaj smo zagledali na cesti luč, ki se nam je bližala hitreje, kot lahko človek hodi. Kmalu smo ugotovili, da se nam pelje nasproti kolesar. Prvih pet ga je spustilo mimo, da bi ga ujeli. Tako se je kolesar zapeljal prav v našo kolono. Ko nas je zagledal, je zakričal:

»Fantje, ne streljajte!«

Stopil je s kolesa, dva borca sta ga zgrabila, drugi so nanj upehali brzostrelke. Ugotovili smo, da je kolesar v domobranski uniformi, da pa ima na prsih vsaj za dve dlani veliko zvezdo.

Povedal nam je, da je Ljubljana prazna in da so se Nemci ter domobranci že umaknili, da gremo lahko naprej brez skrbi. Nismo verjeli, mislil sem, da nas skuša speljati v past. Zato sem ga ukazal zastražiti. Tudi fant je bil ves iz sebe, ker nikakor ni mogel ugotoviti, med kakšne ljudi je padel. Okoli sebe je namreč zagledal mongolske obraze, pa se je zbal, da je zašel med vlasovce. Šele ko sem mu povedal, da smo iz jurišnega bataljona in da sem Ljubljančan, nam je priznal, da je aktivist.

Kljub dvomom smo kar v koloni, toda še vedno z razmikl in s orožjem pripravljenim za boj, krenili mimo bunkerjev na Dolenjski cesti proti Karlovškemu mostu. O njem je aktivist povedal, da je miniran. Stiskali smo se k hišam.

Res je bil most napol porušen in smo morali čezenj skoraj plezati. Ko smo srečno prispeli čez most, smo šele začeli verjeti, da smo res v Ljubljani in da se je sovražnik umaknil. Takoj smo dovolili oditi našemu ujetniku, ki je od same sreče, da je odnesel celo kožo, pozabil vzeti s seboj kolo. Menda je šele tedaj tudi on nedvoumno ugotovil, da ni padel v roke vlasovcem.

Od same sreče sem tudi jaz začel kričati:

»Fantje, svoboda!«

Nato sem izstrelil vse rakete, kar sem jih imel s seboj, zadrževal je tudi nekaj rafalov, seve v zrak. Okna so se začela odpirati, meščani so prestrašeni spraševali, kaj se dogaja. Kričal sem, da smo partizani v Ljubljani, in vzklikal svobodi; Rusi so začeli prepevati. Od vseh strani so začeli proti nam drveti napol oblečeni ljudje, nenadoma so z vseh hiš zavihrale naše zastave. Metali so nam cigarete in nas objemali. Naenkrat smo se znašli v taki gneči, da nismo mogli naprej...

Sklenil sem oditi pogledat, kaj in kako je doma. V četi je bilo nekaj Ljubljančanov, ki so poznali mesto. Ukazal sem jim, naj peljejo četo v park pri cerkvi sv. Petra, ker so tam blizu stanovali moji. Sam pa sem se z aktivistovim kolesom mirne duše odcepel za Gradom po popolnoma praznih ulicah proti Ambroževemu trgu in dalje v Holzapflovu ulico. Onkraj Ljubljanice sem naletel na nekaj posameznih ljudi, ki so začudeni zijali vame in niso mogli verjeti, da sem partizan.

Doma solze, okoli mene se je zbrala vsa hiša, mimogrede sem slišal, da sem najmanj trikrat že padel. Niti dobro uro nisem bil doma, ko sem že moral k četi. V parku so že prepevali naši Rusi, ljudi se je kar trlo. V mesto so se valile že druge enote.

Komaj sem zbral četo in se še teže zrinil skozi množico do hotela Soče. Vojašnica mi namreč ni dišala. Poslal sem tudi patruljo, ki naj bi poiskala drugi dve četi. Kmalu se je v Soči zbral ves naš bataljon. Nekdo je pripeljal v stavbo nasproti Soči v I. nadstropje celo konja. Na balkonu sem govoril množici.

● Tako se je torej vojna zate srečno končala. Kaj vse si doživel v tistih prvih dneh in tednih, ko je vsa Ljubljana živela v ognju navdušenja nad svobodo?

Dva dni smo taborili po hotelskih sobah v Soči. Bombe in naboji so ležali po nočnih omaricah. Oba dneva smo pohajkovali po mestu kakor je kdo hotel. Edina straža je stala pred vrati, pa še ta je imela nalogo, paziti na otroke, ki so v trumah drveli k nam, tako da sem slišal že očitek, kako imamo pri nas otroški vrtec. Prav lahko bi nam kak otrok kaj izmaknil in bi se zgodila nesreča.

Kuhar je prenehal kuhati, ker ni bilo več potrebe. Vsakdo je bil kam povabljen. Tudi ponoči nismo spali, po vseh gostilnah so noč in dan plesali.

Po dveh dneh takega pirovanja smo dobili ukaz, da moramo takoj zapustiti Sočo in se zbrati v domobranski vojašnici. Vse brigade so bile zbrane, le mi, ki smo spadali pod poveljstvo divizijskega štaba, smo živeli tako svobodnjaško življenje, ker so na nas pozabili ob skrbi za brigade. Oba dneva tudi nismo imeli nobene zveze s štabom.

V vojašnico smo pripeljali le »rusko četo« in nekaj borcev, druge smo lovili po mestu vsaj dva dni s posebnimi patruljami. V vojašnico smo pripeljali tudi konja in voziček s hrano, nabrano med potjo proti Ljubljani. Komaj smo stopili v vojašnico, je bilo za vsake konec svobode.

Oficirji pa smo še vedno živeli svobodno. Naše edino delo je bilo »skrbeti, da se ne bi vojaki razšli. Oblečen sem bil lep, zato sem si zaželel iskrega konjčiča, prav tako moj spremljevalec Miha, ki smo ga krstili za »vordonanca«. Ta mi je brž povedal, da ima naša vojska nekje v Mostah polno konjušnico zaplenjenih konj. Sklenila sva, da organizirava tudi tam inspekcijo.

(Nadaljevanje)

Pravna posvetovalnica

Troje vprašanj glede pokojnine

B. K. iz Doki.

V dopisu sprašujete, kako je s pogoji za pokojnino. Pišete, da ste bili med vojno v zavezniški vojski, da imate udeležbo v vojni priložnosti v dvojnem trajanju, da ste tudi 60 odst. invalid, radi pa bi vedeli, ali imate pogoje za pokojnino.

O takem vprašanju, kot je vaše, smo že večkrat pisali. Vendar pa tudi vam ne moremo dati popolnega odgovora ker podatki vašega pisma niso popolni. Treba je namreč vedeti, da pokojnina po zakonu o pokojninskem zavarovanju pripada tistemu, ki izpolnjuje dva osnovna pogoja: predpisano starost in predpisano dolgo pokojninsko dobo. Kombinacija je so različne, vendar mora biti izpolnjena vsaj minimalna pokojninska doba 20 let, le za borce NOV pred 9. 9. 1943 veljajo lahko izjeme. Iz vašega dopisa tudi ni razvidno, ali ste bili v rednem delovnem razmerju; verjetno nimate druge pokojninske dobe kot vojni čas, ki vam je štet dvojno. Tudi

invalidska pokojnina pripada le tistim, ki izpolnjuje pogoje določene delovne dobe in so postali za delo nesposobni. Vsaka pokojnina je torej vezana na obstoj rednega delovnega razmerja. Nekaj bistveno drugega pa je invalidnina, ki pripada borcem, vojakom, udeležencem NOV, katerih delovna sposobnost je zaradi poškodbe ali rane ali bolezni zmanjšana za najmanj 20 odst. Za invalidnino, invalidski in ortopedski dodatek torej ni bistveno delovno razmerje, temveč udeležba v vojni in zmanjšanje delovne sposobnosti. Potem poznamo še priznavalnino, ki jo bivšim borcem izplačujejo bočine. Ta priznavalnina se priznava tistim, ki nimajo pogojev za pokojnino ali invalidnino, so pa socialno gorženi.

Iz teh podatkov boste spoznali, ali imate pogoje za eno ali drugo obliko pomoči. Da bi vam dokončno odgovorili, pa je nemogoče, ker nam niste navedli, ali ste sedaj zaposleni in s čim se preživljate.

D. M. iz Kr.

V dopisu, v katerem niste navedli točnejšega naslova, prosite za pojasnilo glede beneficiranega staža, ker ste invalid.

Po določbah zakona o pokojninskem zavarovanju se zavarovalna

doba šteje s povečanjem zavarovancem, ki so kot težji invalidi ali kot slepi najmanj 5 let skupaj v delovnem razmerju in so dejansko delali poln delovni čas. Vsem tem se 12 mesecev takega dela šteje za 15 mesecev zavarovanja. Za težjega invalida pa velja delovni invalid s telesno okvaro I. do IV. stopnje po predpisih o invalidskem zavarovanju ter vojaški vojni invalid od I. do IV. skupine. Invalidom in slepim se zmanjša tudi starostna doba, predpisana za določeno pokojnino.

A. Z. iz M.

V dopisu sprašujete, zakaj niste s pokojnino za 1. maj dobili nove pokojnine v višini 960 Ndin temveč ste sprejeli še vedno staro pokojnino.

Brali smo pojasnilo, da vsem še ni bilo mogoče do 1. maja izplačati povečanih pokojnin. Vendar ste vseeno v zmoti, ker pričakujete povečano pokojnino v višini 960 Ndin. Pojasnili smo že v našem časopisu, da ne gre za minimalno pokojnino za borce v višini 960 Ndin, temveč, da je ta znesek minimalna osnova, od katere se borcem NOV pred 9. 9. 1943 odmeri pokojnina, in sicer v istem odstotku, ki jim je že priznan, le od višjega zneska, t. j. od 960 Ndin.

Noč groze pri Sabodinovih

V letu 1944 se je narodnoosvobodilno gibanje močno razplamelo tudi na Koroškem. To je Nemce nemalo presenetilo, saj so šteli Koroško za svojo pristno deželo — sestavni del velikega rajha. Da bi gibanje zatrli in onemogočili premike partizanskih enot, so vzpostavili po vsej Koroški več postojank. Te so ob naraščanju partizanskih skupin še okrepili, tako da so temeljito kontrolirale domala ves koroški predel. Nemške postojanke so bile v Črni, Mežici, Žerjavu, Poleni, Polani, na Prevaljah, v Ravnah na Koroškem, v Libeličah, Črnečah in v Dravogradu, kjer je bil tudi sedež gestapa za vso Koroško z zloglasno mučilnico. Tako stanje je močno demoraliziralo prebivalstvo in celo najbolj zveste sodelavce narodnoosvobodilnega gibanja.

Nemcem v dokaz, da vseeno niso gospodarji te dežele, pa so partizani pripravljali vedno nove, zvečine uspešne akcije. Najuspešnejša partizanska enota, ki je kljubovala nemški moči in se ni dala izriniti iz lepe Koroške dežele, je bila četa VDV — neuradno imenovana tudi »Koroški VDV bataljon«. Četi je poveljeval Pavel Grubelnik-Pajo, komisar pa je bil Adolf Sodja-Vasilij.

Med drugim je vodstvo čete zasnovalo tudi načrt za napad na policijsko postojanko v Libeličah. V noči od 22. na 23. julij 1944 je četa krenila izpod Uršlje gore, prešla reko Mežo kar na mostu pri Brancurniku in se napotila mimo Prevalj na vrhove Strojne. Pri tovarni papirja v Prevaljah je četo opazil nemški stražar, ki pa v strahu ob pogledu na številno partizansko kolono ni izstrelil niti enega naboja, temveč je obvestil svoje, da je videl 300 partizanov, čeprav jih je bilo v resnici le okrog 60. To je bil verjetno tudi vzrok, da Nemci čete niso zasledovali.

Ob svitu 23. julija — bila je nedelja — je četa prispela na vrh Strojne. Predanila je pri kmetu Rudolfu Maku, po domače pri Udku. Stražarji so zavarovali četo pred presenečenjem. Dolga, skrajno napeta pot je terjala svoje, zato so borci plegli k počitku. Toda mirno zaspati ni mogel nihče. Vedeli so, da je počitek na strmih pobočjih Uršlje gore bolj nevaren kakor na grebenu Strojne, kamor lahko Nemci prikolovratijo vsak trenutek.

V opoldanskih urah sta se kuhar in njegov pomočnik pridno trudila ob velikem kotlu, ki mu domačini pravijo alfa. Ze njuna želodca sta »godrnjal«, kaj šele želodci borcev. In ker je bila povrhu še nedelja, sta sklenila, da mora biti kosilo okusno in izdatno. Zato se je eden odpravil do sosednjih hiš pogledat za začimbami, ki jih pri Udku ni bilo dovolj na voljo. Pri tem obhodu je srečal Libeličanko — Visočnikovo Mico. Pozanimal se je, kaj je novega v Libeličah. Med drugim je povprašal, koliko je v Libeličah »vroček«. Toda Visočnikova je bila naklonjena okupatorjem. Izdajalka je odhitela v Libeliče in opozorila Nemce, da so na Strojni partizani.

Komandir libeliške postojanke je takoj zaprosil za pomoč dravograjski gestapo. V popoldanskih urah sta pridrevla v Libeliče dva kamiona do zob oboroženih gestapovcev. Bili so preoblečeni v policijske uniforme, da bi bili v

primeru zajetja deležni partizanske prizanesljivosti, katere kot gestapovci niso pričakovali. Pridružila se jim je posadka libeliškega gnezda. Kolona rabljev z zaviranimi rokavi se je odpravila proti Strojni.

Partizani so v miru pospravili kosilo in niti malo niso slutili, da je bilo začinjeno s kancem neprevidnosti, ki bo usodno pokvarila ves predviden načrt. Tudi kuhar je ob zadovoljstvu nad uspelim kosilom pozabil na pogovor z žensko in ni obvestil vodstva čete o svojem srečanju.

Noč, ta zvesta partizanska zaveznica, je zagrnila s svojim plašcem skrivnostno kolono, ki se je molče, previdno tipajoč skozi temo, spuščala po položnem pobočju proti Libeličam. Okrog 23. ure je kolona prispela na Libeliško goro. Šla je mimo domačije Martina Saberčnika, po domače Sabodina. Vodstvo čete je računalo z vsakršnimi možnostmi spremembe moči ali položaja libeliške postojanke, vedela pa je, da bo dobilo najzanesljivejšo podatke prav pri družini Saberčnik. To je bila družina najzanesljivejših, najbolj zvestih sodelavcev OF in partizanskih obveščevalcev. Ko je četa prispela na Sabodinovo, je borci obšlo občutje, da so na osvobojenem ozemlju. Ker ni bilo toliko vso pot niti najmanjše vznemirjenje, so bili borci prepričani, da Nemci ničesar ne slutijo.

Komandir Pajo je ukazal, naj poskrbi za varnost zaščitnica, borci pa naj se odpočijejo. Utrujenosti od dolge poti in vročega, v negotovosti prebitega dneva, so polegli kar po robu nad potjo ob hiši, nekateri pa so se zatekli v skedenj.

Komandir Pajo, komisar Vasilij, obveščevalec »Džona«, in terec »Korošek« so posedli ob mizi gostoljubnih Sabodinovih. V želji, da bi akcija uspela, so ponovno pretehtali načrt napada. Oče Saberčnik, izkušen vojak iz prve svetovne vojne, jim je opisoval položaj okupatorske postojanke in okoliških hiš. Ura se je približala polnoči. Tedaj pa se je iz Libelič nenadoma vrnil starejši sin Matevž, mladi gospodar domačije. Bil je na obvezi vaški straži (Landwache), s čimer je prikrival pred Nemci delovanje svoje družine in istočasno zbiral koristne podatke za partizane. Na orožniški postaji je bil izvedel, da so Nemci obveščeni o bližini močnejše partizanske skupine, ki so jo šli lovit, zato je odhitel domov, ker je slutil, da se bodo partizani ustavili na njegovem domu. Ko je seznanil vodstvo čete z vestmi, ki jih je slišal v Libeličah, je bilo jasno, da je akcija v prvotni zamisli brezpomembna.

Komandir Pajo je takoj ukazal postaviti močnejše zasede na vse dohode, s sodelujočimi pa je iskal na specialki primeren kraj za zasedo bližajočim se Nemcem. Preden pa je bil kdorkoli izven hiše seznanjen z novim položajem, se je nemška kolona, ki jo je vodil komandir libeliške postojanke Lugauer, prihotopila po isti poti, po kateri je bila prišla partizanska kolona. Zaradi izredno temne noči so Nemci partizanskega stražarja Franja Modreja iz Žerjava, ki je zadremal kraj poti, opazili šele iz razdalje dveh metrov. Ko se je ta začel prebujati, ga je prerešetal rafal iz Lugauerjeve brzostrelke. V hipu se je

Zadnji posnetek Sabodinove družine, tri mesece pred tragičnim koncem. V sredini Urška Saberčnik s sinkom Martinom, ki je edini preživel tragedijo

nemška kolona raztegnila vzdolž hiše nad cesto, po grebenu, pod katerim so počivali borci. Čez rob so zaregljale nemške brzostrelke, nad središčem položaja je zlovesče zalajal šarec. V to nenadno, peklensko pesem so zadonele eksplozije ročnih bomb, v zrak so švigile rakete. Presenečenje je bilo popolno...

Prvi rafali iz šarca, so se usuli po slabó zatemnjenem oknu, za katerim je imelo sestanek vodstvo čete. »Na tla!« je kratko velel glas komandirja Paje. »Ne kdo zadet?« Vse je bilo tiho, le žvenket drobcev okenskega stekla se je mešal med štopot odpadajočega ometa. »Za meno! Vsi ven!« je klical glas komandirja. Plazeč se po tleh, so se izvlekli iz hiše. Zunaj je bila popolna zmeda. V siju raket je bilo moč videti, da tekajo partizani in Nemci pomešani po dvorišču, čez rob pa nabija nemški šarec. Tovariš Pajo je klical z gromkim glasom: »Ne streljajte! Sino pomešani! Pazite! Išcite kritje! Je kdo ranjen?« Izpred prednjega konca hiše se je oglašil Ivan Vajdel iz Mežice. Bil je zadet v trebuh. Proti njemu se je pognala skupina tovarišev, da bi ga rešili. Toda pred njimi se je zabliskalo in močna detonacija jih je vrgla na tla. Že je bil tu novi ranjenec — Matija Kavtičnik-Tadej. Skupina se je zavlekla v kritje, ni pa mogla do ranjenega Vajdla, ki je bil pod strmim nemškim ognjem. Zaradi popolnega presenečenja in ker je bilo v četi večje število novincev, ki jim je bil ta napad ognjeni krst, je bila četa popolnoma razbita. Presenečeni borci, ki so komaj doumeli, kaj se dogaja, so se razkropili v vse smeri... Tako so Nemci po nenadnem, srditem napadu zadali do tedaj uspešni četi VDV prvi udarec. Toda z uspehom se niso zadovoljili. Ker so se jim partizani kljub vsemu še kar srečno izmuznili, so se krvoločno lotili družine.

Tiste dni se je zadrževala pri Sabodinovih starejša žena, imenovana Čik—Lena. Bila je malce čudne narave, saj je prav moško kadičala, zaradi česar se je je prijel ta vzdevek. Razen tega se je ni nikjer zaposlila, ampak je pomagala nekaj dni pri eni hiši pa zopet nekaj dni pri drugi. Po napadu so jo Nemci našli na Sabodinovem skednju. Ker jo je vodja Lugauer dobro poznal in je vedel, da ni članica Sabodinove družine, ji je prizanesel. Tako je postala neposredna priča krvavega gestapovskega zločina.

Ko je partizanski odpor ponehal in so regljali le še nemški rafali v temno noč, so Nemci izgnali živino iz hleva. Prinesli so snope iz bližnjega kozolca, jih prižgali in pometai v skedenj na seno. V hipu se je spremenilo gospodarsko poslopje v mogočno baklo, od katere so se vneli še svinjaki. Ker Nemci svinj niso izpustili, so živali strašno cvlile. Vse to so morali nemočno gledati domači, ki so se zatekli v kuhinjo, katere okno je bilo obrnjeno h gospodarskemu posloppju. Gestapovci pa so vneta odnašali iz hiše živila in pijače. Ko so to delo opravili, so se razlegli iz kuhinje presunljivi kriki groze, obupa in bolečin, pomešani s kriki sadizma in naslade gestapovskih krvnikov. To so bili kriki, ki so zaglušili prasketanje ognja in detonacije bomb, katere so zločinci metali v temo. Tako kakor je pojmal

ogenj Sabodinove domačije, pa so začeli pojemat tudi kriki njenih prebivalcev. Sestero grl je že zamrlo v bolestnem ječanju in se dušilo v lastni krvi, le sedmi, najmlajši — osemnemečni Martin je kričal, kakor da bi želel s svojim drhtečim glasom prepoditi temo, ki je trdovratno zagrnjala zločin.

Pred Leno, ki je zastražena ob košati jablani poslušala vso grozo nesrečne družine, se je pojavil Lugauer. Odvedel jo je v kuhinjo, kjer je ležala pogrnjena z odejami in polita z bencinom vsa družina. Odgrnil je odejo z okrvavljenega telesa, ki se je še zvijalo in trzalo v smrtnem boju, ter velel od groze prepadeni ženi, naj dvigne otroka. Kakor da bi čutila rešitev svojega najdražjega bitja, ki ga je še krčevito stiskala, je omahnila roka mlade matere in iz njenega razmesarjenega naročja je ženica dvignila Martinka — otroka sirota. Z njim je morala

Martin Saberčnik, edini preživeli član Sabodinove družine. Z njim v naročju je umrla njegova mlada mati, mučenica.

ponovno sesti pod drevo in biti priča prizoru, ki naj bi izbrisal sled ne samo za Sabodinovim premoženjem, ampak tudi za njihovimi trupli. Mogočni zublji so bruhtili skozi kuhinjsko okno in vrata, se razlezli kakor povodenj po vsem poslopju in ga v nekaj trenutkih spremenili v krvavi žrtvenik. Ob njem pa so triumfirali nad svojo veliko »magao« zločinci, ki so slastno lokalni Sabodinovo sliovko.

Novega dneva ni naznanilo petelinje petje, zakaj tudi petelin je končal v plamenih krvave noči. Prebujajoče se jutro je izza stare jablane pozdravil drhteč glasek sirote, ki je pogrešala v jutranjem hladu materino toploto. K prestrašeni Leni je pristopil Lugauer in ji je ukazal, naj odnese otroka v Libeliče, v postojanko. Ženica se je poslušno odpravila z otrokom proti Libeličam. Ko pa je prispela do domačije Mihe Močnika, jo je prestrašena gospodinja vprašala, kam nese otroka. Povedala ji je grozno resnico o Sabodinovi družini. Soseda jo je prosila, naj ji Martina izroči, da ga bo ocedila, nato ga bo že sama odnesla v Libeliče. Z otroka, ki je bil ves okrvavljen, je sosedica težavo slekla s krvjo prepojeno oblekico, ga vsega umila in položila v mehko posteljo. Za Nemce si je pripravila izgovor, da pač ni mogla dopustiti, da bi ljudje videli otroka takega, in da ga

namerava sama odnesti, ko bo oblekica suha. Nemci, ki so res kmalu prišli, pa niso vprašali po otroku, ampak so zahtevali, naj gospodar vpreže vole. Za to so poiskali še sosedo Štefana Močilnika in oba sta morala odpeljati do pogorišča. Tam sta morala na en voz naložiti mrtvega partizana Franja Modreja in težko ranjenega Ivana Vajdla. Na drugi voz so naložili mrtvega Nemca, ki je bil ustreljen v čelo, in ranjenega Nemca s strelom v prsi. K njima so naložili tudi naropana živila in pijače. Žalostni sprevod je krenil izpred dogorevajočega pogorišča. Takoj za sprevodom so se umaknile tudi straže in na Sabodinovem je zavladal spokojen mir.

Med prevozom po hribovskih kolovozih je ranjeni Vajdl strašno trpel. Ječal je in prosil vode in poslušal psovke: »Molči, svinja banditska!« V Libeličah so ga krvniki pograbili in kakor vrečo vrgli na tovornjak ter s suvanjem s škornji toliko odmaknili, da so lahko stranico kamiona zaprli.

Pregovor sicer pravi: »Zločinec se vrača na kraj zločina«, toda gestapovski zločinci se niso vrnili na Sabodinovo. Po štirih dneh so si šele upali sosedje in sorodniki poskrbeli za pokop trupel. Pri tem pa so morali gledati strašen prizor. Trupla niso zgorela. Bila so le deloma ožgana, predvsem na zgornji strani, vtem ko je bila stran, na kateri so ležala, skoraj nespremenjena. V kotu je ležal z razkralno glavo in široko zevajočo odprtino na prsih 59-letni oče Martin, zraven njega pobita njegova 56-letna žena Marija, ob oknu je ležal vznak starejši sin 34-letni Matevž, ki je bil edini pokončan s strelom, katerih sledovi so bili tudi po zidu ob oknu — verjetno je hotel skočiti skozi okno, pa ga je prestregel rafal... Ob štedilniku je ležalo truplo Matevževe žene — 23-letne Urške. Njeno truplo je bilo brez ene noge, ki je ležala, odsekana nad kolonom, v kotu pod tastovim truplom. Tu sta bili še trupli 32-letnega sina Valentina in 31-letne hčerke Marije. Ob truplih je ležala težka sekira. Kuhinja je bila zidana in obokana, zato se ni sesula in pokopala zrtev, kot so verjetno pričakovali Nemci.

Sorodniki so žrtve položili po dve in dve v krste in nemi sprevod brez pogrebcev jih je odpeljal k zadnjemu počitku na libeliško pokopališče. Sončne Libeliške rute, deželico, ki je že po prvi svetovni vojni ob plebiscitu izrazila enoglasno zahtevo za priključitev k Jugoslaviji, je zajel val žalosti in groze ter prezira germanske »kulture«.

Orožniški stražmojster Lugauer je v svojem poročilu nadrejenim med drugim zapisal, da je v noči od 23. na 24. julij naletel v Libeliški gori pri Sabodinu na močno banditsko taborišče, pri čemer je s kratkim ognjenim sunkom iz svoje MP podrl stražarja, ki je segal po puški. Nato se je razvila srdita borba, v kateri so se vnela lesena, s skodlami krita polopja. Med spopadom so bili domačini najbrž ranjeni, zato se niso mogli rešiti iz gorečih poslopj. Nič pa ni zapisal o rešitvi osemnemečnega Martinka, saj bi bil tako priznal pravi izid borbe in to, da niti njegovo hladnokrvno morilsko srce ni preneslo okrutnosti podivjanih gestapovskih pomagačev...

VIKTOR ČEH—ZVONKO

Na pogorišču je začel graditi mladi gospodar Martin novi dom. Pred njegovimi temelji so se dali fotografirati šolski otroci iz Libelič, ki so tu preživljali športni dan. Še bo tu živel naš rod!

Kulturni obzornik

Pisatelj Josip Ribičič je obiskal mnoge šole po Sloveniji in pripovedoval mladim bralcem o svojem življenju in delu... Objavljena fotografija ga prikazuje na takem obisku v Gabrovki nad Litijo.

Utrinki iz spominov na Josipa Ribičiča

Večino tega, kar bom zapisal v spomin na nedavno umrlega pisatelja Josipa Ribičiča, mi je v dolgih letih najinega poznanstva sam pripovedoval...

Njegova mati Nanca Kindrčanova je bila doma iz Gorenje vasi pri Kanalu ob Soči. Kot mlado dekle je služila pri bogati družini v Pučju. Tam jo je ugledal finančni uslužbenec Jurij Ribičič, po rodu iz ribiške družine v Omišu pri Splitu. Nanca in Jurij sta se poročila in ko sta službovala v Baški na otoku Krku se jima je — 3. novembra 1886 — rodil sin Jože. Prve šolske nauke je mali Jože dobival v mali hribovski vasi Lig nad Kanalom pri stricu Jožetu Križaniču, ki je bil učitelj na takojšnji enorazrednici. Tudi Jože se je odločil za učiteljski poklic. Po končanem učiteljskem je najprej poučeval v Murovcih na Goriškem, nato v Trstu in Krmini. Potem se je zopet vrnil v Trst, kjer je

kmalu zaslovel kot dober in izredno priljubljen pedagog in družbeni delavec. V Trstu, kjer se mu je rodil sin Mitja, je Josip Ribičič služboval deset let, vse do leta 1925. V tem času so nastale tudi velike politične in družbene spremembe. Trst s Primorsko je prišel iz avstrijskih rok v last Italije, in za Slovence so nastali v okupiranih primorskih krajih težavni časi. Fašisti so pričeli neusmiljeno preganjati zavedne slovenske ljudi. Zato ni nič čudnega, da je bil tudi Josip Ribičič tedanjim oblastnikom trn v peti. Na vprašanje, kakšni so bili pravzaprav vzroki za njegov prehod s Tržaškega v takratno Dravsko banovino v Jugoslavijo in kako se je to zgodilo, mi je Josip Ribičič takole odgovoril:

— Tudi pod italijansko zasedo Trsta sem vzdrževal stike s Slovenijo, čeprav je bil po okupaciji fašistični pritisk izredno mo-

čan in nadzorstvo nad vsakim zavednim Slovincem zelo budno! Leta 1925 sem odšel z ženo Rozi, hčerko Marino in sinovoma Mitjo in Juretom na obisk prek italijansko-jugoslovanske meje. V Ljubljani sem se nameraval zadržati nekaj dni, da bi se lahko v miru pogovoril s prijatelji in znanci. V času odsotnosti so fašisti vdrl v moje tržaško stanovanje, ga oplenili in mi sporočili, naj se ne vračam več, češ da v Trstu ni zame ne stanovanja ne službe...

To zlovestvo sporočilo pa Jožeta ni ne potrla ne strlo. Takoj je zaprosil za službo učitelja v Sloveniji. Izročili so mu dekret za Rakek. Josip Ribičič in njegova žena Rozi, nečakinja slovenskega pesnika in dramatika Antona Medveda iz Kamnika, sta v tem delu Notranjske našla veliko dobrih prijateljev, ki so cenili Ribičičevo pisateljsko in pedagoško delo. Ribičič je sloves, ki si ga je pridobil s svojim pisateljskim peresom že v Trstu in na Primorskem, utrdil tudi v Ljubljani. Profesor dr. Drago Lončar, znani socialist in publicist, je kot šef prosvete na ljubljanski banski upravi izbral za referenta za kulturo in mladinski tisk prav Josipa Ribičiča. Josip Ribičič je ponujeno mesto sprejel in se leta 1929 poslovil od prijateljev Rakega in domačinov ter odšel v Ljubljano. Rezultati njegovega dela so bili kmalu vidni. Bil je med ustanovitelj mladinske knjižne založbe Mladinske matice, ki je pod okriljem takratne napredne organizacije UJU (Udruženja jugoslovanskega učiteljstva) začela izdajati mladinsko revijo »Naš rod«. Že v prvem letu je zaradi vsestranske podpore članov UJU in privlačne vsebine dosegla revija naklado 40.000 naročnikov, kar je bilo za tiste čase nekaj izrednega. Po Ribičičevi zaslugi je začela Mladinska matica že v letu 1930 izdajati mladinske knjige, ki so zaradi vsebine in privlačne opreme vzbujale splošno pozornost.

V Ljubljani so Ribičiči dočkali vojno. Vsa družina se je takoj vključila v Osvobodilno fronto. Trije Ribičičevi otroci so odšli v partizane, zaradi aktivnega sodelovanja v akcijah proti okupatorju pa sta Ribičič in njegova žena prišla na črno listo italijanskega okupatorja in njegovih sodelavcev. V jeseni leta 1942 so Josipa Ribičiča zaprli — zaradi močno obremenilnih podatkov o njem samem, ženi Rozi in drugih članih družine.

O teh črnih dneh mi je večkrat pripovedoval:

— V preiskovalno pisarno so me pripeljali pod stražo. Policijski komisar je sedel za mizo, stiskal v roki ovadbo in kričal: »Tu imam zapisano o vas, da ste že star komunist; kaj imate k ovadbi pripomniti?« Začutil sem, da je od mojega odgovora odvisno, kaj bodo storili z menoj. Pogumno sem mu pogledal v oči, se nasmehnil in

porogljivo odvrnil: »Ovadbo sem razumel in bi rekel, da je točna le delno.« Komisar se je zadovoljno nasmehnil, prepričan, da je zapornika ujel v nastavljeno mrežo. »Pojasnite bolj natančno...«, je nadaljeval. Kar se da resno sem mu odgovoril: »Mislim, da je ovadba točna v tem, da sem STAR, saj imam že blizu šestdeset let; tisto o komunistu pa ne drži!« Komisarja je od jeze kar s sedeža vrglo. Pognal se je proti meni in dvignil roko. Moj odgovor ga je očitno raztogotil in me je hotel verjetno udariti. Spretno sem se mu umaknil. Ves togoten je poklical stražo in odpeljali so me v zapor. To je bil šele začetek mojega potovanja po jetnišnicah in taboriščih, saj se je trnova pot nadaljevala dolgih enainvajset mesecev. Obsodili so me na dvanajst let ječe in dobil sem zaporniško številko 8303. Najdlje sem bil v italijanskem zaporu Castel-franco v Srednji Italiji. Tam sem zapisal tudi nekaj zgodbic, ki sem jih pozneje objavil v knjigi »Za zapahik«.

Italijani so zaprli tudi Jožetovo ženo Rozi. Zaradi sodelovanja z Osvobodilno fronto in kot mater treh partizanov so jo obsodili na osem let ječe. Kako skrušena se je vrnila iz italijanskih zaporov priča tudi umetniška slika »Trpeča žena«, ki jo hranijo pri Ribičičevih v Univerzitetnem naselju na Prulah v Ljubljani. Ko sem si nekoč ogledoval umetniške slike v njegovem stanovanju, mi je s ponosom in ljubeznijo dejal: »Vidiš, to je moja žena Rozi, ko se je vrnila iz italijanske ječe.«

Se in še bi lahko pisal utrinke spominov na srečanja z Josipom Ribičičem, saj jih je moja beležnica polna. No, prostor nam je strogo odmerjen in naj bo za danes dovolj. Pa še kdaj drugič!

JOŽE ŽUPANCIC

Podeljene nagrade „4. julij“

MED NAGRAJENCI MATEJ BOR, FRANCE MIHELIC, FRANCE STIGLIC IN PIPZ

V Beogradu so 27. julija objavili sklep žirije o podelitvi nagrad »4. julij«. Te nagrade je ustanovil zvezni odbor Zveze združenj borcev Jugoslavije in jih bodo odsej podeljevali vsako leto. Nagradi so avtorji, katerih ustvarjalnost je pomembna za razvijanje tradicionalnih revolucionarnih tradicij NOB, in sicer na področju književnosti, arhitekture, kiparstva, slikarstva, glasbe, filma, zgodovine, publicistike in medicinske rehabilitacije. Glede na to, da prvi podeljujejo te nagrade in da letos proslavljamo 50-letnico ZKJ, je žirija, ki jo je vodil Vilko Vinterhalter, sklenila tokrat podeliti več nagrad za posamezna področja, skupno dvajset, v denarni vrednosti 10.000 dinarjev.

Nagrajeni so: pisatelj BRANKO ČOPIČ, pisatelj VLADO MALESKI, pesnik VLADIMIR PAVSIČ-MATEJ BOR, arhitekt BOGDAN BOGDANOVIČ, slikar MARIJAN DETONI, slikar FRANCE MIHELIC, umetniški ansambel doma JLA iz Beograda, partizanski invalidski pevski zbor iz Ljubljane, skladatelj NIKOLA HERCIGONJA, filmski režiserji VELJKO BULAJIČ, ŽORŽ SKRIGIN in FRANCE ŠTIGLIC, redakcija »ZBORNIKA DOKUMENTOV IN PODATKOV O NOB« vojnozdovinskega inštituta JLA iz Beograda, akademik MIHAJLO APOSTOLSKI, zgodovinar delavskega gibanja PERO MORACA, zgodovinar dr. VLADO TRUGAR, uredniki edicije »SUTJESKA«, novinar in publicist MAHMUD KONJOHODŽIĆ, fizik dr. RAJKO TOMOVIĆ in ortoped dr. BOŠKO ZOTOVIĆ.

»MIZAR« Volčja Draga

izdeluje stavbno pohištvo — essinger rolete in platnene zavese

Zanimivosti

»Slovenski park« v Franciji

Dvaindvajsetega junija so v francoskem mestecu Ste-Marie-aux-Mines v Alzaciji (kakih 50 km južno od Strasbourga), kjer je bilo med vojno nacistično taborišče, odkrili spomenik umrlim slovenskim internirancem. Spomenik — delo akademskega kiparja Janeza Keržiča — so postavili nasproti mestnega gledališča v osrednjem parku, ki so ga na dan odkritja preimenovali v »Slovenski park«. Denar za spomenik so zbrali preživeli slovenski interniranci sami!

Filharmonija, obtožena rasne diskriminacije

Dva črnopolta glasbenika — čelist Earl Madison in basist Arthur Davis sta obtožila newyorški filharmonični orkester rasne diskriminacije. Uradno zaslisanje bo 10. julija v mestni komisiji za človekove pravice. Madison je izjavil, da so ga zavrnil na treh avdicijah, pa tudi Davis je od leta 1961 trikrat brez uspeha poskušal postati član te filharmonije.

Kosovelov večer v italijansčini

Pred kratkim je bila v Sestlanu zanimiva kulturna prireditev »Biografski in kritični prikaz našega kraškega pesnika Srečka Kosovela v italijansčini«. Pobudo je dala revija »UMANA«, ki jo vodi profesorica Aurelia Gruber-Benco. Italijansko verzijo Kosovelovih pesni sta za revijo pripravili prevajalki Kosovela v italijansčino Jolka Milič in Lidija Dekleva. To je gotovo pomembna kulturna prireditev, ki se vključuje v pobude za boljše poznavanje slovenskih literarnih vrhov med italijansko kulturno javnostjo.

Dobra kupčija

Tisk in prodaja svetega pisma je zmerom dobra kupčija, vendar ne samo v krščanskih deželah... Med vzhodnoevropskimi državami je ta dejavnost najmočnejša na Poljskem. Poljske založbe pa so dobile močnega konkurenta v založbi slovaške komunistične partije. Uradno glasilo slovaške komunistične partije »Pravda« je to dejavnost sicer ostro napadlo, toda založba se še zmerom obotavlja, zakaj do prodaje in izvoza biblije ima navezadnje korist tudi država. Menijo, da so doslej natisnili 50.000 primerkov biblije v CSSR, 100.000 v Romuniji in 71.000 v drugih vzhodnoevropskih socialističnih deželah.

»Sutjeska«, dolga dve leti

Prvi dolgometražni dokumentarni film o Sutjeski, ki ga režira Zika Ristič, bo končan leta 1971. Film, ki bo posnet v barvah, bo prav gotovo eden izmed najbolj pomembnih prikazov o vojni drami našega narodnoosvobodilnega boja — boju na Sutjeski — o peti ofenzivi in vsemu, kar je le-ta prinesla s seboj. Posebna zanimivost bodo posnetki, najdeni v zaplenjenih nemških arhivih!

Ta dokumentarna epopeja bo stala producenta »Sutjesko-film« okoli 60 do 70 milijonov starih dinarjev!

Spomenik na Kozari

Predsedstvo republiškega odbora ZZZB NOV BiH je sklenilo, da bodo postavili na planini Kozari monumentalni spomenik v spomin na slavno epopejo ljudstva s Kozare.

Malraux se vrača k pisateljevanju

André Malraux, ki je več kot deset let vodil francosko ministrstvo kulture, se bo vrnil k pisateljskemu poklicu. Malraux je ustanovil to ministrstvo! Z njegovim imenom so povezane številne kulturne akcije. Spremenil je videz Pariza, ko je ukazal očistiti njegove kulturne in umetniške spomenike, obnovil je katedralo v Reimsu in dvorec Versailles, Trianon, Fontainebleau. Dal je pobudo za imenitne razstave v Parizu, ki so pritegnile stotine obiskovalcev.

Malraux namerava končati pisanje svojih Antimemoarov.

Nagrade Staneta Žagarja

Nagrade »Staneta Žagarja«, ki jih od leta 1957 dalje podeljujejo v spomin na znanega revolucionarja in pedagoga so letos prejeli: ANICA DOLENC, TONE FERLINC, PETER MARTINC, MARJAN PAVČIČ in IVANKO PUŠKO. Ta visoka priznanja, ki nimajo zgolj strokovnega pomena, temveč jih je moč dobiti tudi za pedagoško, revolucionarno in ideološko delo, so uglednim prosvetnim delavcem iz naše republike izročili 26. junija na slovesnosti v izvršnem svetu Slovenije. Razdelitvi nagrad so prisostvovali podpredsednik republiškega izvršnega sveta France Hočvar, republiški sekretar za prosveto in kulturo Slavko Bohanec ter drugi ugledni predstavniki družbenopolitičnih in kulturnih organizacij.

Partizanska ljudska pesem

Smrt Dobrotinškove mame

Na pograđu je mati žalovala
v vročici za sinovi je jokala:
Oj, dragi moji fantje zlati,
ne bo več videla vas vaša mati
junaško ste življenje žrtvovali,
da bi Slovenci svobodni postali.

Kje si, najmlajši moj in najmilejši,
ušel si ječi strašni, najgroznejši.
Edini si ostal od fantov mojih,
te prosim, ne zapusti sester svojih.
Lahko mi v tuji zemlji bo trohneti,
če boste skupaj skušali živeti.

Gorje! Tam ogenj vidim in v njem sina
ne bo več videla ga domačija.

Ko se je v mladem jutru sonce pokazalo
ob nezavestni hčerki je mrtvo mater obstajalo.

MARIJA AHTIK

Vojaška veda in tehnika

Sovjetski tanki za Pakistan

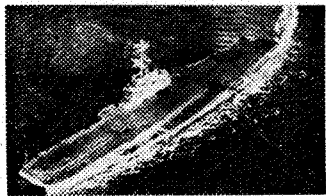
Indijski funkcionarji trdijo, da je Sovjetska zveza pred kratkim dobavila Pakistanu 150 tankov tipa T-54. To so tanki srednje velikosti, njihova poglavitna orožja so pa je top kalibra 120 mm. Po nekaterih drugih virih pa je razen tega Pakistan v zadnjem času dobil še 60 sovjetskih tankov, v zameno za zanje pa naj bi Sovjetska zveza zahtevala nekatere olajšave v pakistanskih pristaniščih za svoje podmorniške ladje, ki se zadržujejo v Indijskem oceanu.

Pakistan pa tankov ne kupuje le v Sovjetski zvezi, temveč tudi na Zahodu. Poročajo, da je iz NATO skladišč prejel 100 tankov tipa »Paton«. Kaže, da Pakistan potrebuje še več tankov in jih je zato približno petdeset kupil tudi na Kitajskem.

Francoska letalonosilka »Clemenceau«

Letalonosilka, ki jo vidimo na sliki, je »Clemenceau«, povsem podobna pa ji je še druga letalonosilka, ki jo je francoska vojna mornarica dobila tudi po drugi vojni — »Foch«. Letalonosilka »Clemenceau« je stara dvanajst let, zgradili pa so jo v Brestu. Težka je 22.000 ton. Če je povsem pripravljena za vožnjo in boj, se njena teža poveča za približno 8000 ton.

Letalonosilka »Clemenceau« je dolga 257, široka pa 29 metrov. Njene par-

ne turbine imajo skupno 126.000 KM. Največja hitrost, ki jo ladja lahko doseže, znaša 60 kilometrov na uro. Njena posadka šteje 1800 moških, na krovu pa je prostora za 60 letal.

Letalonosilka je oborožena z osmimi protiletalskimi topovi kalibra 100 mm, opremiti pa jo nameravajo tudi z raketami »ladja-zrak«.

Sovjetski stroški za raketno oborožitev

Pentagon meni, da bo Sovjetska zveza do leta 1975 za svoje najnovejše medcelinske rakete SS-9 potrošila približno 12 milijard dolarjev. Ta znesek bo zadostoval za nabavo 420 raket te vrste. To pomeni, da vsaka takšna raketa stane približno 30 milijonov dolarjev, medtem ko manjše ameriške medcelinske rakete tipa »Minuteman« stanejo »le« po 7 do 10 milijonov dolarjev.

Sovjetske rakete SS-9 imajo po tri bojne glave, vsako z močjo petih megaton. Pred kratkim so Sovjeti, kot je izjavil ameriški obrambni minister, preskusili to raketo in so ob tej priložnosti obstreljevali skoraj 10 tisoč kilometrov oddaljene cilje v Tihem oceanu.

Kaže, da nova sovjetska medcelinska raketa dokaj vznemirja Američane. To je videti tudi po izjavi ameriškega obrambnega ministra na seji proračunskega odbora ameriškega predstavniškega doma, češ da bi Sovjetska zveza, ko bo imela 420 raket SS-9 in »poboljšala natančnost na četrtino milje, utegnla uničiti 95 odstotkov naših sil v raketah »Minuteman«. Ni izključeno, da je s takšno izjavo skušal izsiliti sredstva za novi ameriški protiraketni sistem »Safeguard«, ki bo stal 10.800 milijonov dolarjev.

Navzlic temu ameriški poslanci še niso pozabili na uradna zagotavljanja pred tremi leti, češ da bo Sovjetska zveza imela do sredine prihodnjega desetletja le 500 do 800 raket vseh tipov. Na očitke, ki so padali s tem v zvezi, je obrambni minister moral priznati, da imajo Sovjeti že sedaj več kot 1200 medcelinskih raket in da se to število utegne do polovice naslednjega desetletja dvigniti na 2500 raket.

Obrambna vzgoja in ljudska zaščita

Pomorski diverzanti

Pomorski diverzanti so znani široki javnosti pod imenom »človeške žabe« (frogmen). To ime ni točno, ker razumemo pod imenom »človeške žabe« vse tiste, ki se potapljaajo z lahko avtonomno potapljaško opremo. (LARO).

Prvi pojav teh podvodnih borcev je bil zabeležen že med prvo svetovno vojno, v drugi svetovni vojni pa so s takrat razpoložljivimi bojnimi rušilnimi in transportnimi sredstvi (jahalni torpedi, žepne podmornice, eksplozivni jurišni čolni, prilepne mine itd.) izpolnjevali naloge, ki jih ni bilo mogoče opravljati s vojnimi ladjami, letali ali kakimi drugimi bojnimi sredstvi.

V drugi svetovni vojni so samo nekatere vojne mornarice imele pomorske diverzante: Italija, Velika Britanija, Norveška, Nemčija, Japonska, ZSSR in ZDA. Nobena pa ni imela pomorsko-diverzantskih enot, ki bi štejele več ko 200–300 moških.

V pogledu izbire in šolanja kadra za pomorske diverzante so v vseh teh vojnih mornaricah sprejemali prostovoljce oficirje, podoficirja in mornarje različnih morč, diverzante in obveščevalce.

dobre potapljače, podvodne plavalce. Nemci so imeli posebno podvodno SS diverzantsko enoto, v kateri so bili stroki. Iskali so predvsem ri so služili kaznjenci, obsojeni za posilstvo, uboj, tatvino, dezerterstvo itd. Japonci so rekrutirali kader za te enote z enakimi pogoji, kakor tudi kader »kamikaze« (božanski veter) za svojo aviacijo. Italijanska vojna mornarica je posegla v drugo svetovno vojno z izoblikovanimi pomorsko-diverzantskimi enotami in jasnim ciljem o njihovi uporabi. Njeni pomorski diverzanti so imeli zveneče ime »gamma fantje«, vsem ko so se pomorske diverzantske enote skrivale pod imenom Deseto ladjeve Mas.

Primer zase so bili norveški pomorski diverzanti, formirani v posebne enote, ki so delovale v okoliščinah okupacije vsega norveškega ozemlja. Te sile so bile znane kot vojaška organizacija (skrajšano »Milorg«), in med njimi je bila najbolj znana pomorsko-diverzantska skupina »Oslo«. Zlasti važen del organizacije »Milorg« so bili obveščevalni organi, sestojeci iz krajevnega prebivalstva in tajnih skladišč orožja, ki so ga hranili pristaši odpora in člani organizacije.

Ceprav številčno majhne so dosegle pomorsko-diverzantske enote pomembne uspehe, posebno v potapljanju vojnih ladij bojne namembnosti. Operirali so v parih in skupinah in potopili ali poškodovali so več stotisoč ton ladjeveja. S tem so dobili legitimacijo za vključitev malone v vse vojne mornarice kot docela nova mornariška vrsta.

Pomorska zgodovina pozna več primerov uspešnih operacij pomorskih diverzantov. V juniju 1944 sta dva norveška pomorska diverzanta z osmimi prilepnimi minami potopila v pristanišču Oslo 26.000 tonsko nemško trgovsko ladjo »Monte Rosa«. Nemško vojno ladjo »Tirpitz«, ponos nemške vojne mornarice, so potopile britanske žepne podmornice tipa »X« v nekem norveškem fjordu. Italijanski pomorski diverzanti so opravili več uspešnih akcij. Posebno pozornost je vzbudil njihov napad na jahalni torpedi na britansko pomorsko bazo Aleksandrijo v decembru 1941, ko so hudo poškodovali dve vojni ladji.

Zadnja leta prisojajo tej novi mornariški vrsti — podvodnim borcem čedalje večjo pozornost v vsakem pogledu, tako v velikih, kakor še posebno v majhnih vojnih mornaricah. Pomorski diverzanti so neprimerno cenejši del pomorskih sil in njih število je mogoče zelo povečati z neznatnimi materialno-finančnimi sredstvi, kar je za majhne vojne mornarice zelo važno. Po približnem proračunu je z denarjem, potrebnim za en rušilec, mogoče najsodobnejše opremiti, oborožiti in izolirati enoto več tisoč pomorskih diverzantov. Smotno uporabljani lahko dosežejo večji bojni učinek kakor celi divizion rušilcev. Ob uporabi množičnosti, ustrezne opremljenosti in

bojne izšolanosti je to vrsta orožja, ki pri obrambi morja in obale lahko zada agresorjevemu ladjevju in njegovim bazičnim elementom ogromne zgube tako na njegovem kakor tudi na začasno okupiranem ozemlju — akvatoriji.

Ni dvoma, da bi v morebitni bodoči vojni pomorsko-diverzantske akcije dobile še večji pomen. Njihovi cilji napada bi bili različni. Nikoli doslej na eni vojni ladji ni bilo zbrano toliko bojne vrednosti in materialnih sredstev, kakor jih je zdaj na sodobni letalonosilki, nosilki helikopterjev, podmornici, fregati, rušilcu in celo na raketnem ali torpednem čolnu in topnjači. K temu je treba prišteti razne elemente agresorjevih oporišč, letališča, komandne opazovalnice, rampe za izstreljevanje na obali in obalnem področju ter številne druge objekte, ki bi bili zelo donosni in rentabilni cilji napadov pomorskih diverzantov.

Rezultati znanosti in tehnike na področju jedrske energije, raketne tehnike in elektronike so našli in nahajajo v diverzantskih enotah svojo uporabo v oborožitvi, opremiti in posebnem podvodnem prevozu. Spričo tega so neprimerne cenejši in gibljivejši kakor so bili v minuli vojni.

Tehnični razvoj podvodnih sredstev je dosegel zelo velik napredek, kar odpira še večje perspektive tako za človekovo življenje in delo pod vodo kakor tudi za bojne akcije.

Vsa oprema pomorskih diverzantov iz druge svetovne vojne je znatno izpopolnjena, uvedena pa je tudi nova. Povečal se je akcijski radius pomorskih diverzantov, njihova avtonomnost in hitrost plovbe-potapljanja s ciljem, da se ohrani njihova fizična moč za sklepni del diverzantske naloge. Zda so v rabi različna podvodna ali površinska sredstva za vleko, znana pod imenom »skuterji«, »propulsorji«, »aqua-avioni« in pod. Vsa ta sredstva so preprosta in pripravna za uporabo. Opremljena so z elektromotorjem in vozijo lahko s hitrostjo 2–4 vozle 1—do 3 ure...

Plavuti nove konstrukcije, ki jih je mogoče sneti s copate, omogočajo diverzantom znatno lažjo gibljivost po vrnitvi na obale.

Na bazi klasičnih tipov jahalnih torpedov in žepnih podmornic iz druge svetovne vojne so bila zgrajena taka sredstva, ki s svojimi posadkami zagotavljajo varno bivanje pod vodo, preprosto uporabo, večjo hitrost, globino potapljanja, manjše dimenzije, neslišno pod-

Pomorski diverzanti se vračajo po opravljeni nalogi

vodno plovbo in onemogočanje destrukcije. V ta namen uporabljajo za njihovo zgraditev razen jekla tudi aluminijeve zlitine, stekleno volno, poliestre, sintetične smole in tako dalje.

Z uvedbo hidrokrilnih čolnov in čolnov na zračno blazino-plavalco se odpirajo možnosti, da dosežejo pomorsko-diverzantska sredstva pri površinskih akcijah mnogo večjo hitrost.

Oprema LARO se je zelo izpopolnila. Zboljšali so se njena varnost, trpežnost in čvrstost. Opremljena je med drugim z računalniškim dekompresijskim, ki z raznobarnimi žarnicami pokaže diverzantu, kaj naj dela. Potapljaški aparati z zaprtim dihalnim krogom so prilagojeni nemagnetičnim zahtevam itd. Posebna pozornost je posvečena problemu regulacije toplote v diverzantovi obleki.

Osnovna diverzantska sredstva za operacije na cilju so se razvila

v težnji, da se s čim manjšo količino razstreliva (teže in dimenzijami eksplozivne polnitve) doseže enak ali večji rušilni učinek.

Cela vrsta znanstvenih disciplin, kakor so: psihologija, hidrologija, elektronika, hidroakustika, hidrotehnika, hidrodinamika in druge, so našle v tej mornariški zvrsti svojo uporabo.

Ozka morja odpirajo posebne možnosti za operacije pomorskih diverzantov. Razdalje med obalami so take, da jih je mogoče prevoziti s katerikoli vozilom za prevažanje diverzantov in njihovih bojnih pomagal v eni noči. Zato posveča naša vojna mornarica posebno pozornost pomorsko-diverzantskim enotam tako v okviru svojih operativnih sil, kakor tudi v okviru množičnih z morjem povezanih družbenih organizacij.

Kapitan korvete
Veljko Čučković

GOSTINSKO PODJETJE

»ZVEZDA«

MURSKA SOBOTA, TITOVA 10 GOSTIŠČE, LENDAVSKA 39

nudi cenjenim gostom topla in hladna jedila, ter priznane in najboljše pijače — tujske sobe.

Vsem, ki potrebujejo miru in zdravja priporočamo obisk Moravskih Toplic v bližini Sobote.

EN MESEC V MORAVCIH — LETO DNI ZDRAVJA!

INVALIDI — BORCI! Ko se odločite, kam letos na zdravljenje, pridite v Moravce. Spoznali boste, da ste se odločili prav.

Fotografija z vprašajem

Fantje na sliki so najbrž posedli na skale in šture v gozdu, da bi jih ujel fotograf ali da bi se spočili po napornem pohodu. Sodimo, da so Gorenjci ali Primorci, slikani neposredno po italijanski kapitulaciji in da gre za neko operativno enoto. Ali smo se zmotili?

Kako so hoteli nacisti ubiti »troje velikih«

Operacija „Dolgi skok“

V šolah za vohune v Potsdamu, Neuhammerju, Badnu in Hamburgu so se hkrati urili agenti Abwehra in RSHA, ki naj bi naredili atentat na zavezniške voditelje. »Stene v teh šolah,« pripoveduje pisatelj Laslo Havas, ki je napisal zelo natančno študijo o pripravah nacistov na umor »treh velikih«, »so bile opremljene z natančnimi zemljevidi Londona in Moskve. Instruktorji so se dostikrat zadrževali tudi pred načrtom Bele hiše. Eno izmed vprašanj na izpitu je tudi bilo, kako pripraviti atentat na ameriškega predsednika v Beli hiši.« Gojenci teh šol so bili večinoma esesovski oficirji, kriminalci, ki so jih spustili iz zaporov, pustolovci brez moralnih predsodkov in podobni.

»Najprej so nas učili sovražiti,« je izpovedal Joseph Schnabel, esesovski oficir, ki se je šolal za vohuna. »Na pamet smo morali znati vse podatke iz življenja sovražnikovih voditeljev, in sicer tako, kot jih je sestavila Goebelsova propaganda. Kadar smo bili vprašani, kdo so Rooseveltovi svetovalci, smo morali zdrdrati kakšnih deset imen, pri vsakem pa pristaviti besedo »Zid«. V tej fazi urjenja smo morali vedeti vse podrobnosti o škodi, ki so jo sovražnikovi bombni napadi naredili v nemških mestih. Kadar je bil sorodnik kakšnega gojenca ubit med bojnimi napadom, mu je inštruktor to povedal v razredu, po-

tem pa vprašal: »Kaj bi storili, če bi vam prišel v roke človek, ki je ukazal ta napad?« V odgovorih nismo smeli povedati imena vojaškega poveljnika, marveč zmerom ime sovražnega državnega poglavarja.

Urjenje komandosov je bilo že zelo izpopolnjeno, ko je nemška obveščevalna služba dobila dragoceno informacijo: v drugi polovici januarja naj bi bil sestanek na vrhu, ki naj bi se ga udeležila tudi Churchill in Roosevelt. Toda kje? Tega tedaj nista mogla zvedeti ne Schellenberg ne Canaris. To se je posrečilo doktorju Ohnesorgeju, poštnemu ministru, ki je s pomočjo zapletenih prisluškovalnih naprav, katere so bile delo inženirja Vatterlina, vedel za vsebino vseh telefonskih pogovorov med Veliko Britanijo in ZDA. Poštni minister je imel na voljo naprave, s katerimi so odstranili motnje, ki so jih v pogovore vpletali zavezniški strokovnjaki, tako da je lahko vedel za vse pogovore med najpomembnejšimi političnimi voditelji Velike Britanije in Združenih držav Amerike.

Tako so Nemci zvedeli, kje naj bi bil sestanek na vrhu: v Casablanci. Toda nenavadno naključje je hotelo, da je prevajalec besedo »Casablanca« prevedel v »Casa Blanca«, se pravi v Belo hišo, rezidenco ameriškega predsednika. Napako so odpravili tik pred konferenco, ko je Abwehr zvedel, da konferenca ne bo v Washingtonu, marveč v Severni Afriki. Toda bilo je prepozno, da bi lahko izpeljali zapleteni načrt za atentat na Rossevelta in Churchilla. Hitler je moral čakati na novo priložnost.

Sole za vohune pri RSHA in Abwehru so vendarle tudi na svoj račun pripravljale načrte za atentat, zakaj jasno je bilo, da se bodo zavezniški voditelji spet morali sestati. Načrta sta se imenovala »Operacija Dolgi skok« in »Podvig trikrat tri« (umor ali začetje Churchilla, Roosevelta in Stalina). Da bi uskladjili operacije, je bil 14. avgusta 1943 v Berlinu sestanek najpomembnejših funkcionarjev vohunskih central. Na sestanku so bili šef RSHA Kaltenbrunner, šef VI. oddelka Schellenberg, šef Abwehra admiral Canaris, ter George Hans, šef prvega oddelka pri Abwehru.

Na sestanku so se zmenili za tole:

1. organizacija atentata, pri katerem izvedbi naj bi sodelovala li RSHA ali Abwehr, mora imeti absolutno prednost;
2. skupno ime naj bo »Operacija Dolgi skok«;

Roosevelt in Churchill v Casablanci leta 1943. Šele tik pred konferenco je nemška obveščevalna služba zvedela, kje se bosta sestala ameriški predsednik in britanski premier.

3. vsi agenti morajo še povečati svoje napore, da bi izvedeli, kje naj bi se srečali najvišji sovražnikovi voditelji;

4. načrti naj upoštevajo možnost, da bi na sestanek prišel tudi general de Gaulle;

5. štiri akcijske enote RSHA in Abwehra, ki so se doslej urile zase, se morajo združiti;

6. tehnični oddelki obeh organizacij naj sodelujejo pri iskanju novega orožja;

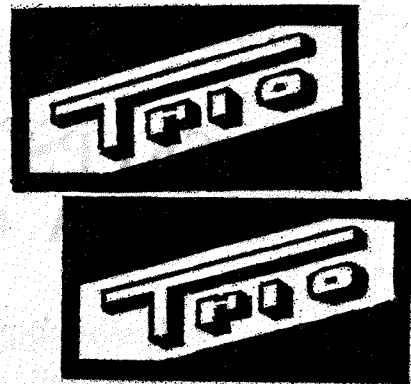
7. priprave za operacijo morajo biti zavite v najstrožjo tajnost: niti komandosi ne smejo natančno vedeti, za katero akcijo jih urijo;

8. odgovorna za operacijo sta Schellenberg za RSHA in Freytag-Loringoven za Abwehr, vendar je treba vsak dan obveščati Kaltenbrunnerja in Canarisa, ki obveščata Hitlerja s posredovanjem Himmlerja in Keitla.

Ceprav so si nemški vohuni še tako prizadevali, niso mogli odkriti, kje in kdaj naj bi se srečali trije voditelji zavezniških sil. Hitler je pobesnel. Himmler in Keitel sta ukazala svojim ljudem, naj podvojijo napore. Vendar je bilo vse zaman. Tedaj je Himmler sklenil, da sam reši zadevo: v drugi polovici avgusta so vsi komandanti koncentracijskih taborišč dobili tole brzojavko: »Reichsführer SS in načelnik nemške policije iščeta izvedence za okultizem, kiromanijo in radiostezijo za tajno nalogo največjega pomena za varnost rajha.« Himmler zadeve ni mogel rešiti po normalni poti, zato si je skušal pomagati s črno magijo.

Nekaj dni so skozi njegov urad hodili razni čarodeji, hipnotizerji, prerokovalci in podobni in vsakdo je dobil isto vprašanje: »Nekaj ljudi se bo srečalo. Povejte, kje in kdaj. Če boste sodelovali in če boste koristni, vam obljubljam, da se lahko izselite v kakšno nevtravno državo.« Rezultatov seveda ni bilo, vendar so ujetniki in zaporniki preživeli nekaj boljših dni ko so z njimi vsaj človeško ravnali. Enemu izmed njih pa se je celo posrečilo pobegniti. Šlo je za francoskega hipnotizerja Jeana-Jacquesa Beguina, ki je pozneje v knjigi popisal to nenavadno doživetje.

(Nadaljevanje prihodnjič)

TRŽIŠKA INDUSTRIJA OBUTVE IN KONFEKCIJE — TRŽIČ

obveščča poslovne partnerje, da je začela izdelovati notranjike za vse vrste obutve in se za cenjena naročila priporoča.

Zakladnica zdravja in energije -

ŠPORT
MLEKO

Zavod Borec obvešča cenjene bralce o izidu novih knjig

- Alenka Nedog: TONE TOMŠIČ Oris življenja in revolucionarnega delovanja narodnega heroja Tomšiča. Celo platno, 393 strani, cena din 40.—
- J. Gerčar: BEGUNJE Priča narodovega trpljenja, broširano, 217 strani, cena din 15.—, celo platno — cena din 23.—
- Ladislav Grat-Kijev: V METE-ZU Novo, pomembno, upoštevanja in branja vredno pričevanje o narodnoosvobodilnem boju. Celo platno, strani 578, cena din 50.—
- JUGOSLOVANI V OKTOBRU Zbornik spominov udeležencev oktobrske revolucije in državljanske vojne v Rusiji. Celo platno, 788 strani, cena din 95.—
- Dr. Nikola Nikolić: TABORIŠČE SMRTI JESENOVAC IZVIRNO pričevanje o največji strahoti II. svetovne vojne na ozemlju jugoslovanskih narodov

Celo platno, 399 strani, cena din 80.—

- Jožko Ošnjak: POD MATAJUR-JEM Zanimiv opis dežele in njenih značilnosti, vstaje beneškega ljudstva in bojev beneških in drugih enot za osvoboditev Benetije.

Celo platno, 388, strani, cena din 70.—

Knjige naročajte pri zavodu BO-REC, Ljubljana, Beethovnova 10-II (knjižgotrški odd.), na voljo pa so vam tudi v vseh knjigarnah.

VELEBLAGOVNICA nama

LJUBLJANA

- priporoča potrošnikom hiter, sodoben in cenen nakup vseh potrebščin, za sebe, za družino, za dom in za gospodinjstvo;
- potrošnikom nudi blago na obročno odplačevanje;
- za tuje kupce je v hiši menjalnica.

Potrošniki lahko izbirajo blago v poslovalnicah:

TRGOVSKA HIŠA, Ljubljana, Tomšičeva 2

BLAGOVNICA S STANOVANJSKO OPREMO, Ljubljana, Wolfova 1

KONFEKCIJA ELITA, Ljubljana, Čopova 7

BLAGOVNICA NAMA, Škofja Loka, Kidričeva ulica 1a

SKUPŠČINA OBČINE NOVA GORICA

z družbeno-političnimi
organizacijami

čestita vsem borcem NOV, delovnim ljudem, graditeljem lepše bodočnosti ob dnevu borca - 4. juliju obletnici, ko je na poziv takratnega CK KPJ dvignilo naše ljudstvo uporno puško in začelo boj proti okupatorju.

Izbojevana zmaga nad okupatorjem in domačimi izdajci je odprla pot nacionalnemu in socialnemu preporodu jugoslovanske družbe.

VEDNO
IN POVSOD
Z

alpos camping

OPREMO

- NA DOPUST
- NA IZLET
- NA PIKNIK
- NA TABORJENJE
- IN REKREACIJO

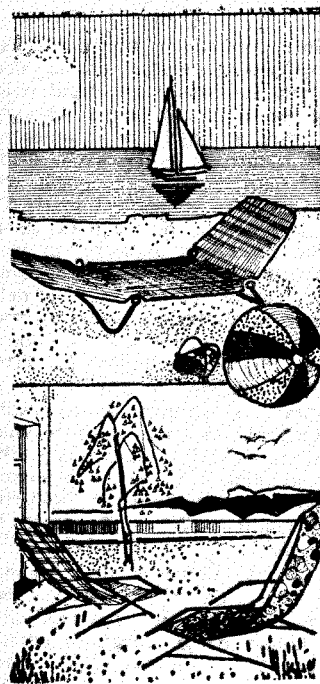
Tovarna aluminijaste opreme Predstavništva:

ALPOS
Šentjur pri Celju
TELEFON 74 030

ŠENTJUR pri Celju
BEOGRAD,
Ul. Washingtona 46/II
RIJEKA,
Ul. Zrinska 17

nudimo vam:

- CAMPING MIZICO
- CAMPING STOLČEK
- LEŽALNIK
- GUGALNIK

TURIST AGENT

Avtobusni promet -
Maribor

Partizanska cesta 46,
telefon 25-360, 25-361

organizira

izlete in potovanja po
domovini in v inozemstvo,
obiske sejmov,
strokovna potovanja...

prodaja

vozovnice za tu- in inozemstvo,
turistične publikacije...

posreduje

nabavo potnih listov,
viz ter menjavo deviz...

omogoča

počeni počitnice v obmorskih
in alpskih letoviščih
in klimatskih zdraviliščih...

vse informacije dobite

v poslovalnicah
v Mariboru pri glavnem kolodvoru,
Partizanska cesta 46
v Ptuj, Rajšpova 14, tel. 77-436
v Gornji Radgoni
na avtobusni postaji
v Murski Soboti,
ulica Štefana Kovača 27,
tel. 21-459, ali na avtobusni postaji

Delovnim ljudem in nekdanjim
borcem priskrbo čestitamo
za dan borca - 4. julij

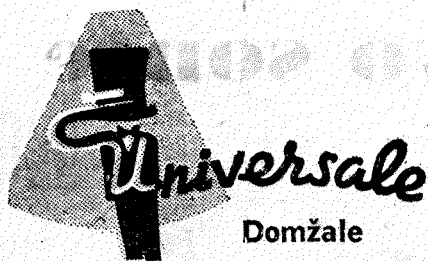
KOVINOTEHNA EXPORT
IMPORT CELJE

Vsem bivšim borcem, poslovnim
partnerjem in delovnim ljudem
priskrbo čestitke za dan borca -
4. julij

**Tudi žeja je
užitek**

**če pijete
EXTRA OL
novo pivo iz nove
pivovarne talis**

Domžale

**Tovarna klobukov,
slamnikov in konfekcije**

Izdelujemo:

volnene tulce in klobuke — športne in druge kape — slamnike vseh vrst — otroško, žensko in moško športno in modno konfekcijo.

Vsi naši izdelki so izdelani vedno v modnih barvah in desnih ter po najsodobnejših krojih in modelih.

IZDELUJEMO:

ELEKTROMOTORJE
CENTRIFUGALNE
ČRPALKE
HLADILNE ČRPALKE
RINEŽE —
ELEKTROHIDRAVLICNE
MEHANIZME
BRUSILNE in
POLIRNE STROJE
STENSKÉ VENTILATORJE
SVETILKE
ELEKTRIČNE
PREDSTIKALNE NAPRAVE
SVETLOBNO REKLAMO,
KAZIPOTE in
PROMETNE ZNAKE

ELEKTROKOVINA

MARIBOR
Tržaška 109,
telefon (062) 32-250

Novoteks

**NOVOTEKS
tekstilna tovarna**

Novo mesto, Foersterjeva 10

IZDELUJE BLAGO V MESA-
NICI IZ ČESANE VOLNE-
NE PREJE IZ ČISTE ČESA-
NE VOLNE PREJE.

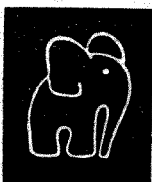
Iskreno čestitamo
za dan borca — 4. julij

**Industrija gradbenega materiala in gradbeništvo
IGRAD
Vrhnika**

izdeluje zidne, stropne, dimniške in fasadne opeke, stanovanjske in industrijske ter gradnja za tržišče — nizke gradnje, montažne in polmontažne gradnje. Izdelava montažnih opečnih in betonskih elementov. Betonarna in stavbno mizarstvo.

Prevozne storitve za lastne potrebe in za druge.

OB 4. JULIJU — DNEVU BORCA NAŠE ISKRENE BORBENE
POZDRAVE VSEM BORCEM IN DELOVNIM LJUDEM.

HOTEL »SLON«

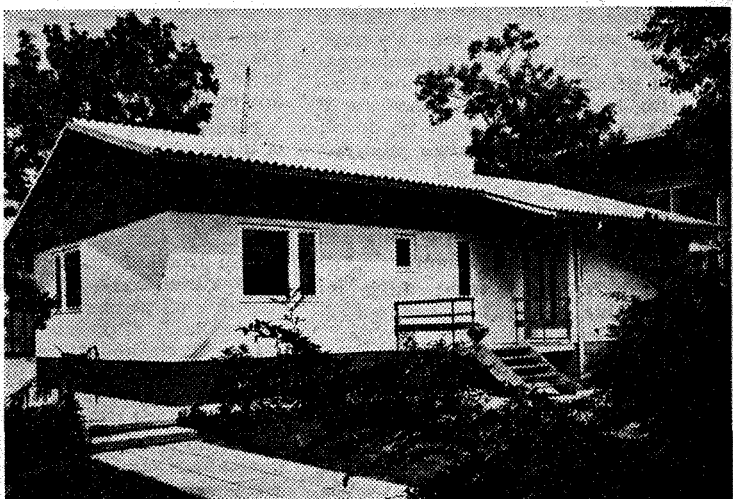
LJUBLJANA, TITOVA 10

Cenjenim gostom
delovnim ljudem
predvsem pa
borcem NOV
naše iskrene čestitke
za praznik — 4. julij

**SKUPŠČINA OBČINE
RADOVLJICA**

z družbeno političnimi organizacijami

pozdravlja vse nekdanje borce,
delovne ljudi in kolektive ob dnevu borca —
4. juliju

**ALI STE SE ODLOČILI ZA GRADNJO
SVOJEGA LASTNEGA DOMA?**

Svetujemo vam, da si pred dokončno odločitvijo ogledate montažno stanovanjsko hišo »Jelovica« katero JELOVICA — lesna industrija, Škofja Loka dobavi, montira in finalizira v celoti, od temeljne plošče navzgor po sistemu »ključ v roke«.

Zahtevajte prospekte v komerciali podjetja!

industrija pohištva STOL kamnik

sodobna pisarniška oprema

Tone Svetina:

ODLOMEK IZ TRETJE KNJIGE »UKANE«, KI BO IZŠLA LETOS JESEN

Nad dolino je vstalo krvavo sonce

Mrzla, brezčutna tema je polnila korito doline med visokima planotama. Njuna skalnata, z gozdom porasla pobočja so se strmo spuščala do reke, ki je šumela prek skalnih pragov, se vsa penasta vrtinčila v zelenih tolmunih in hitela mimo podrtih mostov, kjer so samo še brvi povezovale s svetom prebivalce samotnih zaselkov.

Poročnik Hartwick je jezdil takoj za majorjem von Görnom. Napeto se je oziral na vse strani v gozd, kamor so izginjale kolone, ki so obkoljevale zaselek. Na obeh straneh so viseli nadnje skalnati robovi kot črne ptičje peruti. Od tod se je vse do podnožja triglavih sten in vrhov, že pobeljenih s snegom, raztezalo sovražno ozemlje.

Nekaj streljajev pred njim so iz teme rastla slemena hiš obakraj reke, obdana z redkim drevjem in bormimi senočetmi. Pekoč občutek sramu mu je prižgal plamen maščevanja. Pred tednom dni je bežal od tod, kar so ga nesle noge, in z njim njegovi vojaki; ni bil sposoben zadržati jih, da bi odgovorili sovražniku. Hartwick ni zlepa pozabil na žalitev in je bil zmožen napraviti mnogo in še preveč za to, da bi obvaroval ali pa opral svojo čast. Za svoj nadaljni vzpon pa je bil pripravljen tvegati še mnogo več, kot bi od njega zahtevali.

Zato je s ponosom sprejel nalogo, ki mu jo je zadal major von Görn, da s svojo četo in izbranci kaznuje uporno Radovno tako, kot v tej pokrajini še niso videli. V njegovih očeh je bil soj zveri, prežeče na plen, ki ji ne more uiti. Oglata brada mu je štrlela napadno naprej. Srepej je v temo, ves se je pogreznil v maščevalno slo.

Takoj za njim so se gnetli požigalci z bencinskimi kantami in minerijski zavoji eksploziv; le-te so obdajali vojaki, oboroženi z samimi avtomatskimi orožjem. Razjahal je in oddal konja vojaku v varstvo.

Molče so čakali, kdaj bo obroč okoli naselja tako strnjen, da se niti miš ne bo izmuznila iz njega in da jih nihče ne bo mogel motiti pri opravi.

Uspavajoče šumenje reke ga je dražilo. Pogledal je na uro. Čas je tekel kot lena voda, napetost je rastla, čutil je burno planje krvi po žilah, roke so mu bile potne in bil je prevzet mnogo bolj kot v poslastnih trenutkih tišine, preden je po artilerijskem ognju jeknilo povleje za napad.

Izza zavese temnega drevja se je utrgala senca. Kurir je poročal, da so sklenili vojaki obroč in da iz vasi ne more nihče.

Poročnik se je obrnil, dvignil roko in zamahnil v smeri spečih hiš. Prvi se je z avtomatom v rokah napotil sam naravnost čez senočet proti prvim trem domačijam. S škornjem je sunil v ograjo, da je zajela in se prelomila. »Zberite mi vse ljudi na tem dvorišču in temeljito preiščite vse te bajte!« je ukazal.

Skupine vojakov so se naglo razkropile, z orožjem na strel.

Medtem ko so prvi udarci s kopti po vratih votlo zadoneli v tiho noč, so na hlevu tik pred poročnikom zaškripala vrata. Med podboji so zagledali sklonjenega človeka, ki je držal v rokah nekaj orožju podobnega.

»Aufpassen!« je kričnil poročnik, dvignil roko s pištolo in pritisnil. Mož se je zgrbil, se oprijel zidu in obstal kot senca.

»Privlecite ga sem.« Nekaj hipov je bilo vse tiho. Dva vojaka sta privlekla ranjenca. »Poglejte ga no, norca! S sekiro je šel nad najboljšo vojsko sveta!« je vpil poročnik. »Kako nas sovraži ta bedni narod! Moj ljubi bog!«

Iztrgal mu je sekiro iz rok in jo ihtavo zagnal po tleh. Potlej mu je z baterijo posvetil v obraz. Mož je bil star, ves poračen.

»Polij ga!« je zaukazal najbližnjemu.

Vojak je pljusnil v starca kangle bencina.

»Marš! Stran od nas, banditsko govno!« je zarjul Hartwick, potegnil iz toka signalno pištolo in sprožil v moža raketo, da se je v hipu spremenil v plamenico. Nesrečnik je bolešno zatulil in zdivil

jal naravnost v hlev, kot bi pri svojih živalih, pri katerih je spal, iskal zaščito. Omahnil je na kup sena. Naglo je zagorelo. Skozi vrata je bruhnil zadušljiv dim. Mukanje živali, ki so se hotele vse zbežane strgati od jasl, se je presunljivo zarezalo v noč nad dolino.

»Glejte no! Še zažgal si je, norci! Tako neumnih ljudi ne pozna svet! Zaminirajte to prekleto gnezdo, ko že gori! Naznamimo vsem, da se je začelo! In ne trudite se z odpiranjem vrat, če ne odpro, hudiči!« Votla eksplozija je jeknila v skalne razpoke in se razlegla po vsej dolini podolž in počez. Bilo je, ko da se je z vseh pobočij utrgal plaz, ki ruje dreve in odnaša zemljo. Hišo so objeli plameni. Po dolini se je širil jek dim.

Iz teme se je utrgal major von Görn. Do sedaj je sledil dogodkom iz ozadja — za vsak primer, da ne bi bil presenečen.

»Prekleto se vam mudi, poročnik. Ne dopustite, da nam živa pečenka zgori v hlevu, pa tudi žganja in klobas, ki jih imajo skrite, bi bilo škoda! Ali veste, kakšna je naša prva naloga?«

»Oprostite, gospod major. Bili smo napadeni,« je zajecjal Hartwick, ki bi bil najraje požgal vso vas z živino vred. Prav nič ni bil navdušen nad ekonomskimi popadki majorja in nekaterih svojih, o katerih je vedel, da jim je več do temeljitega ropanja kot do priborjene zmage. Zadržal se je in pognal svoje vojake v goreči hlev po živino in v hišo po stvari.

Z majorjem sta obstala pred razbitim oknom. Sredi koreče izbe je na tleh v krvi ležal fant, v kotu je v postelji ležala starica z razpelom v rokah, k njej pa se je stiskal dveletni otrok. Okrog njih plameni...

»Pojdiva naprej, poročnik, da nam še drugod ne sežgo krav, mesa in žganja!«

V pepelnatem svitu zgodnjega jutra sta zagledala gručo, ožarjeno od plamenov. Kot preplašene živali so se otroci tiščali mater, starci pa so sovražno srepej v oba oficirja.

Major se je s pištolo v rokah razkoračil prednje. Nalahno nagljen je zavpil z rezkim glasom:

»Mi se poznamo! Da ali ne?! Teden dni sem vam dal odloga. Kje sta naša vojaka?«

Molk in srepoče oči.

»Izročite nam ju, če hočete še kdaj uzreti sonce!« Tolmač, gestapovec Pesjak, je prevažal. Ljudje so molčali. V očeh se jim je zrcalil obup. Z vseh strani čelade in naperjene cevi. Major pa je vpil, kot bi sekal z bičem:

»Razglasil sem vam bil, da bomo prišli! Zdaj smo tu! Niste verjeli. Povejte, kam so banditi odpeljali moja dva moža! Hočem ju mrtva ali živa! Ne buljite vame tako noro! Ne delajte se neumne! Mi vse vemo. Dolgo smo vam gledali skozi prste. Vi vsi ste OF! Vedeti hočem za taborišča! Povejte, kje so kurinji, kje so vosovci, tehnika, minerski vod! Tisti, ki nas bo peljal v njihova taborišča, bo z družino ostal živ! Vse druge bomo vrgli v ogenj! Tisti, ki hoče ostati živ, naj stopi naprej!«

Pesjak je, ves zaripel v obraz, zaman ponavljal za svojim nemškim šefom grožnje v slovensčini.

Ljudje so se strnili v tesnejšo gručo. Možje, žene in dekleta so se objeli, otroci pa so jokali. Bili so tako sami in vdani v usodo kakor brodolomci sredi oceana. Molčali so...

»Nesramnost! Mar mislite, da vam verjamemo, da nič ne veste?! Kar oziirajte se v hribe, saj se zama! Nihče od ušivcev, ki ste jim pomagali, vam ne bo prišel na pomoč. Boje se za svoje riti! Hodili so k vam žret, zdaj pa vas bodo pustili crkniti!«

Tedaj se je iz gruč iztrgal klen stavec, pol kmet, pol drvar, ki je bil v prvi svetovni vojni avstrijski vojak. Stopil je pred majorja in spregovoril po nemško:

»Gospod, mi nismo krivi za to, kar nas dolžite. Nihče od nas vaščanov ni videl vaših vojakov. Ne zanimamo se za politiko. Kmetje smo, drvarji in pastirji. Ničesar žalega vam nismo napravili. Še ži-

vimo se sami, ne dobivamo kart in ne hodimo v mesto. Res je, da so prihajali k nam, ko so hodili z gore v goro. Odpreti smo morali vsakemu, kdor se je potikal z orožjem tod okoli. Radi ali neradi. Tudi vašim patruljam smo dali žganje ali klobaso, če so zahtevale. Celi dve leti so se partizani in vaše patrulje izogibali drug drugega, kot bi bili dogovorjeni. Vojna je. Ni naša stvar, če so se sedaj spopadli. Sami obračunajte med seboj.«

Major je prebledel: »Laž, sama laž! Vi stari drekige diplomati! Nas ne boste imeli za norca! Jaz mislim resno, dokazal vam bom — vam prvemu — da se z menoj ne boste več šalili! Mi bomo obračunali z vami!« Razkoračil se je, dvignil pištolo, priprl oči in sprožil starcu naravnost v prsi.

Mož je razočarano, široko odprl oči, zajecal, se obrnil in padel na obraz pred svoje preplašene ljudi. »Ata!« je kričnilo neko dekle in se vrglo nanj.

»Dobro! Če nočete sodelovati, boste vsi živi zgoreli!«

Major je ukazal, da ločijo starce in žene z otroki in jih zapro v dve hiši. Dekleta je izročil poročniku Hartwicku in naročil: »Tem se še ljubi živeti. Iztisnite kaj iz njih, če se da, hitro, gospod poročnik. Predvsem poizvedujte, kje so taborišča!« Intendantskemu oficirju je naročil, da s skupino svojih takoj izprazni hleve in vso živino pripelje na konec vasi; na vozove naj natovori živež in vse drugo, kar je kaj vredno.

Medtem se je zdanilo. V korito doline je bila svetloba z zasneženih vrhov. Zalesketali so se valovi žuboreče reke in na vzhodu je vzhajalo sonce. Po dolini se je razlašalo drevo črnega dima. Skozi njegove pošastne rogovele je bilo videti sonce kot velik tleč ogorek.

Poročnik Hartwick je izbral pet deklet in velev vojakom, da jih odženo na bližnji skedenj. Dražil ga je vonj po požaru in krvi. Z zadovoljstvom se je ozrl na ono stran doline, koder je v nebo svignilo nekaj kresov. Vedel je, da je četa visoko na obrobju Mežaklje zažgala senike. Torej so tu lahko brez skrbi ter lahko počnejo, kar se jim zljubi...

Končno je le dočakal uro izjemne prilagoditve, da se izkaže. Če mu uspe, da katera od žrtev spregovori, bodo le odkrili skrivališče Vosa. Nekaj dni potem, ko je eksplozivna mina v poveljstvu gestapa, ga je poklical k sebi major Wolf. Bil je z njim nenavadno priazen. Pogovarjala sta se o vsem mogočem, kar je razumel tako, da ga hoče major vsestransko spoznati. Vsa leta v vojski mu še nihče ni posvetil toliko pozornosti. Vselej so od njega samo zahtevali. Major mu je povedal, da visoko ceni njegovo prizadevanje in vdanost stvari. Namignil mu je, da bi njegove izredne sposobnosti prišle še bolj do izraza v gestapu.

Priti od abwehra h gestapu pa je bil že star poročnikov sen. Prav tu je videl svojo povojno kariero. Rad bi bil policijski šef v velikem mestu, želel si je moči in veljave. Wolf mu je hkrati dal nalogo, da dela zanj in nadzoruje svojega komandanta, ki se je kaj rad spozabil s prirejanjem požrtij, popivanjem, ženskami, skratka s stvarmi, ki se niso ujemale s kodeksom časti nemške vojske. Major je Hartwicka navdušil in ga takoj pridobil zase. Posebno je bil počaščen, ko ga je postavil za vodjo »Leteče črne komande«, enote, ki je bila sestavljena iz abwehrovcev in gestapovcev. Za vodnika in tolmača mu je dodelil Pesjaka, čigar vrednost je spoznal že na Jelovici, saj bi se bil sicer s svojimi — dasiravno je slovel kot specialist za spopade v gozdu — nekajkrat izgubil v gorskem prostanstvu.

Major Wolf je dal Hartwicku zaupno nalogo, da s svojo skupino uniči centre Vosa. Le približno je vedel, na katerem sektorju izginjajo vosovci. Podrobno mu je razložil, kar so vedeli, predvsem o Tončku, komandantu UDV, katerega je imel na najnevarnejšega, o Jelovčanu, Nestorju, Blisku in ostalih obveščevalcih, ki so

Franjo Šimunović: Obup

hodili vznemirjat idiliko ob romantičnem jezeru in kalit delo njihovih štabov.

Hartwick se je na moč trudil, da bi kaj napravil. S svojimi se je bil povzpelj prav na grebene predgorja triglavih vrhov nad to dolino in iskal vosovski center v težko prehodnem obrobju med gozdom in skalovjem. Povzpeli so se celo na Klek, na goličavo, in ustrelili dva štirinajstletna pastirčka, ker sta pred njimi bežala. Preoblečeni v partizane so presenetili nekaj kurirjev in jih ubili. Da bi te blodnje za nevidnim sovražnikom prikazali kot uspešne, so spotoma ubili nekaj gozdnih delavcev in kmetov, ki so jih srečali na samotnih stezah, jih fotografirali z orožjem in prišli k sovražniku.

Ob misli, da se mu sedaj ponuja redka prilika za uspeh, se je razkoračil pred dekleti in ukazal tolmaču, naj jim pove takole:

»Dobro poslušajte! Vse vemo o vas, opazovali smo, kako ste odhajali v gozd, dajale znamenja o naši prisotnosti v dolini, nosile pošto, hodile v hosto v taborišča. V vaših kurjih možganih ni dovolj fantazije, da bi si lahko predstavljale, kaj bom z vami počel, če mi takoj ne spregovorite!« Dekleta so molčale in dregetaje strmele zdaj v poročnika, zdaj v Pesjaka in vojake, ki so jih obstopili.

»Ta bo ostala tukaj, druge mi odpeljite v hlev, ker bom zaslísal vsako posebej!«

Izbral je drobceno svetlolasko, sedemnajstletnico, o kateri so vedeli, da je kurirka. Na ukaz so mu jo privezali k najbližjemu tramu, z rokami nad glavo. Ko je na ponovno vprašanje dekle molčala s stisnjenimi ustnicami in preplašeno zrla vanj, je Hartwick stopil k njej in ji z enim samim surovim sunkom strgal s telesa obleko od vrha do tal.

Ob golem dekliskem telesu so Pesjaku in trem poročnikovim spremljevalcem pohotno zažarele oči in begale zdaj k njej, zdaj k poročniku, sedaj povsem spremenjenemu. Obraz je dobil mistično masko, na kateri so okamenela vsa čustva, v kotih okoli ust pa sta se zarisala dva loka nepomirljive krutosti. Od pasu je odpel pasji bič in nekajkrat usekal dekle čez prsi, po trebuhu in nogah. Krvave srage so kot kače ovile telo.

Dekle je kričnilo, pa ni spregovorilo. To je poročnika še bolj razkačilo. Zamahnil je še in še, krepke kot prvič, dokler ni onesveščenemu dekletu glava klonila na prsi.

Pripeljali so mu eno za drugo še druge štiri. Dekletom ni odprla ust nobena bolečina. Njihov molk mu je načel samozavest. Vpil je

nanje, da mu je glas že hropel in roke drhte. Kri ga je spravljala iz ravnotežja. Bal se je, da ne bi podivjal in ne bi bil več sposoben zasliševati, od česar ne bi bilo nobene koristi.

Major von Görn se je z nekaterimi umaknil stran od prizorišča obračuna. Njemu ni bilo do zaslišanj. Rad je ukazoval. Delo je prepuščal drugim. Sedel je v izbi hiše, za katero je odredil, da bo zadnja požgana. Na veliko javorjevo mizo so mu vojaki nanosili kmečkih dobrot. Nacejal se je z žganjem, si mazal zaseko na kruh in žvečil suho meso. Imel je dober tek, pa si ga ni maral pokvariti s tistim, kar se je dogajalo zunaj. Bistro ozračje nad reko je bilo prepojeno z bencinskimi hlapi in gostim dimom. Posebni oddelek je plenil domačijo za domačijo in požigal. Med vrvenje vojakov, ki so iz hiš nosili razcvrstene stvari in gonili iz hlevov živino, so se mešala povelja, kriki, jok, mukanje, cviljenje prašičev, ki so jih za ušesa vlekli iz svinjakov in jih tovorili na vozove.

Poročniku Hartwicku je zadušil vi dim silil v pljuča. Kaj takšnega se mu še ni pripetilo. Na Jelovici je pripravil do govorjenja vojake, pa tudi na Vzhodu kakšnega moža. Pri teh dekletih pa se je zaman trudil.

»O, kurbe zakrknjene! Tako trmastih ljudi pa ni na vsem svetu!« je preklinjal. »Prinesite mi gorečo poleno, razžarite mi bajonet, da jih pobožam tam, kjer imajo to najraje, pa bomo videli, ali jim res ne bomo mogli odpreti ust!«

Grožnjo je izpolnil. Dekleta so se onesveščale ena za drugo, pa jim vse peklenske muke niso odprle ust, razen za krike bolečine.

Potem je izgubil živce. Vseh pet je zaklal. Nekaj časa je stal nepremično kot kip in strmel, kako reka vzburljive rdeče tekočine obliva bela telesa, potem pa si je obrisal orošeno čelo in se kot pijanec odmajal skozi vrata.

V skednju je takoj zatem buhnil požar.

Omotičen je iskal majorja. Zakolovratil je mimo hiše v plamenih. V njej so ko sohe živi goreli starci in ženska, ki se ji je k prsim privijal dojenček. Iz okna na vogalu je lezla vsa zasmojena ženska postava in z okvaljenimi rokami grabila za rob. Hartwick je premaknil avtomat na boku in izjemoma oddal milostni strel. Iz naslednje hiše kjer so zasliševali, pa so prihajali kriki, ki so mrazili kri...

Hartwick je odškornjal v hišo, kjer se je spril k pojedini major von Görn. Še preden je pre-

Nadaljevanje na 13. strani

Nad dolino je vstalo krvavo sonce

Nadaljevanje z 12. strani

stopil prag, je zagledal, kako med hišami tavajo osmojeni vojaki njegove čete, ki so v že gorečih hišah iskali kaj za v svoj žep. »Izginite mi izpod nog, lopovi!« se je zadiril.

Se ves omamljen, z okrvavljenim bajonetom v rokah, je bil videti, ko da bo zdaj zdaj koga zaklal. Takšen je stopil v izbo k majorju von Görnu.

»Kakšni pa ste?« je dejal major. »Spravite, no, tisti popackani pipec, da mi ne boste pokvarili apetita! No, kaj ste izveliki iz tistih punc?«

Harwick je poročal. »Vedel sem, da ne boste nič opravili.« Jedko se je zasmel. »Zato si s tem poslom tudi nisem maral mazati rok. Ne glejte me

tako stekleno, sicer vas bom moral poslati k psihiatru na pregled, ko se vrnete! Raje sedite in prigriznite. Dobra jed in pijača dobremu vojaku odtehta vse drugo!«

Hartwick se je spomnil Wolfovih pripomb o von Görnu. Nenadoma ga je prijel, da bi se njemu zasadi bajonet v prekliti, požrešni trebuh. Medtem ko drugi opravljajo umazano raboto, ti tale prasec žre in pije! Pa je samo ubogljivo spravil bajonet v nožnico in se sesedel na klopi...

Major ga je lopnil po plečih. »Zbudite se no! Prekleta so vas zdelale! Taksi ste, da so one zaklale vas, ne vi njih!«

Hartwick se je poskušal nasmehiniti. S slapom kletvic je ponovil pritožbo, da tako trmastih in malopridnih ljudi, kot so ti, ni na vsej zemeljski obli.

Zaman mu je major ponujal, naj prigrizne. V ustih se mu je valjala gnusna kepa prahu z okusom po bencinu. Vase je zli le kozarec žganja, da bi odplaknil poraz in z njim slabo voljo. Nasprotniki, ki jih ni mogel zlomiti pred njihovo smrtjo, so se grmadili. Čim več jih je bilo, tem manjša je bila njegova samozavest, in občutek neugodja se mu je razlival po organizmu kot strup. To pa mu je zbuhalo noro slo po novih ljudeh, ki bi jim lahko zlomil duha, preden bi jih fizično ubil.

Major je pogledal skozi okno. Med valovi rumenega dima je viselo nad črnim robom kotline krvavo sonce.

»To je božanski prizor, poročnik Hartwick!« je zavpil ves v ognju. »Kje je ta prekleti fotograf? Vse jutro se mi je motal pod nogami,

zdaj ga pa ni. Poiščite mi ga! Pojdimo, da se ovekovečimo v tem si-jul!«

Fotoreporterja so kmalu našli. Vsi skupaj z majorjem na čelu so se odpravili ven iz vasi. Ustavili so se na livadi, kjer je fotograf lahko ujel poleg njih v objektiv tudi goreče naselje.

Oficirji so se postavili v vrsto poleg majorja. Zravnal jih je tevtonski ponos, stali so kot kipi bogov, ki kaznujejo grešni svet s poginom in spreminjajo v prah vse, kar se ne pokori njihovi volji.

Reporter je snemal in snemal. Napravil je tudi posnetek, kako vojaki drve v napad, ko da zavzemajo goreče ruševine vasi.

Čeprav je poročnik Hartwick ljubil uničujoče jezike ognja, plahutajoče prav do njih, mu ni bilo do komedije, s katero se je dal ovekovečiti major. Kadar je bil pijan, je rad pripovedoval, kako so požigali po Bosni in lovili Tita. Ob tem fotografiranju pa je bojna slava, ki si jo je pripisoval, dobila v Hartwickovih očeh novo podo-bo; Wolfovo opozorilo, da je treba paziti nanj, čeprav je bil dober prijatelj komandanta vseh varnostnih in policijskih sil, se mu je zdaj zazdelo povsem upravičeno.

»Nikar se ne držite tako čemer-no, poročnik Hartwick! Te slike boste kazali vnukom, da bodo videli, kako smo širili življenjski prostor veliki Nemčiji!«

V spomin španskemu borcu Ivanu Debencu

vključili v internacionalne brigade. Med takimi je bil tudi tovariš Debenc. V Španiji se z njim nisva srečala. Toda kdor se je boril rama ob rami s Kočem Pčovičem, kot se je boril Debenc, je moral biti zelo pogumen in discipliniran borec. Debenc pa je bil tak, saj ga je že zelo zgodaj začela vzgajati partija, že leta 1928 ga je sprejela v svoje vrste, ko je delal v Nemčiji. Tri leta pozneje je odšel v Sovjetsko zvezo, kjer se je zaposlil v rudniku Dombasa. Kmalu so ga poslali nazaj v Nemčijo, od koder je, kot že omenjeno, takoj v začetku državljanske vojne odšel v Španijo. Skoraj je ni fronte, na kateri se ne bi udeležil bitk vse do zadnje. V bojih je bil tudi težko ranjen. Po umiku iz Španije v Francijo, 1939. leta, so ga internirali skupno z drugimi pripadniki internacionalnih brigad v zloglasnih francoskih taboriščih. Tu se mu je posrečilo priti 1944 med francoske partizane. V njihovih vrstah se je bojeval do septembra tega leta, ko je odšel v Pariz in nato v Bari v Italijo, kjer se je vključil v 5. prekomorsko brigado. Z njo se je kot njen politični komisar bataljona udeležil odločilnih bojev v Jugoslaviji.

Oktober 1945 se je demobiliziral in sprejel delo v rudniku v Trbovljah in pozneje v Krmelju, od leta 1953 dalje pa je bil direktor opekarne Prelesje, Šentrupert pri Mokronogu. Debenc je bil nadvse skromen, vendar zelo ponosen človek. Nikomur ni dovolil, da bi zaničeval ali omalovaževal borce. To je pokazal tudi v zadnjih mesecih življenja, življenja, ki je bilo vso posvečeno borbi za pravice delovnega človeka, borbi za njegovo narodno in socialno osvoboditev, življenja, ki se je tako ne pričakovano utrnilo ob 50. letnici ustanovitve partije, ki ji je bil zvest do kraja, ona pa se mu je med drugim oddolžila z visokim odlikovanjem, ki ga je prejel od predsednika republike. Slava mu!

Ivan Kreft

Imeli smo ljudi

Rajko Pisek

Bil je mož z zlatim srcem, kremenitim značajem in poln značilnega ribniškega humora. Med zadnjo vojno je živel v Žužemberku, kjer je imel pred vojno gostilno. Veliko je pretrpel med neprestanimi boji, posebno še, ker so ga imeli sovražniki zelo na piki in ker so mu stalno grozili s smrtjo.

Po vojni se je Rajko vrnil v Ribnico, kjer je skušal v miru preživeti jesen življenja. Vendar so se kmalu pokazale posledice neprestane strahu med vojno. Umrl je, čeprav bi še lahko živel, ker mu je odpovedalo srce.

Vladimir Prezelj

Martin Šali

Rojen je 20. maja 1906 v Bršljinu pri Novem mestu kot nezakonski otrok, zato je imel hudo mladost v takratnih nazadnjaških razmerah. Izučil se je za šoferja in 1933 prišel v Kočevje. Razvažal je kruh po okolici, nato pa razno drugo blago za trgovca Verderberja. Nazadnje je vozil les za dr. Sajeveca.

Kmalu po osvoboditvi je začel sodelovati z OF. Dne 7. maja 1942 je kupil v Kočevju poln kamion cigaret in drugega, partizanom potrebnega blaga ter se odpeljal na Ravne pri Borovcu. Nato je šel enkrat v Kočevje ter pripeljal še en avto. Z njima je vozil razno blago za partizane, pa tudi borce in ranjence po prvem osvobojenem ozemlju. Tako je postal prvi partizanski šofer pri nas. Kot šofer je dočkal tudi konec vojne.

Po vojni je spet sedel za volanom in pri KGP Kočevje prevozil znova več stotisoč kilometrov. Bil je član raznih organizacij, posebno gasilske, šoferske in lovske.

Martin Šali je zapustil ženo, ki se je z njo nedavno poročil.

Peter Šobar

Josip Bolje — Jamnik

Umrl je star 68 let, živel je v Hrševici na Krasu. Takoj po prihodu Dolganove skupine partizanov na Primorsko se je povezal z njimi in postal eden izmed prvih organizatorjev partizanstva na Primorskem, posebno na Krasu, kjer je živel. Zbiral je za prve partizane hrano in obleko ter organiziral po vseh sestanek z zanesljivimi ljudmi.

V začetku 1943 je tudi sam odšel k partizanom. Bil je komisar 2. vipav-

ske čete, nato 1. kraškega bataljona in 3. bataljona Kosovelove brigade, namestnik komisarja Južnoprimorskega oddela, zatem pa je opravljal podobne dolžnosti pri komandah Istrskega in Idrijskega vojnega področja. Tako se je s svojimi enotami bojeval skoraj po vsej primorski deželi. Mnogi se ga bodo spominjali z raznih mitingov in proslav. Po osvoboditvi je opravljal razne odgovorne službe, dokler ga niso upokojili. Veliko je vedel o osvobodilni vojni v domačih krajih.

Mira Pagon

Francka Čehovin

V njeni hiši je bilo že od vsega začetka varno zatočišče partizanov in aktivistov. Rezala jim je kruh s pravo materinsko ljubeznijo. Bila je ena izmed številnih zavednih slovenskih žensk, ki so nosile vse breme dela v zaledju naše vojske. Ena izmed tistih primorskih mater, ki so čutile fašistično zatiranje med obema vojnoma in se zato zlahka odločile za sodelovanje v boju proti tuji oblasti.

V osvobodilni vojni je izgubila brata, hči je bila v internaciji, sina pa so preganjali zaradi sodelovanja pri terenskem političnem delu.

Mnogi partizani, ki so obiskali kdaj Gabrje pri Ajdovščini, se bodo Francke Čehovine spominjali kot »Stefkove mame«.

Julijan Alheli

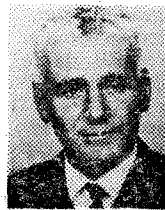
Jurij Hladnik

Pokopali so ga 17. junija v Spodnji Idriji. Ze njegove oče je bil član socialdemokratske stranke in delavski zaupnik, obenem pa zavezen Slovenec. Zato je tudi sina vzgojil tako. Jurij je postal rudar, sedemindeset let je delal v idrijskem rudniku. Leta 1941 so ga fašisti kot sumljivega zaprli že ob napadu na Jugoslavijo, toda kasneje so ga izpustili. Kmalu nato se je vključil v OF. Po italijanski kapitulaciji je odšel v NOV, star 48 let. S seboj je vzel tudi hčer, dom pa so mu fašisti izropali. Istega leta so ga sprejeli tudi v KP. Kot partizan si je prislužil dve odlikovanji za hrabrost in eno za zasluge za narod. Po vojni je Jurij veliko delal v raznih organizacijah in pri obnovi, med drugim je dolgo vodil vaško organizacijo Rdečega križa.

Janez Jeram

Ludvik Perpar

Dne 16. junija je umrl Ludvik Perpar, star 49 let. Rojen je bil v Trbovljah v rudarski družini, imel je 9 bratov. Leta 1941 se je Ludvik vključil v OF. Sredi dela ga je aretirale gestapo. Obsodili so ga na smrt, vendar ga niso ustrelili, pač pa prek raznih zaporov prepeljali v Mauthausen, od tam pa v Linz. Od tam mu je uspelo pobegniti skupaj s sedmimi tovariši. Vrnili se je v Trbovlje, 23. februarja 1944 pa je postal partizan. Bil je pri VOS, nato pa pri VDV. Po vojni je opravljal razne odgovorne dolžnosti, naselil se je v vasi Segovci pri Apačah. Tam se je odlikoval v delu družbenih organizacij in pokazal pri tem veliko revolucionarnost.

Alojz Markon

Janez Vidmar

Pokopali so ga 12. junija v Stari Oselnici, doma pa je bil s Trebiže v Poljanski dolini. Tam je bil rojen 1901. Bil je reven priljubljeni delavec, izkoriščanje ga je napravilo za odločnega borca za delavske pravice.

Po kapitulaciji bivše jugoslovanske vojske je prišel razočaran domov, potem ko se je izognil zajetju.

Ze jeseni 1941 je začel sodelovati s prvimi partizani, kasneje je bil član odbora OF in gospodarske komisije. Leta 1943 so okupatorji njega in štiri družinske člane zaprli v hišo in jo zažgali. Rešili so se po srečnem naključju in zaradi Janezove prisrčnosti ter poguma, hiša pa je zgorela.

Po vojni je bil Vidmar prizadeven član raznih organizacij in odbornik KLO, leta 1948 so ga sprejeli v KPJ.

F. G.

Verona Kramar — Juševa mati

Umrla je konec aprila, stara 72 let. Sin edinec Jože, dijak soboške gimnazije, rojen 1924, je bil njen ponos in up. Jeseni 1941 je postal partizan, prehodil je pol Jugoslavije, dne 17. oktobra 1944 pa je blizu Murske Sobote kot voditelj SKOJ padel v boju z madžarsko vojsko. Po njem se imenuje zdaj soboska gimnazija.

Jože Janež

Janez Pintar

Pokopali so ga januarja letos v Viševku v Loški dolini, starega 72 let. Rojen je bil v Babnem polju, zadnja leta pa je živel na Vrhu pri Podgori.

Pred vojno je bil gozdni delavec. Leta 1941 je začel sodelovati z OF, julija 1942 so ga italijanski vojaki prišli in je bil nato v internaciji na Rabu, čeprav je bil invalid. Ko se je po zlomu fašistične Italije vrnil v domačo vas, je bil nesposoben za borbena enota, zato je postal aktivist.

Bil je eden izmed tistih preprostih ljudi, ki je ves svoj čas posvetil napredku svojih krajev in zato neumorno delal pri obnovi in graditvi, pa tudi v družbenem življenju.

Jože Janež

Jože Žebovec — Lojko

Dne 25. maja letos se je ponesrečil tovariš Jože Žebovec, rezervni kapetan, bivši borec Kamniškega bataljona in nato Slandrove brigade. Izšel je iz partizanske vasilice Rudnik nad Radomljami. Komaj pet let star je moral od hiše, v Kamniku se je izučil za mizarja. Nekaj časa je delal v Duplici. Od 1941 je delal v OF, 1943 pa je tudi sam postal partizan. Trije bratje od petih so padli kot borci. Sam je bil šestkrat ranjen, od tega trikrat huje. Prejel je štiri odlikovanja.

Po vojni je bil na okrajnem ljudskem odboru Kamnik, nato pa v opekarni Radomlje. Zaradi slabega zdravja so ga predčasno upokojili.

Marija Ivkovič

stanovanjske in
počitniške hiše
marles hiša
vaše zadovoljstvo

PROTI RJI

WD-40

Politični razgledi

„Vlada riževih polj“

Ko je ameriški predsednik Richard Nixon zvedel za ustanovitvečasne revolucionarne vlade Južnega Vietnama, je bil v jezi in porogu njegov prvi komentar, da gre za »vlado riževih polj«.

»Izgubljenega časa ni mogoče ujeti,« je dejal ameriški opazovalec na pariških pogajanjih za mir v Vietnamu in te besede so zelo lepo izrazile potrnost, ki se je polotila Washingtona, ko je zvedel, da so južnovietnamski partizani ustanovili »začasno revolucionarno vlado«. Minil je čas oprijemanja za odrešilne bilke in priprtih vrat in upanj na kompromisno rešitev, s katerimi naj bi si Američani in njihovi zavezniki »rešili čast«. Odslej nima saigonska vlada, kateri je Washington zmerom poskušal dati videz zakonitosti in verodostojnosti z ozirom na »vietkonške upornike«, nobene možnosti za obstoj. Južnovietnamsko republiko bo odslej predstavljala druga oblast, ki je dosti trdneje zakoreninjena med ljudstvom, ki ima boljše organizacijsko zgradbo in ki je politično enotnejša.

Začasna revolucionarna vlada Južnega Vietnama ima svoje veleposlanike, ki so akreditirani v več kot deset državah, ima svojo armado, ima svojo administracijo, ima svojo šolsko in zdravstveno organizacijo. Seveda ni sama v deželi in kateri opazovalci jo primerjajo z začasno alžirsko vlado, ki jo je pred leti postavila alžirska Fronta narodne osvoboditve — prav tako med osvobodilno vojno. Med vietnamsko in alžirsko začasno vlado je seveda marsikaj skupnega, vendar pa je med njima tudi bistvena razlika: začasna revolucionarna vlada Južnega Vietnama ni vlada v izgnanstvu. Svojo avtoriteto izvaja na znatnem delu južnovietnamskega ozemlja. Se več: njen sedež je v Južnem Vietnamu. Odslej nimajo načrti Nixonovega političnega svetovaleca Kissingerja nobenega razloga za obstoj. Sestanek med ameriškim predsednikom in južnovietnamskim predsednikom Thieujem na Midwayu, ki naj bi bil po Nixonovem mnenju »nepozabno srečanje«, je zdaj videti kot nepomemben korak. Govoriti o reprezentativnosti in družbenih reformah saigonskega režima ter se postavljati z generalom Thieujem — to je dokaj dvoumno vedenje.

Toda ameriški predsednik je lahko še zmerom dokazoval, da so partizani v njegovih očeh le uporniki zoper centralno oblast. To naj bi bilo po Nixonovem mnenju tudi opravičilo za njegov sestanek s saigonskim »državnim poglavarjem«. Kako je pa danes? Precej drugače — ali — kot je rekel neki član ameriške delegacije v Parizu — »Nixon se je na Midwayu sestal s podrejeno oblastjo Južnega Vietnama«.

Odlotitev vietnamskih partizanov ima še druge posledice. Američani bodo morali opustiti shemo, po kateri naj bi počasi zapuščali Vietnam in obenem kar se da dolgo vzdrževali v Saigonu triumvirat Thieu-Huong-Ky.

Pot k miru vodi čez padec saigonskih najemnikov. Poneke bo še vse mogoče urediti. Začasna revolucionarna vlada ne trdi, da hoče vsiliti svojo rešitev. Zahteva resna pogajanja med svojimi predstavniki ter med predstavniki bodočega mirovnega kabineta. Navzlic zaničljivemu porogu Richarda Nixona, ki ima začasno revolucionarno vlado za »vlado riževih polj«, je v Saigonu mogoče slutiti rešitev, ki bi bila naklonjena zahtevam FNO. V Saigonu so ustanovili tajni kabinet s nevtralističnimi tendencami, v katerem so predstavniki budistov. Njegov program: »Pogajati se s FNO in Američani ter izpodrinuti sedanjo Thieujevo vlado.«

Težave z Rodezijo

Ko je Ian Smith odločno in mirno sklenil do konca pretrgati vse vezi z britansko krono s tem, da je v Rodeziji uvedel vlado bele manjšine in uzakonil apartheid, je prinesel v ozračje diplomatske otopelosti, ki vlada v Združenih narodih, element političnega vznemirjenja.

Tako kot Južnoafriška unija tudi Rodezija kaže oziroma opozarja na nemoč Organizacije združenih narodov, da bi izpeljala sprejete sklepe. Sklepi počasi tonejo v pozabo, pa čeprav ne bi mogli trditi, da se s problemom ne ukvarjajo resni in zavzeti ljudje. Interesi velikih sil takšen položaj samo še bolj zapletajo.

Britanski predstavnik v OZN lord Caradon se je pripravil na spopad z ogorčenjem, ki ga je povzročil zadnji razvoj dogodkov v Rodeziji. Pri teh prizadevanjih ima Velika Britanija dva velika pomočnika iz svoje skupnosti (Commonwealth), katerih naporji so veliki, čeprav zmerom ne obrodijo sadov: gre za Indijo in Pakistan.

V rodezijskem primeru je Pakistan takoj prevzel vse nase in pripravil za Varnostni svet resolucijo, za katero bi bila Velika Britanija »pripravljena« glasovati.

Takšna »domača resolucija« pa prizadene Smithov režim v Rodeziji v ravno tolikšni meri, kot razkriva nesposobnost Velike Britanije v vsej zadevi.

Za Afričane, ki pripravljajo svoj načrt resolucije, je položaj v Rodeziji nadvse resen. Predstavniki afriških držav, zlasti še predstavniki Tunizije in Alžirije, menijo, da si je Smithov režim v Rodeziji upal tak daleč v izzivanju svetovnega in afriškega mnenja le zato, ker so padli v vodo vsi ukrepi za sankcije zoper Rodezijo. Afriški predstavniki menijo, da bi morala Velika Britanija opraviti svojo dolžnost, se pravi, da bi morala ukrotiti Smithov režim tudi s silo, kot je to storila pred časom v Anguilli, kamor je brez obotavljanja poslala svoje enote.

Vendar je kaj malo verjetno, da bi bile takšnega mnenja tudi Velika Britanija in Združene države Amerike. Ti dve velisili se celo upirata krepitvi gospodarske blokade zoper Rodezijo. Vendar njuni razlogi niso moralnega izvora, marveč povsem praktični. Okrepitev gospodarske blokade bi samo obogatila (seveda na škodo Velike Britanije in ZDA) nekatere druge države, med njimi predvsem Francijo, Švico in Zvezno republiko Nemčijo.

JEUNE AFRIQUE

Pripomba uredništva: Zaradi odsotnosti našega stalnega komentatorja smo iz afriške revije »Jeune Afrique«, ki izhaja v Tunisu, povzeli komentarja o ustanovitvi začasne revolucionarne vlade Južnega Vietnama ter o razpletu dogodkov v Rodeziji, kjer je Ian Smith z volitvami uvedel popolno odcepljenost od Velike Britanije in uveljavil rasistično politiko do skrajnih meja.

Priznanje dravograjski ZZB

Julija 1941. leta so začeli množično izseljevati Dravograjčane. V spomin na tiste težke dni pred osemindvajsetimi leti praznujejo v tej koroški občini vsako leto 4. julija občinski praznik. Letošnje praznovanje poteka v dneh od 1. do 6. julija.

Jutri zvečer, 3. julija, bo v hotelu Košenjak sprejem za vse izseljence in izgnance iz Dravograda, ki so našli v najhujših trenutkih svoj drugi dom v Kragujevcu in okolici ter v vasi Sabanta v Srbiji. Tega dne bodo odprli tudi razstavo ob 50-letnici KPJ, SKOJ in sindikatov, ki jo bo pripravil Muzej revolucije Slovenj Gradec.

Na sam praznik — 4. julija bo budnica godbe na pihala Zveze borcev in Sentažnja, zatem bo komemoracija pred spomenikom neznanih talcev v Dravogradu, sledila pa bo slavnostna seja Skupščina občine Dravograd, na kateri bodo, kot so sklenili na zadnji seji, podelili letošnjo občinsko nagrado organizaciji Zveze združenj borcev NOV Dravograd.

Slavje pa bodo sklenili v Črnečah 6. julija.

Ob letošnjem prazniku Dravograda bo občinska organizacija ZZB NOV Dravograd, kot smo že zapisali prejela občinsko nagrado. Odborniki občinske skupščine so, preden so sprejeli sklep, poudarili, da je bilo delo organizacije ZZB NOV v zadnjih dveh letih, podobno kot v vsem prejšnjem razdobju, izredno uspešno. Pri delu so namenjali posebno pozornost zlasti prenašanju tradicij NOV na mladi rod, na njihovo pobudo je občinska skupščina podelila domicil koroškim partizanskim enotam in Lackovemu odredu, po svoji moči so skušali vplivati na zavest in družbeno vzgojo občanov, pozabili pa niso na stike z mladino. Po-

sebej je treba omeniti, da goji občinsko združenje ZB NOV Dravograd prijateljske stike s Kragujevcem in z vasio Sabanta v Srbiji, kjer so živeli med drugo vojno izseljenci in izgnanci iz te koroške občine, sodeluje pa tudi z naprednimi organizacijami v zamejski Koroški.

Seveda pri tem niso pozabili na kulturno zgodovinsko delo, pri čemer so namenili vso pozornost spomeniški varstvu oz. urejanju obeležij, spominskih plošč in spomenikov. Zbrali so tudi precej zgodovinskega gradiva, ki je shranjeno v muzejih in v muzejski zbirki v gestapovski mučilnici v Dravogradu. Zda pa je v teku akcija za zbiranje gradiva za občinsko kroniko, ki bo važen dokument o udeležbi v NOB in o narodnoosvobodilni borbi na dravograjskem območju.

Pomembna je bila tudi skrb za udeležence NOB, kot za vdove in otroke padlih borcev. Reševali so gnotne, socialne in stanovanjske probleme. Precej stanovanjskih problemov borcev NOV so v sodelovanju z delovnimi organizacijami zadovoljivo rešili. Pozabili pa tudi niso na borce za severno mejo.

Občinska organizacija ZZB NOV Dravograd se je vseskozi doslej aktivno vključevala v družbeno-politično in gospodarsko življenje v občini. Odlotitev odbornikov občinske skupščine Dravograd na zadnji seji torej ni bila težka — soglasno so sklenili, da podelijo letošnjo občinsko nagrado občinski organizaciji ZZB NOV Dravograd. Priznanje naj bo, kot so poudarili, tako priznanje za dosedanje uspešno delo, kot istočasna spodbuda za še uspešnejše delo v prihodnje.

- M -

Most bratstva in enotnosti pri Sedlarjevem

Dne 4. julija, na dan borca, bo v vasi Sedlarjevo tik Sotle, slovensko-hrvaške meje, proslava 25. letnice ustanovitve Kozjanskega odreda. Prav tako mineva petindvajset let od takrat, ko je v mrzli februarjski noči prišla 4. divizija na Štajersko. V spomin na zadnji dogodek bodo na ta dan v Sedlarjevem izročili prometu most na kraju, kjer je divizija prešla reko Sotlo. Tako bodo domačini dostojno proslavili pomembne obletnice, dobili pa bodo tudi prepotreben most, ki ga bodo pomenovali »most bratstva in enotnosti« ljudi tostran in onstran Sotle.

O štirinajsti je bilo mnogo povedanega, manj o Kozjanskem odredu. Kljub temu je ta odred danes v srcih vseh ljudi na Kozjan-

skem ostal v večnem spominu, saj je odred osvobodil ali pomagal osvoboditi vrsto trgov in naselij širom po Kozjanskem.

Do junija so bile uničene švabske postojanke Pišce, Zabukovje in Zagorje, 15. julija Pilštanj, 9. septembra 1944 pa je odred pomagal Bračičevi brigadi pri borbah za osvoboditev Kozjega.

Lahko rečem, da je ogromna zasluga Kozjanskega partizanskega odreda, da ljudstvo na Kozjanskem ni pretrpelo še hujših preganjanj. Pri vseh pohodih je borca navduševala znana Gobčeva pesem »Le naprej, odred Kozjanski...« ki je še danes ena najbolj priljubljenih pesmi na Kozjanskem. Kozjanci odreda ne pozabijo nikoli!

MILENKO STRAŠEK

Dopolnjen program

Komisija za bivše politične zapornike, internirance in pregnance pri ZZB NOV Slovenije je pred dnevi na svoji seji razpravljala predvsem o programu dela ter ga tudi dopolnila.

Predvsem velja omeniti dvoje pomembnih vprašanj: okrepiti bo treba grupe iz posameznih taborišč oz. zaporov in grupo za pregnance, ter začeti sistematično pripravljati gradivo za izdajanje oz. natis nekakšnih zbornikov iz taborišč oz. zaporov. Komisija predvideva, da bi v prihodnje (in to kaj kmalu) kazalo izdati vsaj tri zbornike spominov in sicer: iz nemških koncentracijskih taborišč, iz italijanskih taborišč oz. zaporov ter zbornik spominov nekdanjih pregnancev oz. izseljencev. S tem v zvezi pa ni nič manj pomembno, da bi morali bolj organizirano zbirati zgodovinsko gradivo iz zaporov in taborišč.

Ker posamezni občinski odbori ZB oz. občinske komisije še doslej niso uspele sestaviti natančne evidence o nekdanjih zapornikih oz. internirancih, in ker je problematika te komisije dokaj obsežna, so menili člani komisije, naj

bi sklical jeseni posvetovanje vseh predsednikov občinskih komisij za politične zapornike, internirance in pregnance.

Velja še omeniti, da bo prihodnje leto 25-letnica osvoboditve nekdanjih nemških nacističnih taborišč, pa bi seveda že zdaj kazalo razmišljati, kako bi pripravili obiske v ta taborišča.

B. A.

Proslave in tovariška srečanja

Ob dnevu borca — 4. juliju pripravljajo krajevne organizacije ZB NOV na velenjskem območju več proslav in tovariških srečanj. Delegacija občinskega združenja ZB NOV Velenje pa se bo v Beogradu udeležila medrepubliškega srečanja predstavnikov borčevskih organizacij iz Jugoslavije. Iz Slovenije se bodo tega srečanja udeležili še predstavniki ZZB NOV Ljubljana — Šiška.

- M -

Dobro je če veste...

● PARADIŽNIK smo dobili iz Mehike. Evropa ga v zadnjih desetletjih močno uporablja v prehrani, tako da znaša njegov delež v uporabi zelenjave 5 do 10 odstotkov. Paradižnik zavzema v uporabi zelenjave za konzerve prvo mesto. Glavne sestavine paradižnika so: 49 odst. vode, 2,1 odst. sladkorja, od 1,3 do 2,5 odst. pektina (živčasta snov v sestavi zelenjave in sadja), 0,8 odst. celuloze, 1,1 odst. proteina (enostavna beljakovina), 0,4 odst. organskih kislin, 0,57 odst. mineralnih snovi, 0,3 do 2,1 mg. provitamina A (karotina — rdečkaste snovi, ki se v jetrih spreminja v vitamin A) in 10 do 30 mg vitamina C. Spričo lepega videza, prijetnega okusa, možnosti mnogovrstne uporabe v prehrani in živilski industriji spada paradižnik v zelo cenjeno in pomembno zelenjavo.

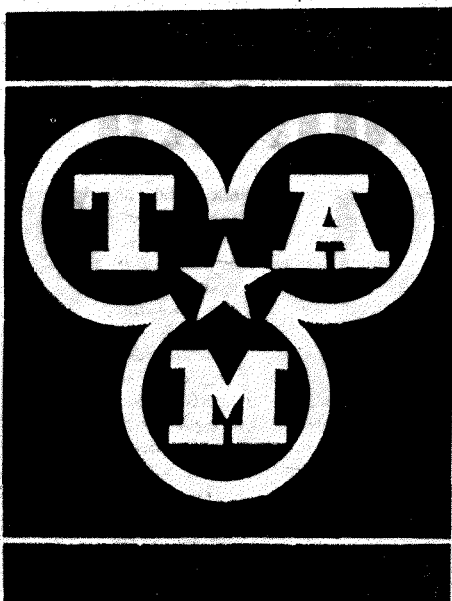
● PASTINAKA (Pastinak) je prastara kulturna rastlina, ki so jo gojili že stari Grki in Rimljani. Dolgi, mesnati, aromatični in okusni koren te zelenjave je bil že davno močno priljubljena jed. Po vsesplošni udomačitvi krompirja v XVIII. stoletju je v Evropi pastinaka izgubila dotodanje vejevo. Pred odkritjem vitaminov so pastinako cenili, celo bolj kot korenje, ki je bogat vir provitamina A (karotina). Pastinaka vsebuje 17,8 odst. ogljikovih vodikov in po kalorični vrednosti — 75 kalorij na 100 g teže — močno prekaša ne samo korenje, marveč tudi drugo zelenjavo. Kjer jo še gojijo, jo uporabljajo za juhe, prikuhe in ozimnico. Njen sad in koren se uporablja tudi v ljudskem zdravstvu, zlasti za zdravljenje želodčnih bolezni, pa tudi za zdravljenje drugih bolezni. Pri nas pastinake ne gojijo, vsaj v splošnem ne.

● TROPSKI SAD ANANAS se goji v velikih nasadih Srednje Amerike, na Karibskih, Havajskih in Filipinskih otokih, v Gvineji in v nekaterih drugih tropskih območjih. Ananas je podoben velikemu borovemu češarku in vsebuje, poleg drugega, 86,7 odst. vode, 12,2 odst. sladkorja in precej sadnih kislin. Med njegovimi vitamini je pomemben vitamin C. Ananas je močno upoštevano sadje, ker ima gosto, sočno »meso«, osvežujoč okus in nenavadno prijeten duh. Uživa se svež, kot kompot, kot sadna solata, kot sok, uporablja pa se tudi kot dodatek k raznim posladkom, iz njega se delajo tudi konzerve.

● ELEKTRON, najmanjši naelektreni delček materije, ima komaj pojmljivo majhno maso. Število neznanstveno majhnega delčka grama — teže elektrona — dobimo tako, da napišemo ničlo, decimalno označbo, še 27 ničel in na poslednjo številko 9, torej 0,000.000.000.000.000.000.000.9. Kako majhena je ta masa nam utegne ponazoriti tale primerjava: odnos med maso elektrona in maso enega grama je enak odnosu med maso enajstih tablet aspirina in maso naše Zemlje.

● NOVO ZDRAVILO ZA PREPREČEVANJE TUMORJEV. Budimpeštansko lekarniško podjetje »Richter Geden« je pred kratkim dalo v promet novo zdravilo, imenovano »vinblastin« za preprečevanje tumorja, ki utegne — po dosedanjih uspehih sodeč — postati eno izmed doslej najuspešnejših zdravil za pobijanje zločestih tumorjev v krovotvornih organih. Isto podjetje bo v kratkem dalo v prodajo še eno zelo uspešno zdravilo za preprečevanje tumorjev, imenovano »vinkristin«, ki se uporablja v glavnem za zdravljenje levkemije pri otrocih. Po ZDA je Madžarska druga država, v kateri proizvajajo taka zdravila. Obe zdravili sta čista, kristalna alkaloida, ki se pridobivata iz izvlečka rastline »cathartus roseus«. Ta rastlina uspeva v Indiji in v drugih priljubljenih raziskavah govori o prid domnevi, da skrivajo nekatere tovrstne rastline možnosti uspešne uporabe pri zdravljenju raka, vendar so doslej pridobili izvlečke le iz majhnega števila takšnih rastlin.

● NAJVEČJA ŽELEZNIŠKA POSTAJA NA SVETU je Grand Central Terminal v New Yorku, ki so jo gradili od 1903. do 1913. leta. Postaja obsega površino 19,4 ha, zgrajena pa je na dveh ravneh (nivojih); na gornji ravni je 41, na spodnji pa 26 tirov. Na tej postaji odpravijo vsak dan povprečno po 556 vlakov s 180 tisoč potniki.

Tovarna avtomobilov in motorjev Maribor

- tovornjaki
- avtobusi
- specialna vozila
- zračno hlajeni dieselski motorji

Vse informacije v TAM
in v prodajalnah v Beogradu,
Mariboru, Novem Sadu, Sarajevu
in Zagrebu

SPLOŠNO GRADBENO PODJETJE GROSUPLJE

NUDI INTERESNOSTOM ZA NAKUP
TRGOVSKE, POSLOVNE
IN STANOVANJSKE ENOTE V LJUBLJANI
TER GARAZE.
GRADIMO HITRO IN SOLIDNO.
NUDIMO UGODNE POGOJE ZA NAKUP.
VSA POJASNILA DOBITE TELEFONICNO
ALI USTNO PRI UPRAVI PODJETJA
V GROSUPLJEM.

Nekdanjim borcem
in vsem delovnim ljudem
pristrčno čestitamo za 4. julij
dan borca

Poslovno stanovanjski objekt s trgovskimi lokali v gradnji
UL. MOSE PIJADE, LJUBLJANA Izvajalec: SGP Grosuplje

INTES živilski kombinat

MARIBOR, Meljska c. 19

S SVOJIMI OBRATI CESTI-
TA VSEM BORCEM NOV
IN DELOVNIM LJUDEM K
DNEVU BORCA — 4. JULIJU.

VEDNO IN POVSOD —
INTES TESTENINE

INVALID Škofja Loka

z obrati:

kartonaža, tiskarna,
knjigoveznica,
plastika in lesna

PRISTRČNO ČESTITAMO
VSEM BORCEM IN DELOV-
NIM LJUDEM — POSLOV-
NIM PRIJATELJEM ZA DAN
BORCA — 4. JULIJ.

TRANSPORTNO PODJETJE MARIBOR

obvešča svoje komitente, da opravlja razen rednih
prevozov potnikov in blaga po železnici še dostavo
blaga na dom in z doma z železniškimi cestnimi
vozili v železniških postajah Celje, Maribor, Murska
Sobota, Ptuj, Slovenj Gradec, Slovenske Konjice,
Smartno ob Paki, Zalec in Zreče.

V železniški postaji Maribor prevažamo na dom in
z doma tudi železniške vagone na posebnih avto-
transporterjih ter opravljamo tudi vsa posredniška
dela v zvezi z obmejnimi prometom in medpotnim
carinjenjem pošilk.

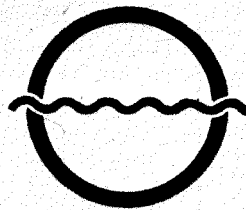
V železniških postajah Celje, Maribor, Ormož, Pre-
valje, Ruše, Slovenj Gradec, Vuzenica in Ptuj smo
 uvedli paletiziran prevoz pošilk in nudimo svojim
komitentom po posebnem dogovoru brezplačno stan-
dardne palete za prevoz pošilk po železnici.

Koristite naše usluge ter se prepričajte
sami o njihovi kvaliteti in cenenosti!

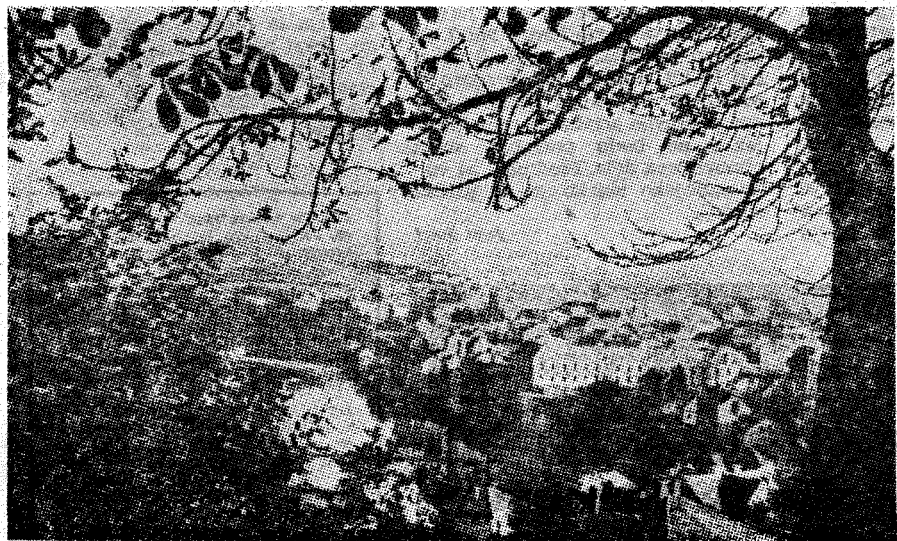
Transportno podjetje Maribor

AZBESTCEMENTNI IZDELKI SALONIT ANHOVO

za vodovode • namakalne sisteme • cestne in
hišne kanalizacije • za pokrivanje streh in obla-
ganje fasad

SALONIT ANHOVO
INDUSTRIJA CEMENTA IN AZBESTCEMENTA
ANHOVO

OBČINSKA SKUPŠINA NOVO MESTO

OBČINSKA KONFERENCA SZDL — OBČINSKI
KOMITE ZKS — OBČINSKI ODBOR ZZB NOV
— OBČINSKI SINDIKALNI SVET — OBČINSKI
KOMITE ZMS

Borcem, simpatizerjem in aktivistom NOV
ter delovnim ljudem
prav pristrčne in borbene pozdrave
ob letošnjem prazniku dneva borca

Okrogle in oglate

● **GLAVNO JE: DISCIPLINIRANO SOGLASJE...** Neki delegat je pred letošnjimi volitvami na kandidacijski konferenci takole podprl predlog za poslanskega kandidata: »Tovariši, popolnoma se strinjam s predlogom. Vsi mi dobro poznamo tovariša, ki je čislani aktivist in dober komunist...« Tako je rekel, sedel in se obrnil k meni, je zapisal poročevalec v časniku »Zvečan« iz Kosovske Mitrovice, »in me vprašal: Jeli, a kdo je ta človek?«

● **PODJETNA PEVKA...** Ljiljana Petrović, novosadska popevkarica, se je odlikovala kot »nadarjena« menažerka. Posredovala je, da so posneli prvič na gramofonsko ploščo »umetnost« njene hčerke Iris Kobal. Plošča pride kmalu na tržišče. Iris je nedavno praznovala svoj — tretji rojstni dan...

● **DOBRO PREMISLI, PREDEN KAJ ZINES!** Britanski minister za narodno obrambo v laburistični vladi se je takole branil pred očitki, da je v prejšnjih časih drugače govoril o oboroževanju: »Bojim se, priznati moram, da bi bilo boljše, ko bi marsikaj, kar smo vsi govorili v teh treh letih, ne bilo izgovorjeno...«

● **SMEH, KI UTRUJA...** V Klubu klovnov v Milanu je pritrjena tabla z opozorilom: »Strogo je prepovedano zbijati šale in povzročati smeh! To ni šala. Klubiški predsednik, znani italijanski klovn Conti je rekel radijskemu poročevalcu: »Mi smo to predpisali v našem statutu. Klovnski poklic je brzčas najtežji na svetu. Zbijati šale, posmehovati se svetu poklicno, in to nepreklicno ni niti najmanj zahvalen posel. Biti v klubu resen, je za nas največji — odmor...«

● **SKRIVNOSTNA MOČ SLABIČEV...** Francoski premier Couve de Murville je rekel: »Slabič, ki se v svojih šibkostih znajde tako ali drugače, je močan človek. V tem je skrivnostna moč žensk in dežel v razvoju...«

● **DIPLOMATSKA UPORABA CUTIL...** Angleški pisatelj in nekdanji diplomat L. Darell je dejal o svojih skušnjah: »Dober diplomat mora imeti zmožnost gledanja z ušesi in molčanja z očmi...«

● **OBJOKANA DRŽAVA...** Švicarski pisatelj Peter Büchel je odgovoril v neki anketi na vprašanje o vlogi države v družbi: »Če se država pritožuje, da se državljanji zanjo ne zanimajo, tedaj objokuje ona svojo lastno nezmožnost, da bi pri njih spodbudila zanimanje...«

● **RECEPT ZA USPEH...** »Moški, ki želi uspeti pri ženskah ali drugih ljudeh, mora hvaliti prav tiste vrline, ki jih te ženske ali ti ljudje sploh nimajo,« je napisal Hans Habe v romanu »V imenu hudiča«.

● **LAHKA ŽENSKA — LAHKA PAMET!** pravi francoski pregovor.

● **SITA JE LJUBEZNI...** Marija Callas, 45-letna sopranistka, je nedavno izdala serijo gramofonskih plošč pod naslovom »Umetnost Marije Callas«. Ob tej priložnosti je izjavila časnikarjem: »Tisoč in tisočkrat igramo na odru volge velike ljubezni. Meni se zdi, da v življenju velike ljubezni sploh ni. Opera postaja počasi zastarela umetnost. Človek ne more zapeti 'Ljubim te', ne da bi se mu to ne zdelo smešno. Zakaj? Zapolje enkrat sami, pa boste razumeli...«

● **BREŽ OSEBNE IZKAZNICE NI TI — V ZAPOR...** Nedavno se je Boško Stevanović, uslužbenec iz Stragarev, napotil v Kragujevac, kjer bi moral odsedeti prisojeno mu zaporno kazen. Poslovil se je od domačin, pa se je kmalu — vrnil. Začudili so se. »Nisem imel osebne izkaznice, pa so me zavrnil in mi naložili, naj si najprej preskrbim osebno izkaznico ter se nato vrnem,« je pojasnil domačin, »da bom lahko presedel nekaj dni v zaporu...«

● **MALOMARNOST...** Neka angleška igralka se je v neki diskusiji po londonskem radiu takole razjezila: »Vsi se pritožujete proti slabemu vremenu, nihče pa proti temu ničesar ne ukrene...«

● **TUDI NEUMNEMU STREŽE SREČA!** Neki angleški igralec je odgovoril na vprašanje v neki anketi: »Biti v življenju srečen, pomeni: biti dovolj prekanjen ali dovolj neumen.« Vendar ne — preneumen!

PRED 30 LETI JE IZBRUHNILA II. SVETOVNA VOJNA

Sporazum — „sod smodnika“

Komedija se je nadaljevala do kraja. Na dan 12. aprila je ustavodajna skupščina ponudila albansko krono Viktorju Emanuelu. Razglasila je tudi personalno unijo obeh držav. Vendar ponudba Viktorju Emanuelu ni bila preveč po godu in ni hotel izbrati za svojega namestnika v Tirani nobenega člana Savojske družine. Končno se je odločil za veleposlanika Jacomonija, ki so ga v Albaniji dovolj cenili. Kasneje je pripovedoval, kako težko mu je bilo med sprejemom pri Mussoliniju, ki mu je začel govoriti o gradnji nebotičnikov ob obali v Draču, ne da bi z besedo omenil neizmerno revščino albanskega ljudstva. Ko ga je Jacomoni opozoril na tamkajšnje razmere, je prekinil, rekoč: »Spomnite se na visoke zidove Troje.«

V Kvirinalski palači v Rimu je bila 16. aprila potekala svečanost, na kateri so ponudili albansko krono italijanskemu kralju. Več članov albanske delegacije je imelo solzne oči. Začeli so se zavdati, da so zapravili svobodo svoje dežele; za gospodarski napredek so morali plačati visoko ceno. Počasi so prihajali na dan izrazi nezadovoljstva. Ciano je ugotovil, da je novi predsednik vlade Skefquet Verlači »samovoljnež, ki nam bo povzročil še mnogi sitnosti«. Fašistični koľovodja Starce je hudo užalil plemenske starešine, ker jim je očital, da ga niso pozdravili po rimsko.

Nobena velesila se ni zganila, da bi pomagala Albaniji. Lord Chamberlain je v parlamentu samo omenil, kaj se je zgodilo. Ugovarjal mu je samo Churchill, ki je očital vladi, da se ne meni za im-

perialistične spletke sil osi. Dejal je: »Dovolj bi bilo, ko bi poslali vojno mornarico v južni del Jonskega morja, pa ne bi prišlo do tega udara.«

Berlin je moral mirno požreti italijanski odgovor. Uradno je bilo izjavljeno, da vse, kar lahko okrepi Italijo, služi moči osi. Zasedba Albanije sicer še zdaleč ni imela tolikšnega pomena kot zasedba Češkoslovaške, vendar je silno škodovala ugledu Italije. Med svetovno javnostjo je izgubila še tisto malo zaupanja, kar ga je imela. Pa tudi z vojaškega vidika je ta zasedba pomenila hudo polomijado. Vojna proti Grčiji — naslednje leto — se je namreč začela iz Albanije.

Na dan 6. maja 1939 so po Milanu veselo plapolale zastave. Vse fašistične organizacije so se pripravile na čim bolj veličasten sprejem rajhovskega zunanjega ministra Joachima von Ribbentropa. Prihajal je na razgovor s svojim italijanskim kolegom Galeazzom Ciano. Za sestanek so sprva predvideli mesto Como. Potem pa se je oglasil francoski tisk, ki je bil sovražno razpoložen do fašistov. Ironično je pisal, da si niso upali izbrati za pogovore Milana, ker prebivalstvo preveč sovraži Nemce. Zaradi tega se je Mussolini odločil za sprejem v Milanu. Za vse drugo je poskrbel policija. Kljub temu sta bila Ciano in Mussolini zaskrbljena, kar omenja Ciano v svojem dnevniku. Stran-kin sekretar Starce je z okrožnicami spodbujal zavedne »kame-rade«, naj poskušajo vplivati na protinemško razpoložene sodržavljane. Antifašistični tisk, ki je izhajal v Franciji, je naštel vrsto pro-

Bivša albanska kraljeva garda je prišla v Rim priseć zvestobo Italiji

tinemških demonstracij v Milanu, Bologni, Rimu in Napoliju, ki jih je zadušila policija.

No, v Milanu je šlo še doka mirno. Ljudje so imeli dovolj resnejših skrbi kakor pa za spretno zrežirane manifestacije. V zadnjem mesecu in pol se je po Evropi zvrstilo že preveč dogodkov, ki so pokvarili mednarodno ravnotežje. Dne 15. marca 1939 je na Hradčanih zavihrala zastava s kljukastim križem. Dne 17. marca je predsednik britanske vlade Chamberlain v Birminghamu izjavil, da ne verjame več v svetovni mir. Dne 21. marca je predsednik poljske vlade Beck odklonil ponovno nemško zahtevo po ureditvi zadeve v zvezi z Gdanskom. Dne 30. marca je Velika Britanija zagotovila Poljski

svojo pomoč. Iz vsega tega je razvidno, kako je rastla napetost na vseh koncih Evrope. Prve dni aprila je nato še Italija zasedla Albanijo. Francija in Vel. Britanija sta reagirali in že 13. aprila obljubili pomoč Grčiji in Romuniji.

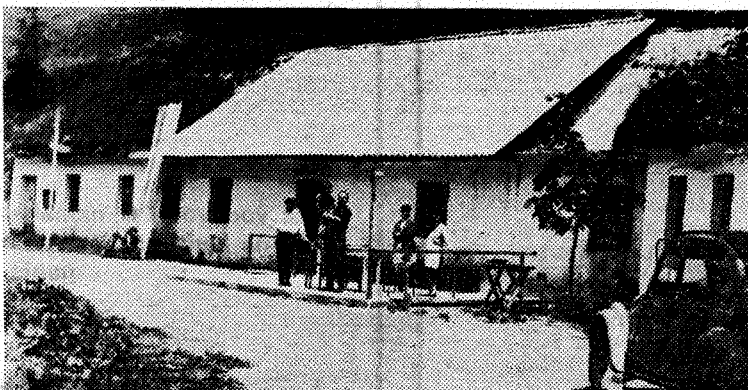
V tem ozračju je potekal milanski sestanek. Nemčija se je dokončno odločila za vojno. Hitler je že novembra 1937 dal svojim ožjim vojaškim sodelavcem napotke za napad na Zahod. Mussolini o tem ni vedel ničesar, saj je bilo njegovo prijateljstvo z Nemčijo tako nova zadeva, da še ni šla v glavo niti vsem njegovim najožjim sodelavcem.

Začetek prijateljstva med tema državama je treba iskati v letu 1933. Kmalu po prihodu nacistov na oblast je Mussolini (ali točneje, Veliki fašistični svet) poslal Hitlerju brzojavno čestitko, v kateri je bilo med drugim rečeno: »Veseli nas, da se fašistično gibanje razvija zunaj meja Italije, kajti v njem se izraža nova miselnost, ki izvira iz tistih nauk in institucij, ki so omogočili Italiji, da je ustvarila moderno državo.« Po tej mnogo obetajoči izjavi ni prišlo do sodelovanja zaradi avstrijskega vprašanja. Mussoliniju niso bili všeč načrti o priključitvi Avstrije, ki so prišli na dan ob smrti avstrijskega kanclerja Dulfussa. Ubili so ga esesovci, ki so se hoteli polastiti oblasti. Mussolini je na Brenner poslal vojsko, da bi rešil Avstrijo; to dejanje je bilo še tiptično antinacistično.

Etiopska vojna v jeseni leta 1935 še ni zblížala obeh režimov, četudi Nemčija ni hotela sodelovati v sankcijah proti italijanskim napadalcem. Iz dokumentiranih virov je razvidno, da je celo hotela izkoristiti ugodno priložnost in izpodrinuti Italijo s podonavskih tržišč. Osamitev Italije po zmagi v Afriki in ideološka sorodnost sta naposled vplivali na zblížanje med Rimom in Berlinom. Obe državi sta kmalu nastopili skupaj na španskem bojišču.

(nadaljevanje)

Gostišča v bunkerjih

Italijanska »kavarna« na Sivki, preurejena v gostišče

Pred drugo svetovno vojno so Italijani takratno italijansko-jugoslovansko mejo zavarovali z omrežjem železobetonskih utrd in zemljankami, ki jih domačini imenujejo kaverne.

Se dobro ohranjene objekte so domačini ponekje pričeli praktično uporabljati. Pred 20 leti si je planinsko društvo Idrija v taki kavarni na Sivki pri vasi Ledine uredilo zavetišče. Nekaj časa je v teh prostorih po vojni obratovala celovška sirarna in maslarna. Sedaj vodi gostinski obrat zasebnica Enik Anica. Z možem rudarjem sta gostinske prostore lepo preuredila v alpskem slogu. Ostali del objekta, ki rabi za družinski stanovanj, skladišča in drvarnico, pa je še ostal tak, kot ga je zapustila italijanska vojska. Tod vodi tudi transverzala kurirjev in vezistov NOV Slovenije, kot je na pročelju razvidno z napisne table.

S Sivke je lep razgled na Tri-

glav, Porezen, Blegoš, Matajur in druge naše gore.

Iz spominske knjige je razvidno, da nenavadnega gostišča ne obiskujejo samo planinci, temveč tudi gostje iz zamejstva pa tudi iz Nemčije, Avstrije in drugih dežel. In še en zanimiv podatek: v bunkerju živijo gostilničarka z možem in njenih šest otrok ter njena sestra z možem. Se pravi 10 ljudi. Stanovanjske stiske ne občutijo, saj je bil bunker grajen za dobro četo vojakov.

Nedaleč stran, blizu sosedne vasi Zgornji Vrsnik, pa je upokojeni gozdni logar in bivši partizanski borec Vidic uredil gostišče s stanovanjem na temeljih nekdanje italijanske obmejne milice, ki ga krog in krog obdaja železobetonski zid s strelnimi linami in štirimi obrambnimi stolpci na vogalih. Tudi s te razgledne točke je lep razgled. Tu je poleti nemajhen obisk ob dobri postrežbi. Iz Idrije

ali iz Ziri je do tja po dobri makadamski cesti le kakih 10 km.

Pobudam zasebnikov sledijo družbene organizacije. Tako so na Tolminskem sprožili akcijo — pobudo je dalo turistično društvo Bovec — za obnovo spomeniške trdnjave v Klužah pri Bovcu, v kateri naj bi bila vojni muzej in gostišče. Mogočno zidovje iz rezanega kamna je še dobro ohranjeno. Ceprav je trdnjava zapuščena in veje skozi strelne line veter, ni v nobenem letnem času brez obiskovalcev, kar priča na tisoče podpisov na stenah in hodnikih velikih dvoran in pritličju in nadstropju.

Čez prelaz Predel mimo tesni Kluže v Soško dolino so se stoletja in stoletja med Severom in Jugom prelivali tokovi ljudstev in se še dandanes — motorizirani.

V Klužah vzdana plošča z letnico 1613 pove, da je tedanji bovski glavar Jurij Filip Gera dal v tej soteski postaviti prvo utrdbo, tedaj še leseno. Kasneje so jo zgradili iz kamnitih blokov. V času napoleonskih vojn je avstrijska posadka hrvaške narodnosti odklonila vdajo in se dala raje sežgati. Hrabrim branilcem so postavili tik nad uničeno trdnjavo na Predelu mogočen spomenik s simboličnim »umirajočim levom«, ki še danes spominja na to bitko.

Nedavno so se tu zbrali predstavniki TD Bovec, zastopniki Zavoda za spomeniško varstvo in Goriskega muzeja in ing. arhitekt Janez Suhodolec ter sklenili, naj J. Suhodolec pripravi idejni načrt za obnovo objekta. V spodnji etaži naj bi bil vojni muzej, v zgornjih prostorih utrdbe pa gostišče. Razen popravila strehe na samem objektu ne bodo potrebna večja obnovitvena dela. Predmete za vojno-muzejsko zbirko so že pričeli zbirati.

Just Prat

Popravek

Tiskarski skrat nam je v zadnji številki spremenil letnico prihoda Hitlerja in njegove vojske v Prago. Tekst pod sliko na zadnji strani se pravilno glasi: *Hitler pregleduje častno četo na Hradčanih v Pragi 16. marca 1939* (namesto 1969).

alpska modna industrija radovljica — jugoslavija

modne pletenine za vsako priložnost

»TV 15« izhaja vsak teden — izdaja ga Predsedstvo Zveze borcev NOV Slovenije — Zavod »Borec«, Ljubljana, Beethovnova 10 — Tisk in klišej CGP »DELO«, Ljubljana, — Tomsčeva 1 — List ureja uredniški odbor — Letna naročnina 1800 dinarjev oziroma 18 N-din — Posamezna številka stane 40 N-din oziroma 40 N-par Za izposojeno stane »TV 15« 30 N-din — Naročnino pošljite na naslov: Uprava »TV 15«, Ljubljana, Beethovnova 10, pritličje, p. predal 598-XI, ali na čekovni račun pri Narodni banki 501-8-29. — Telefonske številke: Glavni in odgovorni urednik 21-901, tajništvo in novinarji 22-313, uprava 22-607 — Rokopisov ne vračamo